

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

М. М. Бурбика, В. О. Кібець, О. М. Рєзнік

**ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ СУДОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ:
ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ**

Монографія

Рекомендовано вченою радою Сумського державного університету

Суми
Сумський державний університет
2016

УДК 342.9
ББК 67.9(4Укр)71
Б91

Рецензенти:

Т. П. Мінка – доктор юридичних наук, доцент, начальник кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності ОВС Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;
Д. Г. Мулявка – кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Університету Державної фіскальної служби України

*Рекомендовано до видання
вченою радою Сумського державного університету
(протокол № 7 від 14 квітня 2016 року)*

Бурбика М. М.

Б91 Діяльність Державної судової адміністрації: правові та організаційні засади : монографія / М. М. Бурбика, В. О. Кібець, О. М. Резнік. – Суми : Сумський державний університет, 2016. – 143 с.
ISBN 978-966-657-634-0

Монографія присвячена комплексному дослідженню діяльності Державної судової адміністрації та виробленню практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності здійснюваної діяльності.

У науковій праці вперше у рамках дослідження з використанням значної кількості нових нормативних джерел та наукової літератури проведено комплексне дослідження адміністративно-правових засад діяльності Державної судової адміністрації, здійснений системний аналіз правовідносин, що регламентують діяльність судової адміністрації, визначені основні проблеми, зроблений ряд концептуальних висновків, а також обґрунтовані найбільш істотні напрями вдосконалення правового регулювання Державної судової адміністрації.

Для науковців, викладачів, аспірантів, практичних працівників правоохоронних органів, юристів-практиків, курсантів і студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів та всіх тих, хто цікавиться проблемами діяльності Державної судової адміністрації.

**УДК 342.9
ББК 67.9(4Укр)71**

ISBN 978-966-657-634-0

© Бурбика М. М., Кібець В. О., Резнік О. М., 2016
© Сумський державний університет, 2016

ЗМІСТ	С.
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДЕРЖАВНОЇ СУДОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ.....	5
1.1 Поняття та зміст адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації.....	5
1.2 Становлення та розвиток адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації в Україні.....	13
1.3 Роль та місце Державної судової адміністрації України в системі органів державної влади.....	25
1.4 Нормативно-правове регулювання діяльності Державної судової адміністрації.....	31
РОЗДІЛ 2 СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДЕРЖАВНОЇ СУДОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ... 	40
2.1 Структура адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації	40
2.2 Правовий зміст елементів адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації.....	50
2.3 Особливості взаємодії Державної судової адміністрації з іншими органами державної влади.....	63
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАТУСУ ДЕРЖАВНОЇ СУДОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	77
3.1 Механізм реалізації адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації.....	77
3.2 Зарубіжний досвід адміністративно-правового забезпечення діяльності суддів.....	90
3.3 Шляхи удосконалення адміністративно-правового забезпечення статусу Державної судової адміністрації.....	108
ВИСНОВКИ.....	123
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	126

ВСТУП

Інтенсивна інтеграція України до Європейського Союзу зумовлює високі стандарти до діяльності органів виконавчої влади. На сьогодні визначення особливостей статусу судової влади, а також тих органів, які здійснюють функцію щодо забезпечення організації та функціонування діяльності суду, є досить важливим та актуальним з огляду на незавершеність проведення національної судової реформи. Таким органом у нашій вітчизняній судовій системі є Державна судова адміністрація України. Необхідно наголосити на тому, що в сучасних умовах адміністративно-правовий статус Державної судової адміністрації не є досить чітко визначеним. З одного боку, він є свого роду «виконавчим органом» у структурі органів судової системи України, а з іншого – окремою установою у системі органів судової влади зі спеціальними повноваженнями.

Державна судова адміністрація України є ключовою установою, діяльність якої спрямована на забезпечення правильного будівництва судової влади в Україні. Виходячи з умов, що існували до її створення, покликаним Державної судової адміністрації України є забезпечення належного бюджетного фінансування судів та суддів, установлення необхідного рівня утримання працівників апаратів судів, удосконалення організації виконання посадових завдань суддів, оптимізація нормативно-правової бази функціонування судів, забезпечення органів правосуддя більш висококваліфікованими та професійними кадрами.

Незважаючи на актуальність та важливість проблеми адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації України, до цього часу відсутні комплексні дослідження цієї тематики, що становить великий недолік як для теорії, так і для практики.

Водночас із погляду сучасних реформаційних змін, що відбуваються у судовій сфері, проблеми визначення правового статусу Державної судової адміністрації донині залишаються не вирішеними, що й обумовлює потребу проведення глибокого ґрунтовного теоретично-практичного наукового дослідження.

Пропонована колективна наукова праця буде корисною під час вивчення курсів «Судові та правоохоронні органи», «Злочини у сфері господарської та службової діяльності» та інших спецкурсів, що розкривають особливості діяльності Державної судової адміністрації.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДЕРЖАВНОЇ СУДОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

1.1 Поняття та зміст адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації

Зміна системи влади в Україні передбачає проведення комплексу реформ: конституційної, судово-правової, економічної та інших, тісно пов'язаних між собою. Відомо також, що будь-який правовий інститут не може ефективно діяти в структурі суспільних відносин, впливати на їх розвиток, якщо не визріла суспільна необхідність у його запровадженні та використанні [1, с. 1]. Реформування судової влади, створення нової системи правосуддя, що формується на основі принципу спеціалізації судів, потребує нових підходів до організаційного забезпечення їх діяльності. Ефективність роботи судової влади та рівень здійснення правосуддя залежать не лише від професіоналізму суддів та їх сумлінного ставлення до виконання обов'язків, вирішення правових конфліктів, а й від належної організації роботи судової системи. При цьому необхідно враховувати, що професіоналізм суддівського корпусу залежить також від ряду управлінських рішень, пов'язаних із підготовкою кандидатів на посаду судді, створенням системи підвищення кваліфікації суддів, їх інформаційним забезпеченням і поліпшення умов праці [2, с. 44]. Тому якість правосуддя залежить від ефективного управління та адміністрування системи судової влади.

Статтею 130 Конституції України передбачено, що держава забезпечує фінансування та належні умови для функціонування судів і діяльності суддів [3]. Законодавче визначення забезпечення функціонування судової влади передбачає: окреме визначення у Державному бюджеті України видатків на фінансування судів не нижче рівня, що забезпечує можливість повного й незалежного здійснення правосуддя відповідно до закону; законодавче гарантування повного та своєчасного фінансування судів; гарантування достатнього рівня соціального забезпечення суддів [4].

В Україні діє єдина система забезпечення функціонування судової влади – судів загальної юрисдикції та Конституційного Суду України, при цьому організаційне забезпечення діяльності судів покладається на систему органів державної судової адміністрації (ст. 119) [4], яка складається з Державної судової адміністрації України і територіальних управлінь державної судової адміністрації. Водночас із погляду сучасних

реформаційних змін, що відбуваються у судовій сфері, проблеми визначення правового статусу Державної судової адміністрації донині залишаються актуальними. На даному етапі реформування судової системи питання адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації впливає на трактування належності ДСА до тієї чи іншої гілки влади.

Дослідженню проблематики адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації приділено увагу таких учених, як: В. Бринцев [5], О. Красноборов [6], М. Запорожець [7], А. Стрижак [8], А. Хвилюк [9] та інших. Незважаючи на величезний доробок учених з окреслення кола адміністративно-правових відносин у сфері судоустрою, зокрема за участі ДСА України, визначення адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації потребує подальшого поглибленого наукового аналізу.

У сучасних реаліях, коли на стан реалізації правосуддя в Україні, і передусім у судах загальної юрисдикції, й до цього часу несприятливо впливають дефіцитні умови бюджетного фінансування, низького рівня матеріально-технічного і соціально-побутового утримання суддів та працівників апаратів судів, можна спостерігати накопичення проблем під час виконання суддями своїх посадових завдань, їх надмірне перевантаження, що доповнюється недостатньою методичною та нормативно-правовою базою судової діяльності, недосконалістю системи підготовки і підвищення кваліфікації кадрів органів правосуддя. При цьому особливо важливого значення набувають питання пошуку шляхів належного забезпечення умов здійснення в судах першої та апеляційної інстанції за допомогою насамперед застосування інструментів державного управління наявними матеріальними, кадровими, організаційними ресурсами, удосконалення функціональних зв'язків службовців органів правосуддя з урахуванням необхідності реформування системи державного управління в Україні, яке відбулось у межах адміністративної реформи, розпочатої Указом Президента України від 22.06.1998 року № 810/98, приведення відповідно до встановленого ст. 6 Конституції України принципу поділу влади в Україні [10] з метою забезпечення участі й контролю судової влади у використанні бюджетних коштів, потрібних для забезпечення діяльності судової системи. Всі вищезазначені факти призвели до створення Державної судової адміністрації України [11; 12, с. 650]. Положення про Державну судову адміністрацію України визначає Державну судову адміністрацію України як орган у системі судової влади, діяльність якого підзвітна з'їзду суддів України [13]. Державна судова адміністрація України є суб'єктом адміністративного права, оскільки згідно зі ст.145 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» –

це юридична особа, яка має печатку із зображенням Державного герба України та своїм найменуванням, самостійний баланс і рахунки в органах Державного казначейства України [4]. Отже, звідси можемо резюмувати, що Державна судова адміністрація України є ключовою установою, діяльність якої спрямована на забезпечення правильного будівництва судової влади в Україні. Виходячи з умов, що існували до її створення, покликанням Державної судової адміністрації України є забезпечення належного бюджетного фінансування судів та суддів, установлення необхідного рівня утримання працівників апаратів судів, удосконалення організації виконання посадових завдань суддів, оптимізація нормативно-правової бази функціонування судів, забезпечення органів правосуддя більш висококваліфікованими та професійними кадрами.

Перш ніж визначити адміністративно-правовий статус Державної судової адміністрації, необхідно визначити поняття «суб'єкт права». Як наголошує С. С. Алексєєв: «Суб'єкти права – це особи, наділені правосуб'єктивністю, тобто громадяни, організації, суспільні утворення, які можуть бути носіями прав та обов'язків, брати участь у правовідносинах» [14, с. 70]. В адміністративному праві під суб'єктом розуміють носія прав та обов'язків у сфері державного управління, які передбачені адміністративно-правовими нормами, котрий здатен мати права, які йому надані, реалізувати, а надані обов'язки виконувати [15, с. 64]. Із цього визначення випливає, що «претендент» на статус суб'єкта адміністративного права за своїми особливостями потенційно здатен бути носієм суб'єктивних прав та обов'язків у сфері державного управління. До таких обов'язків відносять: 1) зовнішню виокремленість, що характеризується наявністю системоутворювальних ознак; 2) персоніфікацію в суспільному відношенні керівного типу, тобто виступ у вигляді єдиної особи – персони; 3) здатність виражати та здійснювати персоніфіковану волю у відношеннях із державою або державну волю у процесі адміністративно-правового регулювання суспільних відносин. «Претендент», який має названі здатності, одержує статус суб'єкта лише в тому випадку, якщо держава, використовуючи адміністративно-правові норми, робить його носієм прав і обов'язків, які реалізуються останнім у сфері державного керування [16, с. 182]. Звісно, якщо вести мову про такий суб'єкт, як Державна судова адміністрація України, то йому, зокрема, належні такі риси: 1) окремість – він є специфічним органом у сфері державного управління зі своїми унікальними особливостями, метою діяльності, завданнями та функціями; 2) персональна – у сфері державного управління вона сприймається як єдина юридична

особа, від імені якої діють різні посадові особи; 3) самостійність – можливість діяти автономно стосовно держави.

Юридична енциклопедія правовий статус (від лат. status – становище) характеризує як сукупність прав і обов'язків фізичних та юридичних осіб. Він визначається Конституцією України, вітчизняними законами і міжнародними правовими актами. Правовий статус фізичної особи визначають конституційні права і обов'язки людини та громадянина. За характером правового регулювання виділяють загальний, галузевий та спеціальний статуси. Правовий статус юридичних осіб визначається через їх компетенцію, тобто ті права і обов'язки, що зафіксовані в чинному законодавстві. Це державні органи, підприємства, установи та організації. У концентрованому вигляді правовий статус цих осіб відображений у законах, положеннях, статутах та інших нормативних актах. Правовим статусом наділяється також і держава. Цей статус характеризується наявністю внутрішнього і зовнішнього аспектів. Перший визначається нормами національного законодавства, а другий – положеннями міжнародних нормативних актів [17, с. 44]. Тобто, ведучи мову про правовий статус, ми однозначно повинні визначитися із самим суб'єктом правовідносин, права та обов'язки якого нас цікавлять: особистість, юридична особа або держава.

У широкому розумінні слова під правовим статусом особистості розуміють юридично закріпленій стан людини у суспільстві, її права та свободи, обов'язки і відповідальність, установлені законодавством та гарантовані державою. Сюди також інколи включають законні інтереси, правові принципи, правовідносини загального (статутного) типу, правосуб'єктність. У вузькому значенні правовий статус особи характеризує обсяг прав і свобод, які має людина – суб'єкт права. Вони ж (права і свободи) складають основний зміст, ядро правового статусу [18, с. 480].

М. В. Корельський трактує правовий статус як досить багатоаспектну категорію, яка характеризується наявністю: по-перше, загального, універсального характеру, що включає статуси різних суб'єктів правовідносин: держави, суспільства, особи тощо; по-друге, відображає індивідуальні особливості суб'єктів і реальне їх положення в системі багатоаспектних суспільних відносин; по-третє, реалізація правового статусу не може відбуватися без наявності обов'язків, що кореспондуються правом, без юридичної відповідальності в необхідних випадках, без правових гарантій; по-четверте, категорія правовий статус визначає права та обов'язки суб'єктів правовідносин у системному вигляді, що дає можливість здійснити порівняльний аналіз статусів різних суб'єктів для відкриття нових шляхів щодо їх удосконалення [19, с. 549].

На думку Н. М. Оніщенко, ведучи мову про правовий статус, необхідно розуміти його як систему законодавчо встановлених та гарантованих державою прав, свобод, законних інтересів і обов'язків суб'єкта суспільних відносин [20, с. 366].

Вартує уваги і позиція А. В. Малько, який визначає цю правову дефініцію як комплексну інтеграційну категорію, що відображає взаємовідносини суб'єктів суспільних відносин, особи та суспільства, громадянина і держави, індивіда та колективу, а також інші соціальні зв'язки [21, с. 397].

О. Ф. Скакун розуміє правовий статус особи як систему закріплених у нормативно-правових актах і гарантованих державою прав, свобод, обов'язків, відповідальності, відповідно до яких індивід як суб'єкт права координує свою поведінку в суспільстві.

Основними елементами правового статусу є: правосуб'єктність, права, обов'язки, відповідальність [22, с. 409].

Потрібно окремо розглянути питання і щодо правового статусу юридичних осіб, адже Державна судова адміністрація функціонує саме як окрема юридична особа [13]. На думку Д. Д. Цабрія, правовий статус даного суб'єкта правовідносин вміщує: 1) офіційне найменування; 2) порядок та спосіб його створення; 3) територію діяльності; 4) мету, цілі та завдання діяльності; 5) обсяг та характер конкретних повноважень; 6) форми і методи діяльності; 7) порядок вирішення підвідомчих питань; 8) джерела фінансування; 9) особливості внутрішньої структури; 10) відповідальність [23, с. 126].

Таким чином, з огляду на вищенаведені погляди, можна говорити про відсутність єдиної чіткої позиції щодо розуміння поняття «правового статусу», але стає зрозумілим те, що цей термін ми можемо розглядати в декількох значеннях.

Якщо ми ведемо мову саме про адміністративно-правовий статус відповідного органу, то необхідно говорити про те, що ця правова категорія відображає наявність певного обсягу повноважень, які передбачаються адміністративними правом.

На думку В. К. Колпакова, під адміністративно-правовим статусом потрібно розуміти комплекс наданих конкретному суб'єкту прав і обов'язків, закріплених за ним нормами адміністративного права [15, с. 194].

Аналогічну ідею висунув і Г. А. Тосунян, який адміністративно-правовий статус розглядає через категорію саме правового статусу відповідного суб'єкта адміністративних відносин, що визначаються через природу та особливості його повноважень [24, с. 20].

Також було б доречним навести позицію Н. В. Лебідь, яка розглядає це поняття як визначене у законодавстві місце відповідного суб'єкта в системі органів державної влади із закріпленням мети, завдань, функцій, компетенції, системи органів, форм і методів діяльності, що реалізуються безпосередньо як у межах адміністративно-правових відносин, так і поза ними [25, с. 38].

Таким чином, як бачимо з вищенаведених доктринальних підходів, більшість авторів, ведучи мову про адміністративно-правовий статус органу державної влади, розглядають його нерозривно з участю в адміністративно-правових відносинах. Ми також додержуємося такої думки і вважаємо, що, по суті, адміністративно-правовий статус є ніщо інше як правовий статус відповідного суб'єкта, який є органом, що законодавчо наділений відповідними державно-владними повноваженнями.

Як і будь-яка категорія, адміністративно-правовий статус має певні риси: 1) універсальний характер, адже поширюється на всіх суб'єктів правовідносин; 2) відображає особливості характеру взаємодії, що виникає між особою та державою; 3) права та свободи як складові правового статусу не можуть реалізовуватися повною мірою без функціонування інших складових його елементів – обов'язків і відповідальності; 4) цей термін забезпечує системність прав, свобод та обов'язків; 5) усі структурні складові правового статусу перебувають у взаємозв'язку та взаємозалежності між собою; 6) характеризується певною стабільністю, що й визначає його значущість у сучасних суспільних відносинах [26, с. 96].

На думку Г. Г. Абасова, ведучи мову про правовий статус юридичної особи, а саме орган державної влади, наділений відповідними державно-владними повноваженнями, обов'язково необхідно також звернути увагу й на такі взаємозв'язані категорії, як «компетенція» і «функція», адже без них розуміння правового статусу юридичної особи повною мірою не є повним [27, с. 43]. Це ключові категорії в контексті тлумачення правового статусу. З позиції Н. В. Блінової, функція – це така категорія, що передбачає виконання кимось або чимось певної роботи або завдання [28, с. 67]. На думку Л. А. Морозова, цей термін повинен розумітися як особливий механізм впливу відповідного суб'єкта на суспільні відносини, який визначає основні напрями і зміст його діяльності у відповідній сфері [29, с. 68]. Щодо другого терміна, то під компетенцією потрібно розуміти сукупність установлених в офіційній – юридичній та неофіційній формах прав та обов'язків будь-якого органу або посадової особи щодо прийняття відповідних рішень, організації та контролю їх виконання і вживання у разі необхідності відповідних заходів відповідальності [30, с. 40]. На думку Ю. П. Битяка, компетенція є ні що інше як предмет відання, обов'язки, масштаби територіальної діяльності окремого

органу державної влади. Це визначений обсяг державної діяльності, коло певних питань, вирішення яких покладається на відповідний орган [31, с. 65]. Ми вважаємо, що компетенція є певним законодавчо визначеним обсягом повноважень, яким наділяється той чи інший орган державної влади у процесі виконання функцій, покладених в основі його діяльності.

В аспекті розуміння цього терміна необхідно також наголосити на його співвідношенні з такою категорією як «повноваження». Ми поділяємо позицію В. Б. Авер'янова, який вважає, що «повноваження» і «компетенція» є рівнозначними синонімами, які є основними складовими правового статусу будь-якого органу державної влади і які, перебуваючи у зв'язку із завданнями і функціями, складають цілісну картину відповідного правового статусу [32, с. 246].

Таким чином, на нашу думку, під правовим статусом необхідно розуміти певну цілісну систему, що складається з ряду елементів, які, діючи у сукупності, визначають сутність і природу самої особи.

Щодо адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації, потрібно додати, що його характеристика закріплюється за допомогою національного законодавства. Так, у сучасних умовах Державна судова адміністрація є органом виконавчої влади, який покликаний здійснювати організаційне забезпечення судової влади, представляти інтереси даної гілки влади з іншими державними органами і, таким чином, сприяти функціонуванню вітчизняній системі правосуддя.

Так, відповідно до законодавства Державна судова адміністрація України здійснює організаційне забезпечення діяльності органів судової влади у межах своїх повноважень, установлених законом. Організаційне забезпечення діяльності судів як основний вид діяльності Державної судової адміністрації, на нашу думку, – це заходи фінансового, матеріально-технічного, кадрового, інформаційного та організаційно-технічного характеру, спрямовані на створення умов для подальшого й незалежного здійснення правосуддя.

Правовий статус державної судової адміністрації обумовлений специфічними завданнями та повноваженнями, визначеними Конституцією і законодавством України, встановленими Законом України «Про судоустрій і статус суддів» спеціальним порядком утворення та функціонування підконтрольності та підзвітності, призначення і звільнення її керівника та його заступників [33]. Державна судова адміністрація України підзвітна з'їзду суддів України. Положення про Державну судову адміністрацію України затверджується Радою суддів України. Державна судова адміністрація України у своїй діяльності керується Конституцією і законами

України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, рішеннями з'їзду суддів України та Ради суддів України, Положенням про Державну судову адміністрацію України [34, с. 54]. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 визначає Державну судову адміністрацію тільки як орган, що здійснює організаційне забезпечення судів. При цьому в зазначених законодавчих положеннях не засвідчує на його належність до тієї чи іншої гілки влади та, незважаючи на «тісні» взаємозв'язки, що існують між ними та системою судів загальної юрисдикції, не визначається його місце щодо судоустрою України [4]. До прийняття Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010, який визначив Державну судову адміністрацію не як орган виконавчої влади, а як орган, що здійснює організаційне забезпечення судів, не існувало достатніх правових підстав для внесення Державної судової адміністрації до складу судоустрою України, оскільки діяв п. 9–2 ст. 116 Конституції України, відповідно до якого Кабінет Міністрів України призначав на посади та звільняв із посад за поданням Прем'єр-міністра України керівників центральних органів виконавчої влади, які не входили до складу Кабінету Міністрів України [36, с. 651].

Таким чином, під адміністративно-правовим статусом Державної судової адміністрації як спеціального органу судової влади України необхідно розуміти визначену і встановлену на законодавчому рівні систему взаємозв'язаних та взаємозалежних його складових елементів (повноваження, функції, завдання та відповідальність), що визначають специфіку та значення його діяльності для забезпечення функціонування судової влади та вітчизняної системи правосуддя в цілому.

Підсумовуючи наведене, необхідно зазначити, що поняття адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації не є вичерпаним. Воно охоплює правові норми не тільки адміністративного права, але й інших галузей права, адже Державна судова адміністрація на цей час хоча і є органом судової влади, але все ж таки виконує функції виконавчої гілки влади.

1.2 Становлення та розвиток адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації

Перед Українською державою нині гостро постають питання належного формування незалежної судової влади, а звідси – незалежного та самостійного суддівського корпусу, покликаного і здатного захищати права, свободи, законні інтереси людини та громадянина [35, с. 72]. Розвиток та становлення адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації невід’ємно пов’язано з розвитком Державної судової адміністрації України. Дослідження історичного аспекту розвитку Державної судової адміністрації допоможе розглянути передумови її створення, визначення правового статусу в той чи інший період її існування, а також провести точніший аналіз правового статусу Державної судової адміністрації на сучасному етапі розвитку України.

Історико-правовий аспект розвитку Державної судової адміністрації досліджували у своїх працях такі науковці, як: А. А. Стрижак [37], Р. В. Ігонін [38], Р. Кирилюк [39], С. Обрусна [40] та інші. Тим не менше до цього часу не існує чіткої періодизації становлення та розвитку адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації, що зумовлює необхідність проведення глибокого наукового дослідження історико-правового аспекту формування останнього.

Згідно з Положенням про Державну судову адміністрацію України, основним завданням Державної судової адміністрації України є організаційне забезпечення діяльності судів [13, с. 14]. Сутність терміна «організаційне забезпечення діяльності судів» використовується для позначення не процесуального, організаційного напрямку діяльності, що забезпечує виконання функції правосуддя. Практично до цього поняття можна вносити усе те, що безпосередньо не пов’язане з розглядом кримінальних, цивільних справ, а також справ про адміністративні правопорушення та винесенням за результатами такого розгляду рішень у відповідних процесуальних формах. Вищезазначена діяльність охоплює вирішення питань створення судів, багатопланову кадрову роботу – добір кандидатів на посади суддів, формування складу народних засідателів та присяжних, проведення навчання, підвищення кваліфікації суддів і працівників апарату суду. Вона передбачає також організацію прийому громадян, діловодства, ведення статистики, організацію архівної справи, підтримання порядку в приміщенні суду тощо [41, с. 95]. Головною особливістю цього напрямку роботи у судах є те, що він регулюється нормами адміністративного права, а отже, складає предмет адміністративно-правового

регулювання і за своїм змістом полягає у реалізації адміністративних рішень [42, с. 31]. З цього можна зробити висновок, що суб'єкти, покликані займатися зазначеним видом діяльності, виступають у ролі носіїв адміністративних повноважень щодо об'єктів, на які поширюється їх владний вплив, а відносини, що виникають між ними, будуються за принципом «влада-підкорення».

Організаційне забезпечення (організаційне керівництво судами – назва, що використовувалася раніше) діяльності суду розцінювалося раніше як втручання у процесуальну діяльність останнього, посягання на принципи самостійності суду та незалежності судді. У червні 2007 р. Пленум Верховного Суду України прийняв постанову № 8 «Про незалежність судової влади», в якій зазначено, що незалежність судової влади, її рівність із законодавчою та виконавчою владою є невід'ємними ознаками правової держави, в якій кожен має право на судовий захист своїх прав і свобод, а недоторканність суддів не є особистим привілеєм, а як один із елементів статусу суддів має публічно-правове значення – забезпечити здійснення правосуддя незалежним, неупередженим і справедливим судом [43]. Згідно з висновком № 1 (2001 р.) Консультативної Ради європейських суддів для Комітету Міністрів Ради Європи про стандарти незалежності судових органів та незмінюваність суддів, для виконання своїх функцій судова влада повинна бути незалежною від виконавчих та законодавчих органів, що означає відсутність недоцільних зв'язків із цими органами і впливу з їх сторони [44]. Мається на увазі, що незалежність застосовується як гарантія безсторонності.

«Кожна влада повинна визначатись певною організаційною і фінансовою самостійністю, що є необхідними чинниками її дієвості» [45, с. 130]. Те, що належне матеріальне забезпечення судової влади є важливою гарантією її незалежності вважають П. П. Пилипчук [46, с. 3], В. В. Онопенко [47, с. 40], В. В. Городовенко [48, с. 43]. Як зазначає П. Ф. Карпечин, «суддя, який перебуває у прямій чи опосередкованій залежності від інших, окрім судових органів, органів державної влади та місцевого самоврядування, не має належного організаційного, фінансового, матеріально-технічного, інформаційного, соціального забезпечення, не може приймати професійні, справедливі та неупереджені рішення при здійсненні правосуддя й при цьому втрачає авторитет у суспільстві та державі, сприяє формуванню правового нігілізму серед громадян України» [45, с. 95]. Підтримуємо дану позицію і, більше того, вважаємо, що відсутність належного рівня фінансового, організаційного, матеріально-технічного і соціального забезпечення, професійного рівня знань і навичок у своїй сукупності є передумовами втрати суддівської незалежності.

До створення органів Міністерства юстиції в нашій країні судове управління було виключно у компетенції вищих судових інстанцій. З утворенням колишнього Міністерства юстиції СРСР, республіканських міністерств юстиції та їх органів на місцях судове управління було розподілено на організаційне керівництво судами і судовий нагляд. Ці дві складові судового управління принципово відрізняються одна від одної [34, с. 55]. Якщо організаційне керівництво судами здійснюється непроцесуальними формами, то судовий нагляд або перевірка законності та обґрунтованості судових рішень відбуваються виключно в чітких межах чинного процесуального законодавства на стадії як касаційного, так і наглядового провадження [34, с. 7]. У процесі проведення «малої» судової реформи в Україні функцію судового нагляду було скасовано. Крім того, у ст. 125 Закону «Про судоустрій України» щодо виконання функцій із державного управління в галузі правосуддя з боку Державної судової адміністрації України застосовується ще й поняття «організаційне забезпечення судів» [49, с. 148].

Історія розвитку теорії та практики державного управління у галузі правосуддя свідчить, що першим наукове обґрунтування та нормативне закріплення одержало поняття «судове управління», яке розуміють як будь-які прояви владних повноважень компетентних державних органів щодо організації та керівництва судовою системою [50, с. 12]. Зокрема, його використовували в Основах судоустрою колишнього Союзу РСР і союзних республік 1924 р. [51], Положенні про Верховний Суд Союзу РСР і Прокуратуру Верховного Суду Союзу РСР від 24 серпня 1929 р., із того часу він дістав великого поширення у радянській юридичній літературі [52, с. 19].

Поняття «організаційне керівництво судами» почали використовувати на початку 60-х рр. минулого століття у зв'язку з ліквідацією органів юстиції і переданням функції управління судовими органами Верховному та обласним судам [53]. Запровадження зазначеного терміна пояснювалося необхідністю відмежування цього виду діяльності вищих судових органів від їх функцій із нагляду за вирішенням конкретних судових справ районними (міськими) судами, а також тим, що за своїм призначенням судові органи – це органи правосуддя, а не державного управління. І хоча з 1970 р. повноваження організаційного керівництва судами відповідно до Указу Президії Верховної Ради СРСР від 31 вересня 1970 р. «Об образовании республиканского Министерства юстиции СССР» знову передали новоствореному Міністерству та його органам на місцях, однак термін залишився у вжитку і тривалий час застосовувався для позначення відповідної діяльності цих виконавчо-розпорядчих органів.

Проте з 2002 року, у зв'язку із законодавчим закріпленням і практичним втіленням принципу незалежності та самостійності судової влади щодо діяльності компетентних у цій сфері органів виконавчої влади, він не вживається, а лише визначав зміст відповідних напрямів роботи голів судових органів (статті 24, 28, 41, 50 Закону «Про судоустрій України») [54].

Отже, 60-ті роки минулого століття відкрили нове бачення на забезпечення організації суддівської влади. Успадкована з радянських часів система забезпечення діяльності судів будувалася, виходячи із розуміння ролі та завдань, організації судової влади і судів на той час. Суди не вважалися органами самостійної складової судової влади. Їх відносили до правоохоронних органів. На суди покладалися не тільки завдання з боротьби зі злочинністю, а й виконання інших, не притаманних їм функцій. У той час не ставилося питання щодо реалізації положень про дійсну незалежність і самостійність судів. Це пояснює значний вплив у ті часи виконавчої влади на організацію та забезпечення їх діяльності, як і на інші сфери суспільного життя [55, с. 240]. Необхідність створення нової системи органів у системі судоустрою України, які займалися б організаційним забезпеченням діяльності судів без втручання у здійснення правосуддя і вилучення цих функцій у Міністерства юстиції України, впливала з конституційних засад поділу державної влади на законодавчу, виконавчу та судову і засад рівності сторін незалежності та неупередженості судів [56, с. 42]. По-перше, Міністерство юстиції України, виконуючи свої функції, мало ефективні важелі впливу на правосуддя через фінансові, кадрові, організаційні питання та питання матеріально-технічного забезпечення судів. Так, А. О. Селіванов зазначає, що «відомче організаційне керівництво судами відкривало перед місцевими виконавчими органами влади певні можливості для втручання у правосуддя через власні управління (відділи) юстиції» [57, с. 6]. По-друге, Міністерство юстиції України як центральний орган виконавчої влади є представником держави в судах та відповідачем із окремих категорій справ. «Наявність повноважень органів юстиції із забезпечення судової діяльності породжувала небезпідставні сумніви щодо можливості здійснення об'єктивного і неупередженого правосуддя, особливо у справах, де відповідачем є юридичне відомство» [58, с. 50]. Про цю обставину, зокрема, зазначено у Зверненні від 2 грудня 2005 р. Ради суддів України до Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України [59, с. 33].

У середині 90-х років ХХ ст. В. С. Стефанюк констатував, що «суди були і залишаються залежними від виконавчої влади». Аргументував він це тим, що саме вона здійснює добір суддівських кадрів, підвищення їх

кваліфікації та перепідготовку, вирішує питання щодо змін у структурі судів та їх штату, організовує матеріально-технічне забезпечення суддів [60, с. 17]. Кінцеві результати цього організаційного забезпечення судової діяльності перебували на низькому рівні. Згодом увага акцентувалася на тому, що «деякі представники владних структур в Україні до цього часу не хочуть зрозуміти передбаченої конституцією ролі судів як рівноправної складової частини конституційного механізму влади. І нині ініціюється питання про відміну положень конституції щодо гарантій незалежності суддів – зокрема, безстроковості їх обрання, а також про встановлення контролю за їх діяльністю. Так, органи виконавчої влади пропонують «організаційно забезпечувати» суди – від рекомендації кандидата на посаду до контролю за діловодством, що, звичайно ж, призведе до контрольованості всього судочинства виконавчою владою» [61, с. 20]. Означене вимагало кардинальних змін у взаємодії між судами та органами юстиції, а отже, – між судовою та виконавчою складовими влади. З метою реалізації конституційних засад поділу державної влади було створено Державну судову адміністрацію, яка є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом. Таким чином, законодавець змінив умови цих правовідносин через функціонування Державної судової адміністрації як внутрішньо системної структури органів виконавчої влади з виключними повноваженнями щодо матеріально-фінансового та організаційно-методичного характеру забезпечення судової влади. Сучасний стан правового регулювання діяльності судів вказує на те, що виник перехід зазначеної функції – від Міністерства юстиції України до Державної судової адміністрації [56, с. 42].

У зв'язку з таким поставленням питання на початку 90-х рр. ХХ ст. досить активно почала обговорюватися пропозиція щодо позбавлення Міністерства юстиції України функції організаційного забезпечення діяльності суду і передачі її новоствореному органу. Було запропоновано декілька його назв: Головне адміністративне управління, створене у складі Верховного Суду України [62, с. 50]; Генеральна рада судової влади [63, с. 3]; Вища рада судової адміністрації [64, с. 19]. Але це питання не є головним. Найбільш принциповим моментом було вирішення порядку формування зазначеного органу. Представники судової влади наполягали на тому, що такий орган (Державна судова адміністрація) має бути центральним органом системи судів загальної юрисдикції, на який покладається організаційне забезпечення діяльності місцевих, апеляційних та спеціалізованих судів, відповідальним перед Головою Верховного Суду і підзвітний Раді суддів

України [65, с. 4]. Тобто йшлося про повну незалежність Державної судової адміністрації від впливу інших гілок влади.

У 1991–2002 рр. виникає необхідність створення нової системи органів у системі судоустрою України, які займалися б виключно організаційним забезпеченням функціонування судів без втручання у здійснення правосуддя і вилучення даних функцій у Міністерства юстиції України, а це впливало саме із конституційних засад поділу державної влади на окрему судову гілку.

Визначення поняття Державної судової адміністрації вперше надано у проекті Закону «Про судоустрій України», де їй відведено окремий розділ [54]. Було запропоновано новий підхід до правового регулювання організаційного забезпечення діяльності судів, закладеного у провадженнях Державної судової адміністрації України [65, с. 4].

Органами суддівського самоврядування пропонувався статус Державної судової адміністрації як центрального органу в системі судів загальної юрисдикції, на який покладається організаційне забезпечення діяльності місцевих, апеляційних та спеціалізованих судів, відповідального перед Головою Верховного Суду і підзвітного Раді суддів України [56, с. 42]. Фактично, це означало б повну залежність Державної судової адміністрації від органів суддівського самоврядування. Зрештою, ДСА було створено як центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом [66, с. 7].

Хоча Закон України «Про судоустрій України» від 7 лютого 2002 року у частині регламентації організаційного забезпечення судових органів став рішучим кроком вперед, проте він був втіленням компромісу, а, як відомо, компроміси мають половинчастий характер та доволі часто демонструють низький рівень системної продуманості та розрив логічних взаємозв'язків, що були притаманні основним, оригінальним рішенням, на основі яких було сконструйовано відповідний компромісний варіант [66, с. 70]. Це стосується і вище згаданого нормативного акта. Р. О. Куйбіда, який справедливо звертав увагу на його внутрішні суперечності та прорахунки зазначав: «Аналіз Закону України «Про судоустрій України» і практики його реалізації показує, що... функції організаційного забезпечення розпорошені між різними інституціями різних гілок влади. Нерідко одні й ті самі функції в одному випадку виконує судова влада, а в іншому – виконавча. Однак такий розподіл не завжди є обґрунтованим. Так, наприклад, організаційне забезпечення Конституційного Суду України, Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів покладається на апарати цих судів. Організаційне ж забезпечення інших судів загальної юрисдикції віднесено до повноважень державної судової адміністрації, яка є системою органів

виконавчої влади. Низка функцій голів судів та апаратів судів дублюють повноваження державної судової адміністрації. При цьому найбільший «тягар» та обов'язки щодо забезпечення роботи суду залишаються за головою суду. Він змушений дбати про ремонт приміщень судів, про те, щоб кожен суддя був забезпечений папером, конвертами, марками, бланками. Голова суду організовує доставляння підсудних, які утримуються під вартою. За таких умов часу на здійснення правосуддя у голови суду майже не залишається» [67, с. 171 – 172]. Однак все-таки основною проблемою цього законодавчого акта було те, що в ньому не було логічного довершення щодо основного питання – створення дійсно незалежного державного органу, який би відповідав за організаційне забезпечення судових органів. Діяльність Державної судової адміністрації спрямовувалася та координувалася Кабінетом Міністрів України, її Голова призначався Президентом України, а пізніше, відповідно до змін, внесених до Конституції, – Кабінетом Міністрів України. Таким чином, орган, що мав здійснювати організаційне забезпечення судових органів опинився під повним контролем Президента і Кабінету Міністрів України [68, с. 54].

Відбираючи функцію організаційного забезпечення судових органів від Міністерства юстиції України і передаючи її новоствореному державному органу виконавчої влади Державній судовій адміністрації, автори проекту Закону України «Про судоустрій України» мали на меті підвищити рівень незалежності судової влади від органів виконавчої влади. Однак первинна позитивна ідея була спотворена внаслідок прийнятого компромісу між відповідними зацікавленими групами впливу і, як наслідок, – судова система зберегла свою залежність від органів виконавчої влади у питаннях організаційного забезпечення, лише акценти цієї залежності дещо змінилися. Половинчастість і внутрішня суперечність реформи організаційного забезпечення судових органів «породили» дискусії щодо напрямків подальшого реформування цієї сфери державної діяльності [38, с. 71]. У проекті Закону відображено і адміністративно-правовий статус працівників Державної судової адміністрації – на них поширюється дія Закону від 16 грудня 1993 р. «Про державну службу» та інших правових актів, що стосуються державних службовців. За умовами оплати праці, матеріально-побутового, медичного, санаторно-курортного та транспортного забезпечення вони прирівнюються до відповідних працівників апаратів Кабінету Міністрів України і державних адміністрацій [69].

Таким чином, ми визначилися що одним із головних суб'єктів, який займається організаційним забезпеченням діяльності судів України, є Державна судова адміністрація. Відповідно до Положення про Державну

судову адміністрацію України [13] вона забезпечує належні умови для діяльності судів загальної юрисдикції, кваліфікаційних комісій суддів, органів суддівського самоврядування, Академії суддів України; проводить статистичний і персональний облік даних про кадри судів, готує матеріали щодо призначення, обрання та звільнення суддів, бере участь у формуванні резерву на посади суддів, голів і заступників голів судів; організовує роботу з ведення судової статистики, діловодства в судах загальної юрисдикції тощо.

Думки зарубіжних правовиків зводяться до того, що намагання України забезпечити незалежний правосуд повинне супроводжуватися виведенням Державної судової адміністрації України зі складу органів виконавчої влади, оскільки судова система має бути здебільшого самокерованою. Б. Футей виділяв такі основні напрями правової реформи в Україні: належне фінансове забезпечення судів, доступ громадськості до судових рішень, віднесення Державної судової адміністрації України до судових органів влади, впровадження суду присяжних, забезпечення ефективного виконання судових рішень та ін. [49, с. 148].

Досліджуючи окремі проблеми становлення самостійної судової влади, О. В. Константиї стверджував, що судді повинні мати можливість самостійно приймати рішення щодо розподілу відповідно до закону матеріальних, технічних, фінансових та інших ресурсів, необхідних для їх професійної діяльності. Якщо і надалі організаційне забезпечення судів в Україні буде здійснюватися виконавчою гілкою влади, то існуватимуть вагомі перешкоди для розбудови державного механізму відповідно до потреб громадського суспільства. А тому є необхідність перегляду статусу судової адміністрації, яка займається «різноманітними питаннями забезпечення судової діяльності, зокрема й ведення особових справ судів, виплатою їм заробітної плати, премій, надання житла, путівок тощо». Проблема статусу судової адміністрації тісно пов'язана з питанням гарантій самостійності судової влади та незалежності судів, оскільки в процесі організаційного забезпечення правосуддя можливе виникнення стану залежності суддів від адміністратора, матеріально-фінансових та інших ресурсів [70, с. 34].

Окремі вчені ставлять під сумнів потребу в існуванні Державної судової адміністрації також у суддівському середовищі. Обґрунтовується така позиція тим, що ця інституція гальмує процес втілення в Україні незалежної судової влади та її наближення до європейських стандартів. Наводився й такий аргумент, що одним із засобів забезпечення дієвості принципу незалежності судової влади є створення особистого механізму її фінансування, за допомогою якого вдалося б унеможливити вплив на неї з боку виконавчої та законодавчої влад. Проте фінансове та матеріально-

технічне забезпечення судів загальної юрисдикції, окрім Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів, повністю покладено на ДСА, що фактично обмежує дієздатність судів, які не вправі самостійно розпоряджатися коштами. Це стає причиною залежності судової влади від виконавчої. Крім того, в умовах недофінансування, коли на утримання судової влади виділяється коштів на 40 % менше від потреб, суди ефективніше зможуть їх використати, оскільки краще знають, від яких витрат можна відмовитись, а які обмежити і на скільки [2, с. 44]. В. В. Сердюк висловлював пропозицію про ліквідацію Державної судової адміністрації України. Так, штучне виокремлення Державної судової адміністрації України в нормах Закону не узгоджується з її прямим призначенням в аспекті розподілу функцій влади. Існування ДСА України є сумнівним і з точки зору єдності судової влади. Оскільки важко уявити, що в системі органів виконавчої влади може бути вбудований орган влади судової. На думку науковця, діяльність органів Державної судової адміністрації цілком предметно доводить її неефективність, пов'язану з фактичною відсутністю контролю з боку органів судової влади за витрачанням бюджетних коштів, які повинні спрямовуватися на організаційне та матеріально-технічне їх забезпечення. Державна судова адміністрація України створює відносини залежності, коли господарська, а непрямо – і судова діяльність (здійснення правосуддя) багато в чому підпорядковані волі виконавчої влади, а вивільнення коштів на утримання органів державної судової адміністрації істотно зменшить навантаження на державний бюджет. Водночас дослідник об'єктивно оцінює доцільність діяльності цього органу чи з подібними повноваженнями в майбутньому, але не поза судовою владою [71, с. 105].

Питання щодо визначення повноважень Державної судової адміністрації України і визначення неконституційними положення ст. 125 Закону України «Про судоустрій України» та інших статей цього Закону в частині створення Державної судової адміністрації України як центрального органу виконавчої влади, законодавчого підпорядкування ДСА України судовій гілці влади неодноразово обговорювалися на засіданнях Ради судів України [72, с. 3]. За словами попереднього Президента України, з 2006 р. стартувала судова реформа, яка повинна повернути головне – справедливість в залі суду. Крім того, в Україні проблеми правосуддя не вирішувалися роками, вони замовчувалися минулою владою і ставали системними [73]. Однак процеси реформування судової системи розпочалися ще в часи здобуття Україною незалежності. Серед проблем, що тепер гостро постають перед судами, зокрема й адміністративними, – забезпечення їх діяльності. Це суттєвий елемент, що впливає на те, скільки часу суддя витрачає на

вирішення судових справ, не відволікаючись на питання, безпосередньо не пов'язані зі здійсненням правосуддя. Статистика свідчить, що нерозглянутими в судах залишаються кожна десята цивільна і кожна п'ята кримінальна справа, що свідчить про наявність упущень у цій сфері діяльності [1, с. 1].

Як висловилася суддівська спільнота у Рішенні від 7 грудня 2007 р. VIII позачергового з'їду суддів України, на практиці органи законодавчої та виконавчої влади, їх посадові особи, інші суб'єкти політичної діяльності за певних обставин не дотримуються конституційного принципу реалізації державної влади в державі шляхом її поділу на законодавчу, виконавчу та судову, що виявляється у втручанні в судову діяльність, створенні перешкод законному здійсненню правосуддя, неправомірному використанні наданих їм повноважень з тим, щоб поставити суди і суддів у залежність. Цим рішенням суддівський корпус висловив позицію, що Державна судова адміністрація України повинна бути підпорядкована, підконтрольна та підзвітна судовій владі [74, с. 17]. Крім того, зазначена позиція була підтримана Радою Суддів України, яка рішенням від 28 лютого 2008 року № 30 передбачила створення робочої групи з підготовки пропозицій щодо звернення до Конституційного Суду України з конституційним поданням про визнання неконституційними положень ст. 125 та інших статей Закону України «Про судоустрій України», розроблення відповідного законопроекту про внесення змін до Закону України «Про судоустрій України» (щодо визначення статусу органів Державної судової адміністрації) та відповідно до ч. 5 ст. 128 Закону України «Про судоустрій України» погодила проект Положення про Державну судову адміністрацію України як тимчасову необхідну умову належного здійснення організаційного забезпечення діяльності судів загальної юрисдикції, інших органів та установ судової системи до приведення норм чинного законодавства у відповідність до норм Конституції України та рішень позачергового VIII з'їзду суддів України від 7 грудня 2007 року із застереженнями щодо неприпустимості координації діяльності Державної судової адміністрації України Міністерством юстиції України [75, с. 49].

Не торкаючись проблеми легітимності прийняття у першому читанні проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій України» (реєстр. № 2834 від 27 грудня 2006 р.), зазначимо, що в ньому було залишено Державній судовій адміністрації України статус органу виконавчої влади, що здійснює організаційне забезпечення діяльності судів загальної юрисдикції (крім Верховного Суду України і вищих спеціалізованих судів), а також інших органів та установ судової системи, підконтрольних Раді суддів України [76, с. 24]. Думки міжнародних

експертів щодо реформування органів судової адміністрації в цілому зводилися до необхідності надання Державній судовій адміністрації України такого статусу, який міг би забезпечити реальний вплив самих суддів на їх діяльність [77].

З прийняттям нового Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 питання про підпорядкування Державної судової адміністрації судовій владі було позитивно вирішено [67]. Згідно з нормами даного законодавчого акта Державна судова адміністрація була виведена із під контролю Кабінету Міністрів України та стала підзвітною з'їзду суддів України. Також відповідно до положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 змінився порядок призначення на посаду Голови Державної судової адміністрації, згідно з яким тепер він призначається і звільняється Радою суддів, а не Президентом України, як то передбачав попередній Закон України «Про судоустрій України». Однак, незважаючи на те, що Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 став значним кроком уперед на шляху удосконалення механізму організаційного забезпечення функціонування судів загальної юрисдикції, його недоліком було те, що він «обійшов своєю увагою» проблему визначення правової природи та місця цього органу державної влади в системі владних координат [38, с. 70].

Аналізуючи зміст поняття «організаційне забезпечення судів», застосовуваного для визначення адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації України, необхідно звернути увагу на слово «забезпечувати». Воно в українській мові означає: 1) постачаючи щось у достатній кількості, задовольняти кого-, що-небудь у певних потребах; надавати кому-небудь достатніх матеріальних засобів до існування; 2) створювати надійні умови для здійснення чого-небудь, гарантувати щось; 3) захищати, охороняти кого-, що-небудь від небезпеки [78, с. 430]. Беручи до уваги семантичне наповнення поняття «організаційне забезпечення судів», його можна розуміти як реалізацію дій щодо задоволення потреб судової системи, надання їй достатніх матеріальних засобів для виконання функцій зі здійснення повного і незалежного правосуддя в державі в межах своєї компетенції. При цьому зі ст. 146 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» випливає, що такі дії практично полягають у вжитті заходів щодо фінансового, матеріально-технічного, кадрового, інформаційного та організаційно-технічного характеру тощо [4]. З урахуванням того, що матеріальне забезпечення судів здійснюється виключно відповідними органами виконавчої влади в особі Державної судової адміністрації України,

цілком логічно є те, що це поняття вужче за значенням від поняття «судове управління» і є його частиною [8, с. 56].

Резюмуючи, необхідно підкреслити, що законодавець повинен ураховувати реальну правову природу Державної судової адміністрації, виходячи із її повноважень, які, як зазначалося, «мають» виконавчо-розпорядчий характер. В іншому випадку проблема неоднозначного тлумачення правової природи Державної судової адміністрації залишиться, а де-юре не відповідатиме де-факто. Зміни, що відбуваються у визначенні правового статусу ДСА, невід'ємно пов'язані зі становленням ДСА, як органу судової влади. Аналізуючи історію становлення ДСА, як органу судової влади, впливає, що зміна правового статусу ДСА є досить логічною, адже належність цього органу до судової влади є правильною на цьому етапі реформування судової системи.

1.3 Роль та місце Державної судової адміністрації України в системі органів державної влади

Під час обговорення можливих напрямів реформування органу державної влади, що здійснює організаційне забезпечення органів судової влади, завжди однією з найбільших проблем є визначення правової природи цього органу. Суть даної проблеми зводиться до питання його ідентифікації в системі поділу державної влади, а її вирішення ускладнюється наявністю у вчених діаметрально протилежних поглядів щодо означеного питання [38, с. 69]. Одні вчені обґрунтовують доцільність віднесення Державної судової адміністрації до органів судової влади [79, с. 6; 80, с. 149], у той час як інші наполягають на виконавчо-розпорядчій природі діяльності цього державного органу і виключають можливість його віднесення до будь-якої іншої гілки влади, крім виконавчої [81, с. 10]. Аналізуючи місце Державної судової адміністрації України серед інших органів державної влади, вчені підкреслювали специфіку правового статусу ДСА України, зазначаючи, що, з одного боку, діяльність ДСА безпосередньо пов'язана з управлінською, організаційною, а з іншого – стосується особистих суспільних відносин у сфері забезпечення відправлення правосуддя. Саме тому досі залишається актуальним визначення місця Державної судової адміністрації в системі органів державної влади.

Як зазначає Р. О. Куйбіда, «складним є питання про співвідношення організаційного забезпечення судів зі сферою діяльності виконавчої та судової влади. Організаційне забезпечення судів за змістом є суто виконавчою діяльністю, тому віднесення їх до повноважень судів приводило б до змішування судової і виконавчої влади. Можливе й інше міркування: функція забезпечення діяльності органу невіддільна від основної діяльності органу, а тому повинна здійснюватися його підрозділом. Наприклад, організаційне забезпечення діяльності парламенту завжди здійснює його апарат, а не уряд. Однак на відміну від парламенту система судів є розгалуженою, тому діяльність щодо забезпечення кожного суду повинна бути скоординованою» [67, с. 168]. Необхідно зазначити, що сам Р. О. Куйбіда був прибічником віднесення органу державної влади, який виконував організаційне забезпечення судів, до виконавчої гілки влади і додержувався думки про неможливість внесення такої структури до складу судової влади: «Виходячи з принципу розподілу влади, судові та управлінські функції не доцільно поєднувати в межах судової влади. Отож, важливо максимально уніфікувати систему організаційного забезпечення усіх судів, звільнивши їх від цієї функції. Тому потрібно чітко розмежувати

повноваження судів та органів виконавчої влади. Суди повинні здійснювати правосуддя, а державна судова адміністрація повинна відповідати за стан забезпечення діяльності судів. Саме такий розподіл гарантує максимальну незалежність суддів» [67, с. 172]. Інший вчений С. Г. Штогун не погоджується з думкою Р. О. Куйбіди та стверджує, що «вирішення питань соціально-економічного забезпечення суддів повинно бути доручено самостійному органу, який би не входив до системи ані законодавчої, ані виконавчої влади. Державну судову адміністрацію необхідно вивести із підпорядкування виконавчої влади і передати контроль за її діяльністю Верховному Суду України. При цьому статус державної судової адміністрації необхідно визначити як орган організаційного управління в системі судової влади. Саме за цих умов може бути обмежено соціально-політичний аспект можливого тиску на суддів при прийнятті ними рішень» [68, с. 149]. А. М. Хливнюк, поділяючи думку С. Г. Штогун, до цього додає, що «поставлені функції перед ДСА (Державна судова адміністрація) України, досить широкі повноваження, сама суть її діяльності та фундаментальний принцип правової держави – незалежність судової влади – свідчать про потребу виведення ДСА України з системи органів виконавчої влади і надання їй статусу державного органу в системі органів судової влади. ДСА України тоді зможе повністю «перейматись» проблемами судової влади, коли буде функціонувати в її середовищі» [9, с. 160]. Така пропозиція була актуальною до оновлення законодавства про Державну судову адміністрацію. Отже, з прийняттям Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 р. та Положення про Державну судову адміністрацію України від 22.10.2010 р. було визначено місце Державної судової адміністрації в системі органів державної влади, а саме те, що ДСА є органом в системі судової влади.

У рамках традиційного поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову відбулася зміна у співвідношенні пріоритетів цих влад. При цьому якщо в XIX столітті, безумовно, пріоритетність визначалася за законодавчою владою, то з XX століття першенствувала виконавча (урядова) влада, а згодом перші позиції зайняла судова влада. Однак потреба в дедалі більшому професіоналізмі при організації й існуванні держави привела до нинішнього піднесення судової влади. Сьогодні судова влада – не лише остання інстанція у вирішенні правових і політико-правових питань (показова в цьому плані діяльність Конституційного Суду), а й вона в рамках адміністративної юстиції, не залишає варіантів для самоствердження виконавчої влади [82, с. 283]. Піднесення судової влади в системі поділу влад у нашій державі визначено особливостями нинішньої соціальної реальності й такими

конституційними положеннями, як правова держава і верховенство права. Судова влада у структурі державної влади посідає особливе місце, зумовлене її соціальною роллю і специфічними функціями. Із судовою владою пов'язані такі категорії, як правосуддя, судовий контроль, юстиція [83, с. 380]. Як вважає А. М. Хвилюк, Державну судову адміністрацію одночасно необхідно вважати органом судового управління й органом судової влади, який виконує функції від імені держави у сфері організаційного забезпечення діяльності судів з метою створення належних умов для функціонування судової влади [9, с. 15]. Державна судова адміністрація України повинна бути реальним механізмом, що втілює в життя принципів рішення органів суддівського співтовариства. Отже, основні зусилля Державної судової адміністрації повинні бути зосереджені на практичному вирішенні стратегічних завдань, таких як: підвищення доступності громадян до правосуддя, забезпечення самостійності судів та незалежності суддів, підвищення авторитету судової влади [84].

Державна судова адміністрація України здійснює організаційне забезпечення діяльності органів судової влади з метою створення належних умов функціонування судів і діяльності суддів, представляє суди у відносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування в межах повноважень, установлених законом [36, с. 651]. Державна судова адміністрація України представляє суди у відносинах із Кабінетом Міністрів України та Верховною Радою України під час підготовки проекту закону про Державний бюджет України на відповідний рік у межах повноважень, визначених законом; забезпечує належні умови діяльності судів загальної юрисдикції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України та органів суддівського самоврядування в межах повноважень, визначених Законом «Про судоустрій і статус суддів»; вивчає практику організації діяльності судів, розробляє пропозиції щодо її вдосконалення; вивчає кадрові питання апарату судів, прогнозує потребу в спеціалістах, здійснює замовлення на підготовку відповідних спеціалістів; готує матеріали для формування пропозицій щодо бюджету судів; організовує комп'ютеризацію судів для здійснення судочинства, діловодства, інформаційно-нормативного забезпечення судової діяльності та забезпечення функціонування автоматизованої системи документообігу в судах; забезпечує ведення Єдиного державного реєстру судових рішень і Реєстру електронних адрес органів державної влади, їх посадових та службових осіб; взаємодіє з відповідними органами та установами, зокрема інших держав, з метою вдосконалення організаційного забезпечення діяльності судів; здійснює інші повноваження, визначені

законом (ст. 146) [4]. Тобто Державна судова адміністрація України є основним органом із забезпечення належних умов для здійснення якісного правосуддя суддівськими органами в Україні. Вона відіграє головну роль у цьому контексті, займаючись постановленням, перш за все нормативно-правової бази, а після цього – забезпеченням механізму реалізації даних норм на практиці.

Загально визнаним є факт, що зі створенням Державної судової адміністрації ситуація з матеріально-технічним забезпеченням діяльності судів України відчутно покращилася. Крім поточної роботи, на Державну судову адміністрацію покладено обов'язок щодо розроблення й прийняття державних програм матеріально-технічного забезпечення судів за напрямками: капітальне будівництво будинків судів, капітальний ремонт і реконструкція існуючих будинків і нових приміщень, забезпечення судів транспортом, засобами зв'язку, сигналізацією та іншими технічними засобами, оргтехнікою та обладнанням, меблями; комп'ютеризація та інформатизація судової діяльності, фінансування поточної діяльності (сплата за енергоресурси, поштові витрати, виплати учасникам процесу, народним засідателям тощо) [85, с. 103].

Поряд із повноваженнями Державної судової адміністрації щодо організаційного забезпечення діяльності судів загальної юрисдикції ст. 149 Закону України «Про судоустрій і статус суддів України», повноваження з організаційного забезпечення роботи покладено також і на апарат відповідного суду. Такі повноваження, незважаючи на подібність, не суперечать одне одному, а є основою для утворення та функціонування системи судового адміністрування, де вищим органом є ДСА, а апарат конкретного суду – нища ланка цієї системи [4].

Реалізація Державною судовою адміністрацією завдань та здійснення повноважень можливі в ході чітко налагодженого процесу взаємодії з іншими органами судової влади та державними органами. Поняття «взаємодія» у загальному вигляді розглядається як взаємна підтримка, взаємозв'язок двох чи кількох явищ. Враховуючи те, що розглядається діяльність державних органів у певній сфері, важливим для розкриття сутності взаємодії з наведеного визначення повинен бути термін «взаємна підтримка», змістовне навантаження якого розкривається на рівні спільної діяльності чи окремих контактів, що використовуються для реалізації поставлених завдань перед конкретно взятим органом [40, с. 58]. Подібне смислове навантаження несе цей термін і в діяльності Державної судової адміністрації України та її територіальних органів, оскільки для вдосконалення організаційного забезпечення діяльності судів у межах наданих повноважень Державна

судова адміністрація взаємодіє з відповідними органами та установами, зокрема інших держав [4]. Цей законодавчий припис уточнено на підзаконному рівні у Положенні, яке визначає, що Державна судова адміністрація України представляє суди у відносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування в межах повноважень, установлених законом [13]. Розглянуті наукові підходи дають можливість стверджувати, що взаємодія Державної судової адміністрації з державними органами – це спільна діяльність, яка спрямована на виконання поставлених перед ДСА завдань, що повинні здійснюватися на основі законних та підзаконних нормативно-правових актів у відповідних організаційних формах.

Специфіка відправлення правосуддя породжує низку особливостей у взаємовідносинах органів виконавчої влади з судовою системою. Згідно зі ст. 129 Конституції України судді під час здійснення правосуддя незалежні й підкорюються лише закону. Додержуючись цього принципу, органи юстиції та державна судова адміністрація координують роботу з проведення судової реформи й створюються належні умови для функціонування й діяльності судів. При цьому названі органи не мають права втручатися в оперативну діяльність судів, нав'язувати свою думку з приводу законності й обґрунтованості рішень (вироків) суду [86].

За 11 років своєї діяльності органи державної судової адміністрації набули значного досвіду, довели, що за належного фінансування вони здатні вирішувати всі проблеми забезпечення судів, зокрема і такі досить складні питання, як проектування і будівництво адміністративних приміщень та житла. Але не все залежить від судової адміністрації. Незважаючи на всі намагання керівництва Державної судової адміністрації України якомога повніше забезпечити потреби судів, ці намагання завжди наштовхуються на жорсткий супротив розробників державного бюджету. Причини такого супротиву пояснюють обмеженими можливостями держбюджету. Однак утримання судової влади в державі не належить до найбільш витратних статей державного бюджету. У порівнянні вони значно менші, ніж витрати на утримання інших гілок державної влади. То чи доцільно здійснити певний перерозподіл витрат на утримання державних органів на користь судової влади з тим, щоб ця владна гілка по-справжньому відчувала себе рівноправною і незалежною серед інших гілок влади [87].

Отже, можна зробити висновок, що контролювати діяльність Державної судової адміністрації повинні вищі органи суддівського самоврядування та виконавчої влади. Адже це стане дієвим механізмом стримування противаг між виконавчою та судовою владами, це сприятиме

діяльності органів виконавчої влади в організаційному забезпеченні судів. Тобто забезпечить самостійність і незалежність судової влади від інших гілок влади. Враховуючи вищезазначене, необхідно підкреслити: місце Державної судової адміністрації серед органів державної влади визначається безпосередньо через її забезпечувальну діяльність. При цьому, якщо вказувати на організацію забезпечення діяльності судів, потрібно мати на увазі впорядкування видів діяльності уповноважених суб'єктів, взаємозв'язок між ними. Якщо такими суб'єктами є державні органи (їхні посадові особи), то необхідно вказувати на зовнішньоорганізаційний вплив, який можливий за допомогою конкретних видів зовнішньоорганізаційної діяльності, що пов'язані між собою. Вищезазначене безпосередньо стосується діяльності Державної судової адміністрації України, повноваження якої за своїм змістом мають управлінські функції та реалізуються у межах судової системи, де відносини мають іншу правову природу, проте потребують організації, упорядкування й забезпечення функціонування її елементів – судів.

1.4 Нормативно-правове регулювання діяльності Державної судової адміністрації

Становлення та розвиток України як правової держави відбувається в умовах реформування різних сфер суспільного життя, органів державної влади, зокрема й судової системи. Реформування судової системи і судочинства пов'язане зі становленням суду як незалежної та самостійної гілки державної влади, що повинна забезпечувати правосуддя. Однією із найважливіших гарантій справедливого й ефективного правосуддя є досконало організована система судів та органів, що забезпечують функціонування судової влади. Тому вагомого значення набуває її наукова організація, що передбачає вирішення низки теоретичних та практичних проблем, визначення нових методологічних проблем, визначення нових методологічних підходів до організації судового управління тощо [40, с. 56].

Діяльність Державної судової адміністрації, як і будь-якого іншого органу судової влади, регулюється певними нормативно-правовими актами. Для більш детального дослідження адміністративно-правового статусу ДСА необхідно звернутися до норм, які регулюють її діяльність на законодавчому рівні. Держава забезпечує життєдіяльність суспільства як системи через використання влади, а право – через нормативне регулювання. Останнє споконвічно покликано бути стабілізуючим і заспокійливим фактором завдяки принципам волі і справедливості, які містяться у ньому [22, с. 27]. У сучасній юридичній науці до цього часу відсутній єдиний підхід у поглядах на нормативно-правове регулювання. Одна група вчених розуміє під правовим регулюванням лише встановлення правових норм та забезпечення засобів їх реалізації (С. Кечек'ян, Л. Явич та інші) [88, с. 79]. Інша група вчених виступає проти обмеження нормативно-правового регулювання межами правових відносин, пояснюючи це тим, що до нормативно-правового регулювання необхідно вносити всі форми впливу права на суспільні відносини. Такими формами впливу права на суспільні відносини є: а) інформаційний; б) ідеологічний; в) ціннісно-орієнтаційний; г) виховний; г) культурологічний; д) правовий та інші [22, с. 78]. Розглядаючи думки таких авторів, як С. Алексєєв, В. Шабалін, можна виділити, що вони розуміють нормативно-правове регулювання як здійснення за допомогою юридичних засобів правового впливу на суспільні відносини, а також виникнення на базі правової норми суб'єктивних прав і юридичних обов'язків та подальша реалізація їх у повсякденних життєвих відносинах [89, с. 52].

Отже, нормативно-правове регулювання діяльності Державної судової адміністрації – це форма впливу права на суспільні відносини, які

виникають між ДСА та іншими суб'єктами права, що здійснюється за допомогою юридичних засобів впливу на основі правових норм для регулювання суспільних відносин.

Щодо механізму нормативно-правового регулювання в теорії права немає єдиної точки зору. Одні автори (наприклад, Б. Дрейшев) вважають механізм правового регулювання як правотворчу систему, яка своїми діями забезпечується і реалізується у правовідносинах. Інші розглядають механізм правового регулювання як спосіб впливу права на суспільні відносини, як активну сторону реалізації норм права [22, с. 71]. Автори з Німеччини до механізму нормативно-правового регулювання вносять: а) утворення правових норм державою; б) пов'язане з цим установлення загальних прав та обов'язків; в) здійснення прав та обов'язків у правовідносинах [89, с. 80]. Таким чином, механізм нормативно-правового регулювання – це система, що становить сукупність нормативно-правових засобів, за допомогою яких здійснюється впорядкування суспільних відносин. До елементів механізму нормативно-правового регулювання відносять: а) норми права; б) нормативно-правові акти; в) юридичні факти; г) правові відносини; г) акти реалізації; д) тлумачення та застосування норм права; е) законність; є) правосвідомість і правову культуру [22, с. 489]. Нормативно-правову базу правового регулювання утворюють норми права, які є важелем для регулювання суспільних відносин. Нормативно-правові акти – це письмові документи, що прийняті компетентними суб'єктами, у яких організується зміст правових норм, виражаються правила поведінки зовні та забезпечуються їх введення в дію [90, с. 35].

Існує чимало класифікацій нормативно-правових актів. Найбільш значущою є їх класифікація за юридичною силою. Юридична сила нормативно-правового акта – специфічна властивість мати суворо означене місце серед інших нормативно-правових актів, дотримуватися встановленої субординації. Як правило, юридична сила акта залежить за формальною обов'язковістю від рівня та обсягу повноважень органу, який видає (приймає) цей акт, тобто суб'єкта нормотворчості [22, с. 63].

Види нормативно-правових актів (законів і підзаконних актів) в Україні за їх юридичною силою: 1) Конституція, конституційні закони; 2) закони, якими Верховна Рада України дала згоду на обов'язковість дії на території України, міжнародних договорів, ухвалених відповідно до Конституції (ратифіковані закони); 3) кодифіковані закони (кодекси, основи законодавства); 4) звичайні (ординарні) закони; 5) постанови Верховної Ради України; 6) укази Президента України; 7) постанови Кабінету Міністрів України; 8) накази, розпорядження, рішення міністерств та інших

центральної влади. Накази, постанови, розпорядження інших органів державної влади [90, с. 25].

Як і інші центральні органи виконавчої влади, Державна судова адміністрація України здійснює свої повноваження відповідно до Конституції України, законів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, інших нормативно-правових актів, але, крім того, враховуючи її особистий статус, керується й рішеннями з'їзду суддів України та Ради суддів України [13]. Тобто її функціональна нормативно-правова база визначається двома напрямками: 1) нормативно-правові акти загального характеру (Конституція України, закони України тощо); 2) нормативно-правові акти спеціального характеру (рішення з'їзду суддів України і Ради суддів України).

Починаючи з 2002 року, нормативно-правове регулювання діяльності Державної судової адміністрації України було закріплено в Законі України «Про судоустрій України» від 7 лютого 2002 року. На виконання цього Закону Указом Президента України від 29 серпня 2002 року № 780/2002 створено Державну судову адміністрацію України, а 3 березня 2003 року затверджено Положення про Державну судову адміністрацію України, яке визначало її як центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, діяльність якого спрямовувалась і координувалась Кабінетом Міністрів України [91].

Після прийняття Закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року № 2222-VI, повноваження формувати центральні органи виконавчої влади, призначати і звільняти їх керівників було віднесено до компетенції Кабінету Міністрів України. На виконання зазначеного положення Кабінетом Міністрів України 14 січня 2009 року прийнято постанову про затвердження Положення про Державну судову адміністрацію України, що фактично продублювала положення попередньої редакції та визначила статус Державної судової адміністрації як центрального органу виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України [13, п. 1].

Потрібно наголосити, що робота з підготовки нового положення про Державну судову адміністрацію України тривала впродовж кількох років. Однак ані зауваження міжнародних експертів, ані думка вітчизняних науковців суддівського корпусу щодо правового статусу Державної судової адміністрації України знову ж таки не були враховані при розгляді Комітетом Верховної Ради України з питань правосуддя 18 червня 2008 р. проектів законів про судоустрій і статус суддів, наслідком якого була рекомендація до

другого читання у парламенті проекту Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [75, с. 52].

7 липня 2010 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про судоустрій і статус суддів». Цей закон визначає правові засади судоустрою і статус судів в Україні – організацію здійснення правосуддя, систему судів загальної юрисдикції, статус судді, народного засідателя, присяжного, систему та порядок здійснення суддівського самоврядування, а також установлює систему і загальний порядок забезпечення судів [82, с. 121]. Закон, як зазначив у доповіді-повідомленні на пленарному засіданні Венеціанської комісії (Європейська комісія «За демократію через право Ради Європи) С. Ківалов 4 червня 2010 р., розроблений на підставі європейських стандартів і знаменує значну поступку повноважень Президентом України й Верховною Радою України з метою зміцнення незалежності судової влади [92]. Прийняття Верховною Радою України Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [4] значно вплинуло на визначення адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації. Так, відповідно до ст. 145 зазначеного Закону, Державна судова адміністрація здійснює організаційне забезпечення діяльності органів судової влади у межах повноважень, установлених цим Законом. Названу статтю було деталізовано у Положенні про Державну судову адміністрацію України, прийнятому 22 жовтня 2010 Радою суддів України, за яким Державна судова адміністрація визначена органом у системі судової влади, діяльність якого підзвітна з'їзду суддів України [13, п. 1]. Положення Закону України «Про судоустрій і статус суддів», у частині регулювання організаційного забезпечення органів судової влади, стали значним кроком вперед. Згідно з нормами цього законодавчого акта Державну судову адміністрацію було виведено з-під контролю Кабінету Міністрів України і вона стала підзвітною з'їзду суддів України. Також відповідно до положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 змінився порядок призначення на посаду Голови Державної судової адміністрації, згідно з яким, тепер він звільняється і призначається Радою суддів, а не Президентом України, як то передбачив попередній Закон України «Про судоустрій України» [38, с. 71].

Покладення в основу систематизації видів забезпечувальної діяльності Державної судової адміністрації ознаки однорідності її забезпечувальних дій, які вона виконує в межах повноважень, дає можливість виокремити такі види діяльності: представницьку у бюджетно-фінансових відносинах, організаційно-забезпечувальну, кадрову, інформаційно-аналітичну. У Положенні про Державну судову адміністрацію перелік її повноважень розширений, більшість із додаткових повноважень деталізують

ті, що визначені Законом України «Про судоустрій і статус суддів», є також такі, що ґрунтуються на нормах інших нормативно-правових актів України – Закону від 2 жовтня 1996 р. № 393/96-ВР «Про звернення громадян» та Закону від 23 грудня 1993 р. № 3782 XII «Про забезпечення безпеки осіб, що беруть участь у кримінальному судочинстві». З огляду на це доцільно передбачити доповнення переліку повноважень Державної судової адміністрації, що зазначені в Положенні про ДСА та в Законі України «Про судоустрій і статус суддів». Крім того, необхідно внести до переліку види діяльності, що визначені на підставі норми Закону «Про судоустрій і статус суддів»: контрольну діяльність, дотримання режиму державної таємниці, розгляд звернень громадян. До того ж представницька діяльність у бюджетно-фінансових відносинах повинна бути замінена на фінансово-бюджетну [93, с. 54].

Одна із визначальних особливостей правової системи України останніми роками – створення великої кількості різноманітних нормативно-правових актів. Кількісні досягнення, однак, не завжди супроводжуються високою якістю нормативно-правових актів. І це, вочевидь, причина низького оцінювання суспільством чинної правової бази. Для виправлення цієї ситуації необхідно виробити систему рекомендацій стосовно вдосконалення нормативно-правових актів України; однак розпочати це, здається, є можливим лише після вивчення недоліків, які їм властиві [94, с. 8]. Недоліком Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.02.2010, на нашу думку, є те, що він визначає Державну судову адміністрацію лише як орган, який здійснює організаційне забезпечення судів. Але, незважаючи на «тісні» взаємозв'язки, що існують між ДСА та системою судів загальної юрисдикції, не визначається його місце щодо судоустрою України.

У Законі України «Про судоустрій і статус судів» враховано ряд пропозицій наукових досліджень фахівців у галузі судоустрою та правосуддя, розвинуто і деталізовано окремі положення щодо повноважень Державної судової адміністрації, запроваджено механізм її взаємодії з іншими органами судової гілки влади тощо. Але детальний їх аналіз наводить на деякі роздуми щодо логічності побудови та правового змісту деяких положень. Крім того, аналіз низки публікацій у періодичних фахових виданнях свідчить про неоднозначне коментування науковцями ст. 145, що зводиться до такого: по-перше, Державну судову адміністрацію з органу виконавчої влади перетворено на виконавчий орган судової влади – своєрідний апарат усієї судової системи; по-друге, фактичне підпорядкування Державної судової адміністрації одному з вищих органів суддівського самоврядування – Раді суддів України, що, по суті, перетворює

її на виконавчий орган суддівського самоврядування. Тобто Державна судова адміністрація, залишаючись органом виконавчої влади, стає виконавчим органом судової гілки влади, що порушує принцип розподілу влади у напрямку перебільшення повноважень уже судової гілки влади та може призвести до певних проблем у ході реалізації зазначеної статті [95, с. 6]. Тому актуальними залишаються проблеми пошуку шляхів підвищення ефективності діяльності Державної судової адміністрації, розроблення наукового підґрунтя для такої роботи, зокрема й дослідження юридичної природи та змісту адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації в сучасних умовах реформування різних сфер суспільного життя [40, с. 57].

Окремо необхідно зупинитися на міжнародно-правових актах. До них, зокрема, належать: Рекомендація № R (95) 12 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам стосовно управління системою кримінального правосуддя (від 11 вересня 1995 р.; висновок № 2 (2001) Консультативної ради європейських суддів для Комітету міністрів Ради Європи про фінансування та управління судами для забезпечення ефективності судових органів і виконання статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (від 23 листопада 2001 р.)), Рекомендація Rec (2001) 2 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо рентабельності розробки і зміни конструкції судових і юридичних інформаційних систем (від 28 лютого 2011 р.), Рекомендація Rec (2001) 3 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо надання судових та інших юридичних послуг громадянам з використання новітніх технологій (від 28 лютого 2011 р.), Рекомендація Rec (2003) 14 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Про можливість взаємодії інформаційних систем у сфері правосуддя» (від 9 вересня 2003 р.), Рекомендація Rec (2003) 15 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Про архівування електронних документів у правовій сфері» (від 9 вересня 2003 р.) [96]. Більшість із цих нормативно-правових актів Ради Європи стосується інформатизації системи судочинства, функціонування інформаційних систем і технологій. На сьогодні постає актуальним питання формування електронного судочинства. Тому Державна судова адміністрація проводить роботу з приводу організації і запровадження електронного судочинства. Міжнародними стандартами у сфері судочинства передбачено також фінансування судів. У п. 2 Висновку № 2 (2001) зазначено, що фінансування судів тісно пов'язане з питанням незалежності суддів, оскільки воно визначає умови, в яких суди виконують свої функції. Існує очевидний зв'язок між фінансуванням та управлінням судами, з одного боку, і принципами Конвенції про захист прав людини та

основоположних свобод – з іншого: доступ до правосуддя та право на справедливий суд не забезпечується належним чином, якщо справа не розглядається упродовж розумного строку судом, який має необхідне фінансування і ресурси для ефективного виконання своїх обов'язків [93, с. 180].

Зазначені міжнародні нормативно-правові акти містять норми, якими фактично визначено стратегію забезпечення діяльності судів, і хоча окремі з них стосуються лише кримінального правосуддя, їх приписи мають системний характер, а загальні положення можуть поширюватися на всі форми правосуддя. Зокрема, йдеться про визначення критеріїв ефективного управління робочим навантаженням судді, якими можуть бути науково обґрунтовані нормативи такого навантаження. Їх розроблення та впровадження в діяльність Державної судової адміністрації дало б змогу вдосконалити не лише процедуру визначення вакансій у судах та відповідно потреб у кадровому забезпеченні судів, а й оптимізувати процедуру відправлення правосуддя шляхом усунення надмірного навантаження на суддю. Крім того, доцільно надати Державній судовій адміністрації повноваження щодо оптимізації територіального розміщення приміщень судів з урахуванням положень Рекомендації № R (95) 12, зобов'язати її постійно оновлювати систему формування та використання баз даних із дотримання таємниці користувача і державної таємниці [93, с. 56]. Таким чином, міжнародні нормативно-правові акти мають фундаментальне визначення для національного законодавства у сфері регулювання питання Державної судової адміністрації України. Воно свідчить про напрямок розвитку правового статусу останньої та зокрема стосовно державного управління у сфері суддівської влади взагалі.

Справедливо можна зазначити, що вже сьогодні існують можливості для впровадження в управлінський процес багатьох теоретичних і практичних рекомендацій у межах чинної законодавчої бази. Проте в таких умовах це багато в чому залежить від індивідуальних особливостей і професійного рівня управлінців-керівників регіональних обласних судів і начальників територіальних управлінь судової адміністрації. Конституцією України чітко визначено процедуру обрання голів Верховного Суду і Конституційного Суду України, надавши такі повноваження Пленуму Верховного Суду України і пленарному засіданню Конституційного Суду України (частина друга ст. 128 і частина п'ята ст. 148). Щодо всіх інших адміністративних посад у судах Конституція не наголошує. На початку третього тисячоліття у світовій практиці домінують два концептуальних підходи щодо вимог до кандидатур на заняття посад голів судів

регіонального й місцевого рівнів. Перший – посаду повинен займати суддя саме цього суду, а другий – повноваження може взяти на себе суддя будь-якого іншого суду. На жаль, в Україні складається ситуація, коли на черговому етапі судової реформи не береться до уваги багаторічний попередній досвід, а найчастіше, як справедливо зауважує В. В. Сташис, не враховуються позитивні результати попереднього етапу перетворень [97, с. 7]. Майже всі загальновідомі теорії управління декларують, що найвищий рівень ефективності виконання функціональних обов'язків всіма структурними підрозділами організацій досягається за наявності чіткої системи централізованого управління, що розумно поєднується з принципами єдиноначальності та колегіальності. З урахуванням зазначеного П. С. Таранов вважає, що систему організаційного забезпечення діяльності місцевого суду необхідно будувати з дотриманням принципів, розроблених сучасною наукою управління [98, с. 143]. Піднесення судової влади в системі поділу влади визначається девальвацією законодавства, що складається в Україні, і включає безліч законів, які найчастіше не знаходять свого реального втілення в соціальній дійсності. У цьому зв'язку через неспроможність законодавця може бути поставлене питання про використання в нашій правовій системі доктрини тлумачення законів: лише витлумачені судом закони підлягають застосуванню. За умов постмодернізму судова практика є активним інструментом, що забезпечує своєчасне і стійке правове регулювання, свідчить про демократичні зміни в здійсненні державної влади, справжнє просування до ідеалів правової держави. Піднесення судової влади в системі поділу влад у нашій державі визначено особливостями нинішньої соціальної реальності й такими конституційними положеннями, як правова держава і верховенство права [82, с. 288].

Необхідно зауважити, що участь Державної судової адміністрації України в адміністративно-правових відносинах при реалізації організаційної функції із забезпечення діяльності судів все-таки має публічно-правову спрямованість. Але усе ж підлягає сумніву юридична сила акта, який зараз закріплює статус ДСА України – Положення «Про Державну судову адміністрацію України» [13], затвердженого Радою суддів України. Потрібно наголосити, що суддівське самоврядування, Рада суддів України не є державним органом, тому до її повноважень не входить видання нормативно-правових актів. Виходячи із Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Рада суддів створена для виконання завдань публічно-правового характеру, а не для реалізації інтересів.

Отже, урахувавши, що ані чинним законодавством, ані правовою доктриною не визначена юридична сила актів, які ухвалені суддівським самоврядуванням, постає наявна потреба в удосконаленні цієї прогалини. Існує потреба в розробленні нового законопроекту «Про суддівське самоврядування», в якому на законодавчому рівні повинні бути закріплені форма та юридична сила нормативно-правових актів, ухвалених органами суддівського самоврядування, також повинні бути закріплені структурні складові, статус та компетенція цих органів.

РОЗДІЛ 2

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДЕРЖАВНОЇ СУДОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

2.1 Структура адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації

На сьогодні визначення особливостей статусу судової влади, а також тих органів, які здійснюють функцію щодо забезпечення організації та функціонування діяльності суду, є досить важливим та актуальним з огляду на незавершеність проведення національної судової реформи. Таким органом у нашій вітчизняній судовій системі є Державна судова адміністрація України. Необхідно наголосити на тому, що в сучасних умовах адміністративно-правовий статус Державної судової адміністрації не є досить чітко визначеним. З одного боку, він виступає як, свого роду, «виконавчий орган» у структурі органів судової системи України, а з іншого – окрема установа в системі органів судової влади зі спеціальними повноваженнями. Але, в цілому, можна говорити про те, що, як і будь-який орган державної влади, Державна судова адміністрація має певні риси та особливості, які зумовлюють специфіку даного органу і які теоретично можна поділити на відповідні складові частини, що в сукупності складають структуру його адміністративно-правового статусу.

Питання адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації та його структура були предметом дослідження таких науковців, як: М. П. Запорожець, Д. М. Притика, В. І. П'ятковський, А. О. Селіванов, В. С. Стефанюк, А. А. Стрижак, А. М. Хвилюк, С. Г. Штогун та інші. Проте й до цього часу залишаються досить актуальними дослідження структури адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації.

Сучасний філософський словник визначає структуру (від лат. Structure – будова, порядок) як сукупність сталих зв'язків об'єкта, що забезпечують його цілісність і зберігають його основні властивості при різноманітних внутрішніх і зовнішніх змінах. Цей термін застосовується як у природничих, так і гуманітарних науках. В умовах сучасності ця категорія досить тісно співіснує з поняттями «організація» та «система». Однієї спільної точки зору щодо даних понять не існує, але прийнято вважати, що система є найширшим поняттям, яке виражає всю множинність проявів складного об'єкта (його елементи, будову, зв'язки, функції та ін.). А ключовим призначенням структури є лише вираження найбільш сталого та

відносно незмінного при різноманітних перетвореннях системи. Щодо організації, то вона покликана відображати як сталі, так і динамічні характеристики системи, забезпечуючи її функціонування [99, с. 613].

М. Мулуд розглядає структуру як те, що об'єднує конструкти (елементи), в яких основні взаємозв'язки між елементами підпорядковані правилам відношень. Структура створюється аксіоматичним методом і покликана своїм існуванням роз'яснювати відношення між даними досвіду [100, с. 91].

Структура складається з певних частин – елементів, що є основою структурних відношень, вони тотожні між собою і нерозрізнені. Вивчення будь-яких об'єктів відбувається з позицій цілості, і саме структура створює цілість та функціонування об'єктів як систем. Вона визначає сталі характеристики, що дають можливість відрізнити те, що ми називаємо системою, від об'єктів іншого гатунку. У кожному конкретному дослідженні цілість реалізується через структуроутворювальні відношення, що відображають специфіку предметної галузі [101, с. 79].

Досить вдалими, на нашу думку, є визначення структури як сукупності певних одиниць, об'єднаних загальним значенням, які відображають у мові певну понятійну сферу [102, с. 17].

Таким чином, з огляду на вищенаведені позиції щодо значення даної дефініції можна констатувати, що структура – це стала категорія, яка складається з відповідних елементів, що взаємодіють між собою та утворюють постійно діючу систему.

Для того щоб визначитися із сучасною структурою адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації України, необхідно звернутися до відповідних нормативних джерел, а саме: до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» і до Положення про Державну судову адміністрацію України. Так, ч. 1 ст. 145 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 року зазначає, що цей орган здійснює організаційне забезпечення діяльності органів судової влади в межах установлених законом повноваженнях [4]. Ця сама норма дублюється і в абз. 2 п. 1 Положення про Державну судову адміністрацію України, затвердженому Радою суддів України від 22.10.2010 року [13]. Таким чином, можна говорити про те, що основою, свого роду «базисом», структури правового статусу Державної судової адміністрації є здійснення саме організаційного забезпечення належного функціонування вітчизняної системи правосуддя. До речі, нормативно-правові акти, які регламентують діяльність Державної судової адміністрації, не містять самого визначення поняття «організаційне забезпечення», що, на наш погляд, повинно

передбачатися, для більш чіткішого розуміння сутності існування Державної судової адміністрації для сучасної судової влади. На науковому рівні категорія «організаційне забезпечення» визначається як діяльність, що має організаційний, не процесуальний характер і забезпечує ефективне виконання відповідних функцій органами судової влади. Тобто це така діяльність, яка не пов'язана з розглядом справ і винесенням відповідних рішень у тому чи іншому виді судочинства. Організаційне забезпечення поширюється на питання щодо створення судів, багатопланову кадрову роботу – проведення навчання, підвищення рівня кваліфікації працівників апарату суду, ведення статистичних даних, архіву, діловодство та ін. Окрему увагу необхідно приділити терміну «забезпечувати», що розглядається в сучасній українській мові в декількох значеннях: 1) створення належних умов для функціонування чого-небудь; 2) здійснення захисту кого- або чого-небудь; 3) надання послуг щодо постачання чого-небудь у належній і достатній кількості [103, с. 35].

Отже, з огляду на вищенаведені положення констатуємо, що фундамент статусу Державної судової адміністрації України розглядається як комплекс певних дій, які спрямовані на задоволення потреб судової системи і полягає в утворенні відповідного механізму створення належних умов для забезпечення функціонування всієї судової системи.

Неможливо також не наголосити і на існуванні певної дискусії, яка виникла щодо співвідношення дефініцій «організаційне забезпечення судової влади» і «судове управління». Так, зокрема В. Д. Бринцев вважає ці поняття тотожними, адже вони прямо пов'язані з реалізацією державних функцій у відповідній галузі [104, с. 28]. Але ми дотримуємося позиції, що все-таки ці поняття мають дещо різне змістовне наповнення. Поняття «судове управління», на наш погляд, є більш широкою категорією і передбачає певний обсяг повноважень, якими наділяються органи державної влади, які виконують також повноваження не лише ті, що пов'язані із судовою, а й з іншими гілками влади. Тобто компетенція таких органів має розгалужений характер. І такими органами безпосередньо є Верховна Рада, Кабінет Міністрів, Президент України, Міністерство юстиції України та ін. Щодо категорії «організаційного забезпечення суду», то це компетенція більш вузького спрямування, що характерна для конкретного органу, яким в Україні є Державна судова адміністрація. Таким чином, «організаційне забезпечення» повинно розглядатися як складовий елемент «судового управління».

На думку А. М. Хливлюк, на сучасному етапі розвитку судової системи правовий статус Державної судової адміністрації структуровано

можна поділити на такі елементи, як: 1) функції Державної судової адміністрації у певній сфері; 2) права та обов'язки, що складають основу компетенції; 3) підвідомчість і відповідальність даного органу; 4) порядок формування; 5) територіальна масштабність діяльності; 6) правові зв'язки з іншими органами владних повноважень [103, с. 31].

Для того щоб чітко визначатися з особливостями правового статусу Державної судової адміністрації, потрібно звернутися до тих нормативно-правових актів, які вже були наведені вище і які безпосередньо визначають основні напрями діяльності даного органу у вітчизняній судовій системі.

Ми вже попередньо встановили, що організаційне забезпечення нормального функціонування судів є центральним елементом структури адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації, який, по суті, визначає характер таких складових статусу, як завдання, функції та ін. Так, зокрема, виходячи з п. 3 Положення про Державну судову адміністрацію України, затверджене Радою суддів України від 22 жовтня 2010 року, передбачено основні завдання даного органу, до яких належать, крім здійснення організаційного забезпечення органів судової влади, також і забезпечення належних умов діяльності судів загальної юрисдикції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України та органів суддівського самоврядування [13]. У цій частині не погоджуємося з наявністю деяких словосполучень, що не дозволяють точно визначитися з даним елементом правового статусу Державної судової адміністрації. Мова йде про те, що в абз. 1 п. 3 цього Положення закріплена норма про «здійснення організаційного забезпечення діяльності органів судової влади», а абз. 2 цього самого пункту містить таку частину, як «забезпечення належних умов діяльності судів загальної юрисдикції». Порівнявши ці два положення, можна прийти до висновку, що вони містять один і той самий зміст, адже, на нашу думку, складовою організаційного забезпечення є забезпечення належних умов діяльності. І, в свою чергу, суди загальної юрисдикції є складовими органів судової влади. А тому виникає питання про наявність певного дублювання положень у наведених частинах. Виходячи з цього, вважаємо за потрібне викласти цю частину положення у такому вигляді: «забезпечення належних умов діяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України та органів суддівського самоврядування». На нашу думку, саме таке закріплення одного із завдань Державної судової адміністрації, що є складовою структури правового статусу, дозволить більш глибоко розібратися із сутністю і призначенням цього органу.

Наступним, досить об'ємним за своїм обсягом, елементом адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації є повноваження цього органу, які безпосередньо спрямовані на вирішення відповідних завдань, про які ми раніше писали. Повноваження Державної судової адміністрації закріплені в п. 4 відповідного Положення і в ст. 146 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [4]. При цьому залежно від спрямованості всі повноваження Державної судової адміністрації вважаємо за доцільне поділити на певні групи. До першої групи потрібно віднести ті повноваження, що спрямовані на вирішення саме питань забезпечення діяльності органів судової влади в середині. Тобто це так звані «внутрішні повноваження». Відповідно до другої групи належать ті повноваження, які визначають зовнішній характер діяльності даного органу. У свою чергу, кожна з цих груп повноважень можна поділити на окремі частини, які реалізують відповідний напрям діяльності, тобто здійснюють відповідну функцію. У контексті цього пропонуємо до зовнішніх повноважень віднести такі функції, як: а) організаційно-кадрову; б) контролюючу; в) матеріально-технічну; г) фінансову; ґ) функцію співпраці. З огляду на відповідні законодавчі норми наочно здійснимо групування відповідних повноважень.

На нашу думку, повноваженнями, які визначають організаційно-кадрову функцію є: 1) вивчення практики, що пов'язана з організацією діяльності судів. Визначення основних шляхів щодо вдосконалення процесу цієї організації; 2) ознайомлення з кадровими питаннями апарату судів, прогнозування потреб у спеціалістах, здійснення замовлення на підготовку відповідних спеціалістів; 3) забезпечення необхідних умов для підвищення кваліфікації працівників апарату судів, створення належних умов для підвищення їх кваліфікації; 4) організація роботи з ведення судової статистики, діловодства та архіву; 5) забезпечення функціонування автоматизованої системи визначення члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України; 6) організує діяльність служби судових розпорядників; 7) визначення кількості суддів у суді загальної юрисдикції за поданням Міністра юстиції України на підставі пропозиції голови відповідного вищого спеціалізованого суду з урахуванням обсягу роботи суду та в межах видатків, затверджених у Державному бюджеті України на утримання судів; 8) здійснення затвердження за погодженням із головою апеляційного суду структуру і штатну кількість апарату апеляційного суду.

Вважаємо за доцільне до повноважень, що складають контролюючу функцію, віднести: 1) здійснення контролю за станом діловодства у судах загальної юрисдикції; 2) контролювання за збереженням державної таємниці

у судах та територіальних управліннях Державної судової адміністрації в Україні.

Щодо матеріально-технічної функції, то вона проявляється в таких положеннях: 1) організація комп'ютеризації судів для здійснення належного процесу судочинства, діловодства, інформаційно-нормативного забезпечення судової діяльності та забезпечення функціонування автоматизованої системи документообігу в судах; 2) забезпечення судів необхідними технічними засобами для фіксації судового процесу; 3) забезпечення функціонування системи відеоконференцз'язку для участі осіб у судовому засіданні в режимі відеоконференції; 4) здійснює забезпечення судів та суддів символами судової влади (Державний прапор України, зображення Державного герба України), мантиями та суддівськими нагрудними знаками.

До фінансової функції можна віднести: 1) підготовку матеріалів для формування пропозицій щодо бюджету відповідного суду; 2) розпорядження коштами Державного бюджету України щодо фінансового забезпечення діяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України та органів суддівського самоврядування; 3) організацію та фінансування будівництва, ремонту будинків і приміщень судів, забезпечення їх технічного оснащення; 4) організацію проведення планово-фінансової роботи, ведення бухгалтерського обліку в судах, територіальних управліннях Державної судової адміністрації України.

Ведучи мову про функцію співпраці, яка безпосередньо, на нашу думку, відобразилася в підпункті 31 п. 4 Положення від 22 жовтня 2010 року № 12, полягає в тому, що Державна судова адміністрація також розглядає звернення громадян, які виникають безпосередньо щодо питань компетенції даного органу [13]. Основною метою розгляду таких звернень є саме подальше усунення обставин, що стали підставою для громадського звернення. Тобто в цьому випадку можна сказати, що Державна судова адміністрація встановлює певний діалог, здійснює співпрацю з громадянами саме для підвищення рівня ефективності своєї діяльності.

Щодо другої групи повноважень, які, як ми вже зазначали раніше, мають внутрішню спрямованість, то їх також умовно можна дещо функціонально поділити на: а) соціально-побутові; б) контролюючі; в) інформаційні. При цьому потрібно звернути увагу, що в даному переліку функцій також наявна контролююча. Та це, на наш погляд, не є дивним, адже такий засіб державного примусу як контроль з боку відповідного органу державної влади, в даному випадку, наявний завжди незалежно від того, чи це повноваження зовнішньої чи внутрішньої спрямованості.

Отже, до повноважень, що реалізують соціально-побутову функцію, ми відносимо: 1) здійснення матеріального і соціального забезпечення працівників апарату судів та Державної судової адміністрації України; 2) забезпечення у межах своїх повноважень медичного обслуговування та санаторно-курортного лікування суддів, зокрема суддів у відставці, працівників апарату судів, уживає заходів щодо забезпечення їх благоустроєм житлом; 3) здійснення видатків на проведення заходів із поховання та увічнення пам'яті суддів, зокрема суддів у відставці.

Матеріальна функція, на нашу думку, проявляється у такому: 1) затвердження зразків бланків і печаток судів, а також забезпечення виготовлення посвідчень судді, голови суду та його заступника, судді у відставці, народного засідателя, присяжного; 2) забезпечення судів та суддів символами судової влади (Державний прапор України, зображення Державного герба України), мантиями та суддівськими нагрудними знаками; 3) організація та фінансування будівництва, ремонту будинків і приміщень судів, забезпечення їх технічного оснащення; 4) затвердження положення про бібліотеку суду та вживання заходів для створення бібліотек у судах.

Можна помітити, що в деяких випадках одне і те повноваження ми віднесли до декількох функцій. Це не є досить дивним явищем, адже знову ж таки наголошуємо, що це тільки умовний поділ повноважень Державної судової адміністрації, що дозволяє лише досягнути окремої мети нашого дослідження – виділити функції Державної судової адміністрації як самостійного елемента правового статусу цього органу. На сьогодні ми можемо лише на рівні наукової дискусії вести мову про існування певних функцій як складової правосуб'єктності Державної судової адміністрації. Порівнявши Положення про Державну судову адміністрацію з положеннями відповідних міністерств, служб та агентств, ми прийшли до висновку, що більшість із них за своєю побудовою (формою) і порядком викладення основних положень є абсолютно однаковими і також окремо поряд з «повноваженнями» не закріплюють таку категорію як «функція». Хоча якщо ми звернемо увагу на інші джерела національного законодавства, то вони, наприклад, той самий закон України «Про прокуратуру», окремо виділяють конкретні функції органів прокуратури (ст. 5), які розкриваються через відповідні повноваження [105]. Таким чином, з огляду на ситуацію, що виникла, вважаємо, доцільно все-таки на законодавчому рівні визначити конкретні функції даного органу, адже на сьогодні Державна судова адміністрація виконує досить великий масив роботи щодо створення умов для нормального функціонування судової системи нашої держави. Ми вбачаємо два шляхи вирішення цієї проблеми: 1) внесення в положення

чинних нормативних актів, що регулюють діяльність Державної судової адміністрації (закон України «Про судоустрій і статус суддів» і Положення про Державну Судову адміністрацію України), змін, які полягають у введенні в окремому закріпленні і визначенні категорії «функції» Державної судової адміністрації, що більш чіткіше дозволить визначитися зі специфікою цього органу; 2) створення окремого закону «Про Державну судову адміністрацію України», що, в цілому, визначить правовий статус Державної судової адміністрації і специфіку його структури.

Ведучи мову про функції як одну із невід'ємних складових статусу будь-якого органу, необхідно також наголосити, що існують позиції науковців щодо функціонального розділення всіх повноважень Державної судової адміністрації на дві окремі групи: ті, які забезпечують діяльність суду і відповідних інститутів судової системи, і ті, які спрямовані на забезпечення роботи суддів, суддів у відставці й апарату суддів [9, с. 11]. Вважаємо за можливе існування такого поділу повноважень Державної судової адміністрації, але, по суті, він нічим структурно не відрізняється від того, який запропонували ми: внутрішні і зовнішні повноваження. Адже, на нашу думку, критерієм такого групування, який був запропонований вищезазначеним науковцем, також є спрямованість діяльності цього органу. А в теорії права, як правило, за таким критерієм поділу розрізняють саме зовнішні і внутрішні повноваження, які є більш легшими для сприйняття і розуміння. І, виходячи з цього, вважаємо, що назви повноважень (внутрішні і зовнішні), які ми запропонували, є більш практичними у використанні, а тому їхнє застосування є більш доцільним, хоча запропоноване групування також має право на своє існування.

Продовжуючи загальний огляд такої складової адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації як повноваження, необхідно окремо акцентувати увагу на наявності певної невідповідності між положеннями Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 р. № 2453-VI [4] і Положенням про Державну судову адміністрацію України, затверджене рішенням Ради суддів України від 22.10.2010 р. № 12 [4]. Мова йде про ст. 146 вищезазначеного Закону і п. 4 Положення. Порівнявши їх, можна помітити, що перелік повноважень, який закріплений у Законі, є меншим за обсягом, ніж той, який передбачений спеціальним Положенням про Державну судову адміністрацію України. У цьому контексті не є зрозумілим, за яким принципом автори даного Закону відбирали положення щодо компетенції Державної судової адміністрації, які безпосередньо увійшли до ст. 146 Закону. І виникає питання щодо того, чому ж решта повноважень цього органу не були закріплені саме в межах даного

нормативно-правового акта, а все-таки були прописані лише в межах спеціального підзаконного акта. Вважаємо, що таке «розпорошення» компетенції Державної судової адміністрації лише ускладнює завдання щодо визначення правового статусу відповідного органу судової системи, а тому його також необхідно усунути. Вважаємо, що в цьому випадку також можна виділити окремо декілька способів усунення даного законодавчого недоліку: а) розширити перелік повноважень, передбачений ст. 146 тими положеннями, які передбачені в підзаконному нормативно-правовому акті; б) не вносити зміни до Закону від 07.07.2010 р., але при цьому усунути з Положення від 22.10.2010 р. ті норми, які визначають повноваження Державної судової адміністрації і які дублюються зі ст. 146 Закону.

Вартий уваги також і п. 14 ст. 146 вищезазначеного Закону, що передбачає: «виконання Державною судовою адміністрацією України інших повноважень, які визначені законом» [4]. Але виникає питання про те, до якого саме закону відсилає нас ця норма. Адже за своєю ієрархічною силою Положення про Державну судову адміністрацію, що виступає головним підзаконним актом у цій сфері, є нижчим і не прирівняним до нього. А на сьогодні лише Глава 2 Закону від 07.07.2010 р. визначає статус даного органу. А тому цей момент не є зрозумілим і підлягає уточненню.

Крім того, повертаючись до Положення від 22.10.2010 р., а саме до підпункту 32 п. 4, у ньому міститься норма, що на Державну судову адміністрацію покладаються також й інші повноваження, визначені Законом. У контексті цього також не є зрозумілим, про що саме йде мова, адже в самому Положенні перелік повноважень Державної судової адміністрації є ширшим порівняно із законом, а тому немає сенсу відсилати до того нормативно-правового акта, який є менш змістовно наповненим порівняно із підзаконним нормативно-правовим актом. Таким чином, виникає свого роду «замкнене коло». Можливим виходом із цієї ситуації є лише здійснення заміни слова «закон» на «законодавство» у п. 14 ст. 146 Закону й у підпункті 32 п. 4 Положення відповідно. Проте виникає потреба щодо уточнення, до якого саме законодавства відсилатиме це Положення, адже на сьогодні, як ми вже встановили, лише незначна кількість нормативних актів регулюють питання діяльності Державної судової адміністрації.

Крім того, попередньо йшла мова про те, що під поняттям «повноваження» визначається перелік прав та обов'язків відповідного органу. Тоді все-таки виникає питання щодо того, чому п. 5 Положення окремо ще виділяє права Державної судової адміністрації, адже загальний перелік повноважень передбачений п. 4 [91]. На нашу думку, таке окреме закріплення частини прав даного органу не є чимось конкретно

обумовленим, а тому вважаємо за доцільне ці права віднести до загального переліку повноважень Державної судової адміністрації, тобто до п. 4 відповідного Положення. Крім того, при групуванні відповідних повноважень Державної судової адміністрації, яке ми провели, та виходячи з тих вищенаведених функцій, можна помітити, що деякі повноваження не увійшли до тієї чи іншої функції, а саме мова йде про: а) підпункт 11 п. 4 Положення, що передбачає взаємодію Державної судової адміністрації з іншими державними органами та установами як у межах нашої держави, так і на міжнародному рівні. Це не є дивним, адже ми дотримуємося позиції, що дане повноваження взагалі виступає окремим елементом адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації. Звичайно, з одного боку, норма, що закріплена в підпункті 11 п. 4 Положення за своєю спрямованістю належить до зовнішнього повноваження, але все-таки, виходячи зі специфіки суб'єктного складу таких відносин (з одного боку, Державна судова адміністрація, а з іншого – інший орган, який наділений державно-владною компетенцією), вважаємо за доцільне виокремити дане положення як окремий елемент структури правового статусу Державної судової адміністрації. На цьому етапі дослідження ми не будемо характеризувати даний елемент, адже цьому моменту буде присвячена окрема частина монографії.

Ще одним елементом структури адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації є відповідальність. Проаналізувавши чинне законодавство, можна прийти до висновку, що на сьогодні, цей елемент на відміну від інших складових структури не є досить ґрунтовно визначеним, а тому це питання залишається відкритим перед нашим законодавцем і воно потребує негайного вирішення. У цьому разі, ми можемо звертатися виключно до положень розділу VIII Закону України «Про державну службу», що визначає відповідальність державних службовців, якими на сьогодні також є й працівники Державної судової адміністрації [69].

Таким чином, підсумовуючи вищенаведене, необхідно додати, що адміністративно-правовий статус Державної судової адміністрації України та його структура, зокрема, регламентується і визначається у відповідних нормативно-правових актах. У свою чергу, на теоретичному рівні необхідно виділити такі елементи структури адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації: повноваження, функції, завдання та відповідальність.

2.2 Правовий зміст елементів правового статусу Державної судової адміністрації

На сучасному етапі розвитку системи правосуддя будь-якої демократичної держави досить важливе місце займає питання щодо визначення правового статусу відповідного органу, який уповноважений забезпечувати діяльність всієї судової системи. На теренах нашої держави таке завдання виконує Державна судова адміністрація України, правовий статус якої розглядається як цілісна система відповідних елементів, які, перебуваючи у постійній взаємодії, забезпечують функціонування цього органу. Кожен із цих окремих елементів характеризується наявністю також досить складної змістовної наповненості, яка, на нашу думку, потребує окремого дослідження.

У сучасних умовах питання визначення особливостей елементів правового статусу Державної судової адміністрації України та їх змісту було предметом дослідження таких вчених, як: М. П. Запорожець, С. М. Мельник, В. В. Молдован, Д. М. Притика, В. І. П'ятковський, А. А. Стрижак, А. М. Хвилюк, С. Г. Штогун та ін. При цьому необхідно наголосити на тому, що думки багатьох із них не збігалися саме при дослідженні характеристики того чи іншого елемента правового статусу даного органу, що підтверджує актуальність даного питання і передбачає можливість розроблення нових поглядів та позицій, які в подальшому можуть стати основою відповідних законодавчих змін у цій сфері.

Поняття «зміст» є предметом дослідження таких наук, як філософія і логіка, що не є дивним, виходячи із самої специфіки даної категорії. Великий тлумачний словник розглядає поняття «зміст» через певну сукупність властивостей, що відрізняють одне явище від ряду інших подібних до нього явищ [106, с. 373]. З позиції М. Г. Проценка під змістом поняття потрібно розуміти сукупність ознак, які виділяються як окремі поняття. Крім того, поряд з поняттям «зміст поняття» він використовує і таку категорію, як «обсяг поняття», яку досить часто плутають зі змістом. Ведучи мову про цей термін, він наголошує на тому, що обсяг поняття – це певна множина предметів, які містяться в понятті [107, с. 14]. Таким чином, вибудовується свого роду певний асоціативний ряд: коли мова йде про ознаку поняття, то це характеристика змісту самого поняття, в тому випадку, якщо в основі лежить певний предмет поняття, – це обсяг самого поняття.

На нашу думку, більш змістовнішим і ґрунтовнішим є визначення, які надані В. В. Буреґою, що визначає зміст поняття як певну сукупність властивостей, а це є характерним для даного поняття. У свою чергу, обсяг

(об'єм) поняття – це певна кількість (сукупність) предметів, що входять до відповідного поняття і визначають його в цілому [108, с. 12].

Необхідно також навести доктринальну позицію, яку висловлює А. А. Грицанов, що коли ми говоримо про зміст будь-якого поняття, то простежується прямий зв'язок цього терміна з такою дефініцією, як «форма», а тому їх необхідно розглядати лише разом. Зміст і форма – це філософські категорії, які використовуються для характеристики відношення між способом організації речі та тих складових, що визначають цю річ. Він розглядає «зміст» як «матерію», а поняття «форми» як прообраз ідеалу речі, що обумовлює її єдність зі змістом [99, с. 704].

Неможливо в контексті огляду даного терміна не звернутися і до думки вченого-філософа А. Є. Конверського, який під поняттям «зміст» розуміє сукупність ознак, на підставі яких узагальнюються і виділяються у понятті предмети певного класу. Щодо такої нерозривно пов'язаної з терміном «зміст» категорією «обсяг», то вона означає множину предметів, кожний з яких є носієм ознак, що складають зміст поняття. Цей дослідник наголошує на тому, що досить часто зміст і обсяг поняття визначають як інтенціональною (внутрішня) та екстенціональною (зовнішня) ознакою поняття [109, с. 133].

Отже, з вищенаведених теоретичних поглядів та ідей ми можемо констатувати, що категорія «зміст поняття» насамперед є ні чим іншим як зображенням тих істотних рис і характеристик, якими наділяється відповідний об'єкт дослідження. Тобто це ті специфічні ознаки, що дозволяють відмежовувати одну категорію від іншої. Таким чином, визначаючи специфіку змісту як центрального об'єкта на даному етапі дослідження, необхідно зазначити, що насамперед ця категорія виражає сутність самого поняття.

Потрібно також звернути увагу й на іншу досить важливу дефініцію, яку ми визначаємо на цьому етапі нашого дослідження, тобто мова йде про поняття «елемент системи».

Відповідно до сучасного філософського словника під категорією елемент необхідно розуміти (від лат. *elementum* – стихія, первісна речовина; від греч. *stóihos* – члени ряду, тобто першопочаткові букви алфавіту) певну сталу одиницю, що є однією із складових відповідної системи [99, с. 827].

Крім того, відповідно до академічного словника української мови під поняттям елемент розглядається багатозначний термін, але нас насамперед цікавитиме таке тлумачення, як складова частини чого-небудь, окремий бік або риса певного поняття [110, с. 402].

Але частково змушені не погодитися з цим визначенням у частині, що стосується визначення елемента поняття через окрему рису певного поняття, адже, по суті, така інтерпретація цього терміна частково збігається з вищенаведеним визначенням поняття «зміст поняття», а тому все-таки для запобігання змішуванню даних дефініцій у ході нашого дослідження будемо дотримуватися позиції щодо розуміння «елемента системи» саме як невід'ємної його складової, яка разом з іншими частинами становить структуру відповідного поняття і, таким чином, відбиває його сутність і зміст. І для доведення такої думки додатково наведемо, як приклад, ще одне визначення, що розкривається в іншому джерелі: елемент – це визначальна і первинна складова частина чого-небудь; це певна основа будь-чого, що дозволяє визначитися з відповідними загальними рисами об'єкта дослідження [106, с. 282].

Таким чином, під категоріями «зміст» і «поняття» потрібно розуміти певну сукупність відповідних властивостей, рис та характеристик, що притаманні кожному елементу як окремій складовій частині відповідної системи.

На сьогодні ані на законодавчому, ані на науковому рівні не надано визначення саме змісту елементів правового статусу Державної судової адміністрації, але, дослідивши онтологічну характеристику даних дефініцій, ми можемо з впевненістю говорити про те, що під цим терміном необхідно розуміти відповідну сукупність ознак окремо взятого елемента структури правового статусу Державної судової адміністрації, який у взаємодії з іншими відповідними елементами створює цілісну структуру даного органу, що дозволяє відмежовувати його від інших органів як судової системи, так, зокрема, і від всієї сукупності органів, які наділені державно-владною компетенцією.

Проаналізувавши відповідні нормативно-правові акти, а саме Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 р. і Положення про Державну судову адміністрацію України від 22.10.2010 р., ми вже попередньо визначили, з яких саме частин складається цей орган вітчизняної судової системи. Нагадаємо, що структура правового статусу Державної судової адміністрації України така: 1) повноваження; 2) функції; 3) завдання; 4) відповідальності.

Насамперед хотілося б звернути увагу на центральний та найбільший як за значенням, так і за обсягом елемент правового статусу Державної судової адміністрації, що зумовлює існування і виділення інших відповідних структурних частин – повноваження органу.

Необхідно окремо зазначити, що не всі науковці, які досліджували це питання, дотримуються позиції саме виділення повноважень як самостійного елемента правового статусу Державної судової адміністрації, так і будь-якого органу, в цілому. Деякі з них вважали за потрібне говорити про такий структурний елемент, як «компетенція Державної судової адміністрації» [111, с. 22]. Тобто мова йде просто про наявність заміни відповідного поняття на інше. Така позиція зумовлена тим, що компетенція визначається через таку тріаду категорій, як: наявність спеціального предмета відання, визначення владних повноважень та їх меж застосування, обов'язків самого органу.

Ведучи мову про повноваження, під цим терміном необхідно розуміти сукупність прав та обов'язків державних органів, закріплених за ними у встановленому законодавством порядку для здійснення покладених на них функцій [17, с. 590].

Щодо категорії «компетенція» (від лат. *Competentia* – відповідність), то це сукупність установлених на юридичній формі прав та обов'язків (повноважень) будь-якого органу приймати обов'язкові до виконання рішення, організувати та контролювати їх виконання, вживати у необхідних випадках заходи відповідальності [16, с. 196]. Таким чином, як бачимо, дане джерело ототожнює ці правові терміни. Але, по суті, проаналізувавши ці визначення, можна констатувати, що, дійсно, ці поняття є досить близькими, можливо, навіть і тотожними, але все-таки, на нашу думку, зважаючи на відповідний обсяг прав та обов'язків, необхідно вести мову саме про повноваження органу державної влади, зокрема Державної судової адміністрації. Щодо категорії «компетенція», то все-таки ми будемо вважати, що це межі відання відповідного органу, в яких безпосередньо реалізуються права та обов'язки (повноваження) самого органу. Таким чином, повноваження є певною складовою частиною компетенції. Але все-таки, виходячи з характеристики правового статусу Державної судової адміністрації, вважаємо за доцільне говорити саме про повноваження даного органу, адже саме щодо них виникають відповідні питання. З питанням компетенції Державної судової адміністрації простіше – межі її відання визначаються масштабом дії (тобто в рамках усієї держави).

Насамперед, аналізуючи повноваження Державної судової адміністрації, хотілося б акцентувати увагу на повноваженнях, пов'язаних із такою категорією, як «бюджетні кошти», адже ми дотримуємося такої позиції, що реалізація основного завдання Державної судової адміністрації – створення умов щодо організаційного забезпечення судової влади, прямо

залежить саме від того, як саме буде здійснюватися фінансування цього процесу з боку держави.

Виходячи з дослідження підпунктів 1, 7 ч. 1 ст. 146 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [4] і підпункти 1, 7, 14, 24 п. 4 Положення про Державну судову адміністрацію України [13], на Державну судову адміністрацію покладаються повноваження щодо безпосередньої участі у визначенні й розпорядженні коштами, що надходять з Державного бюджету. Отже, на сьогодні цей орган судової влади має можливість розпоряджатися загальною сумою державних коштів, що виділяються щорічно державою для створення нормальних умов для функціонування системи правосуддя. Тобто Державна судова адміністрація є розпорядником коштів. Відповідно до ч. 1 ст. 22 Бюджетного кодексу передбачається поділ розпорядників коштів на певні види – головні розпорядники і розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня (такі суб'єкти отримують кошти для реалізації відповідних державних програм). Норма ст. 22 цього законодавчого акта закріплює перелік органів, які наділені статусом саме головних розпорядників відповідних державних коштів. І відповідно до п. 1 ч. 1 цього Положення до таких органів також належить і Державна судова адміністрація. Тобто, як бачимо, дане повноваження закріплюється і в цьому спеціальному акті бюджетної сфери. Але, крім того, хотілося б звернути увагу більш детально саме на ч. 4 ст. 22 Бюджетного кодексу, що здійснює розширене визначення кола повноважень головного розпорядника, яким, як уже ми встановили, є й Державна судова адміністрація України. Такими повноваженнями є: розроблення планів кошторису та бюджетних запитів, які підлягають подальшому поданню Міністерству фінансів України; затвердження кошторисів розпорядників державними коштами нижчого рівня (тобто відповідних територіальних управлінь Державної судової адміністрації); безпосереднє одержання бюджетних призначень (це ті призначення, відповідно до яких здійснюються бюджетні зобов'язання і платежі з бюджету); здійснення управління відповідними бюджетними асигнуваннями; здійснення внутрішнього контролю за повноцінним здійсненням своїх повноважень розпорядниками нижчого рівня і щодо забезпечення механізму повноцінного надходження відповідних державних коштів на місцях; одержання звітів щодо використання коштів від розпорядників нижчого рівня і отримувачів відповідних бюджетних коштів [112]. Таким чином, якщо співвіднести ті повноваження Державної судової адміністрації в бюджетній сфері, що закріплені в основних нормативних актах та визначають статус цього органу і відповідно в Бюджетному кодексі, то, як бачимо, дане джерело більш конкретно розкриває повноваження щодо розпорядження. А це

свідчить про наявність певного недоліку викладення законодавчих норм саме в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 р. [4] і відповідному Положенні про державну судову адміністрацію України від 22.10.2010 р. [13]. Ми дотримуємося тієї позиції, що було б доречним внести зміни у відповідні положення, які визначають повноваження Державної судової адміністрації саме в цій сфері, виходячи з позиції ч. 4 ст. 22 Бюджетного кодексу. Це насамперед дасть можливість усунути бланкетний характер відображення змісту відповідних положень, якого не повинно бути у цих нормах.

У межах характеристики цього повноваження Державної судової адміністрації хотілося б навести позицію Н. Якимчука, який пропонує ввести виключно на науковому рівні всіх повноважень головного розпорядника в межах зазначених функцій: перспективного планування (розроблення плану своєї діяльності і планування кількості надходжень коштів); оперативного планування (розроблення на підставі плану діяльності проекту кошторису самої особи й організації розроблення проектів відповідних складових частин); управління бюджетними асигнуваннями (одержання бюджетних призначень шляхом їх затвердження у законі України про Державний бюджет України чи рішення про місцевий бюджет, доведення відповідної інформації до розпорядників нижчого рівня щодо обсягів асигнувань, забезпечення управління державними асигнуваннями; розподілу і регулювання (затвердження кошторисів розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня, якщо інше не передбачено законодавством) [113, с. 275]. Звичайно, якщо підходити виключно з доктринальної позиції, то таке групування може існувати для більш поглибленого розуміння цієї групи повноважень Державної судової адміністрації.

При цьому варто зазначити, що в аспекті саме визначення розміру тих коштів, що виділяються з Державного бюджету на функціонування судової системи в цілому, потрібно навести відповідні офіційні дані. Так, наприклад, у 2009 р. на утримання судів і відповідних органів (управлінь) Державної судової адміністрації в Державному бюджеті були враховані видатки на суму 1 984,2 млн гривень. А сам орган в установленому законі порядку розробив і подав бюджетний запит на цей рік на 9 063,3 млн гривень (майже в 4,5 раза більше від одержаного з Державного бюджету) [114, с. 28]. Тобто, як бачимо, ситуація, яка існувала ще до моменту прийняття нового Закону «Про судоустрій і статус суддів», не мала позитивних рис. Якщо ж говорити про сьгоднішні реалії щодо цього питання, то, зокрема, відповідно до бюджетного запиту Державної судової адміністрації України на 2012 рік розмір видатків на утримання судів становив до 3,9 млрд гривень [115, с. 5].

Щодо реального розміру видатків за цей рік, то відповідно до Закону України «Про Державний бюджет на 2012 рік» він становив 4 572,4 млн гривень [116]. При цьому необхідно зазначити, що з цих коштів 1 845 млн грн – це ті видатки, які надходять із спеціального фонду, де кошти акумулюються завдяки сплаті судового збору [117].

Якщо ж говорити про сьогоденішню ситуацію, що склалася, то вона не досить змінилася порівняно з іншими роками, але наявні певні зміни. Так, зокрема, Державній судовій адміністрації на 2013 рік у межах Державного бюджету був здійснений перерозподіл коштів. У сфері організаційного забезпечення діяльності судів і судової системи обсяг видатків був зменшений на 45 721,1 тис грн, а в усіх інших: здійснення правосуддя місцевими загальними судами, місцевими господарськими судами, апеляційними господарськими судами – передбачається відповідне збільшення [118]. Таким чином, як бачимо, ситуація щодо реального врахування запитів Державної судової адміністрації покращилася.

Крім даних, так би мовити, «фінансових повноважень», необхідно окремо зазначити про такі повноваження Державної судової адміністрації, як: створення умов діяльності судів загальної юрисдикції, Вищої кваліфікаційної комісії, Національної школи суддів та органів суддівського самоврядування; організація комп'ютеризації діяльності судів; забезпечення відповідними технічними засобами тощо. Тобто Державна судова адміністрація самостійно, виходячи з тих коштів, які їй надаються, забезпечує відповідними технічними засобами органи судової влади. До речі, в контексті дослідження даного блоку повноважень відповідного органу необхідно зазначити, що відповідно до даних Міністерства юстиції України особливу увагу в цій частині повноважень на сьогодні, присвячено саме забезпечення судів технічними засобами, які використовуються для проведення відеоконференцій.

Не менш важливим блоком повноважень Державної судової адміністрації України є так звані «кадрові повноваження», які передбачають прийняття рішень щодо формування штату відповідної судової установи і створення умов щодо підвищення кваліфікації працівників суду. Зокрема, виходячи із законодавчих норм, що регулюють правовий статус цього органу, до таких повноважень потрібно віднести: вивчення кадрових питань апарату суду, розроблення пропозицій щодо вдосконалення його діяльності; створення необхідних умов для підвищення кваліфікації працівників апарату суду, створення відповідної системи підвищення кваліфікації; організацію роботи служби судових розпорядників; призначення керівників державних підприємств, діяльність яких ґрунтується на майні, що перебуває в

управлінні Державної судової адміністрації; встановлення посадових окладів службовців Державної судової адміністрації України та її територіальних управлінь, присвоєння їм рангу державного службовця, застосування заохочення та накладання дисциплінарних стягнень та ін. Звернемо більш детальну увагу на деякі з цих повноважень. Так, ст. 148 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачає, що територіальне управління Державної судової адміністрації очолюється відповідним начальником цього управління. І начальника такого управління призначає та звільняє з посади Голова Державної судової адміністрації. При цьому на начальника територіального управління покладається повноваження щодо призначення за поданням голови відповідного місцевого суду керівника та заступників керівника апарату суду [4]. Тобто, як ми бачимо, існує певна система взаємозв'язків Державної судової адміністрації з її відповідними територіальними управліннями саме через категорію призначення відповідних кадрів на місцях.

Щодо такого повноваження Державної судової адміністрації як створення умов для підвищення кваліфікації, то воно також має низку особливостей. По-перше, необхідно зазначити, що на законодавчому рівні не має чіткого переліку таких заходів, що, на нашу думку, є певним істотним недоліком. Необхідно зазначити, що за першу половину 2013 року під керівництвом Державної судової адміністрації було організовано низку заходів, що були спрямовані на підвищення насамперед професійного, освітнього й інформаційного рівнів як суддів, так і всіх працівників, які входять до судової системи. Найпоширенішими формами проведення таких заходів були: круглі столи, семінари, спеціальні навчальні підготовки, конференції державного та міжнародного рівнів. Окрему увагу потрібно звернути саме на проведення міжнародних конференцій. Так, наприклад, 5 червня 2012 року у Вищому адміністративному суді України відбулася Міжнародна конференція з ІТ-технологій в адміністративних судах, що мала на меті детальне дослідження сучасних новинок у сфері саме інформаційного забезпечення та їх безпосереднє використання вітчизняними судовими установами [119]. До речі, необхідно наголосити на тому, що залучення міжнародних експертів і суддів саме в рамках підвищення кваліфікації вітчизняних працівників суду є досить популярним і поширеним явищем. І, на нашу думку, таке співробітництво сприяє підвищенню рівня здійснення ефективного правосуддя в нашій державі і наближенню його до міжнародних стандартів, що в сучасних умовах розвитку держави є надзвичайно актуальним та важливим.

Крім того, хотілось би звернути увагу на підпункт 31 п. 4 Положення про Державну судову адміністрацію України, що передбачає розгляд звернень, які надходять від громадян до цього органу. На сьогодні це питання регламентується як на законодавчому рівні (ст. 22 закону України «Про звернення громадян»), так і на підзаконному рівні – Наказ Державної судової адміністрації від 07.10.2011 р. № 148 «Про організацію прийому громадян у Державній судовій адміністрації України». Відповідно до останнього із вищенаведених джерел передбачено, що Державна судова адміністрація України безпосередньо розглядає запити громадян лише в тому випадку, якщо відповідне територіальне управління не надало відповідь на звернення громадянина або така відповідь не задовольнить заявника [120]. Тобто можемо говорити, що навіть у цій частині наявний принцип інстанційності, що, в цілому, притаманний сучасній судовій системі України.

Іншим, досить важливим, елементом правового статусу Державної судової адміністрації України є функції цього органу. Під даною категорією необхідно розуміти основні напрями впливу суб'єкта на суспільні відносини та поведінку особи з метою їх упорядкування, охорони і захисту [22, с. 238]. Таким чином, функції Державної судової адміністрації – це напрями або види впливу цього органу на відповідні відносини, що виникають як всередині його організації та функціонування, так і у відносинах з іншими органами державної влади, установами та організаціями. Функції мають досить важливе значення для будь-якого органу, адже вони виражають роль і призначення такого органу, виражають його соціальну цінність.

Попередньо ми вже встановили основні види і групи функцій, притаманні Державній судовій адміністрації. А також визначилися з тим, що функція органу об'єднує в собі низку однорідних і близьких за сферою виконання повноважень. Основний критерій, який ми використали для поділу функцій Державної судової адміністрації, є характер спрямованості діяльності органу. І відповідно функції цього органу необхідно поділити на зовнішні та внутрішні. До основних зовнішніх функцій потрібно відносити: а) організаційно-кадрову; б) контролюючу; в) матеріально-технічну; г) фінансову; г) функцію співпраці. Тобто, як бачимо, ці функції об'єднують повноваження Державної судової адміністрації, що безпосередньо пов'язані з відносинами щодо взаємодії даного органу з іншими органами та установами, які за своїм статусом належать і до судової, і до інших гілок державної влади.

До внутрішніх функцій необхідно віднести: а) соціально-побутову; б) контролюючу; в) інформаційну.

Потрібно наголосити, що розуміння сутності всіх функцій цього органу можливе лише через детальне дослідження відповідних окремо згрупованих повноважень, що вже попередньо ми здійснили.

Наступним, не менш важливим за значенням елементом правового статусу Державної судової адміністрації України, що також сприяє більш детальній характеристиці цього органу, є завдання Державної судової адміністрації. Насамперед необхідно наголосити на тому, що завдання і функції не є тотожними поняттями, але вони пов'язані один з одним. На думку І. І. Котюка, завдання потрібно розуміти як категорію, що відображає зміст діяльності відповідного суб'єкта, реалізація якої спрямована на досягнення певної мети за допомогою застосування конкретних функцій [121, с. 151]. Отже, застосовуючи цю термінологію в межах нашого дослідження, ми можемо говорити про те, що завдання Державної судової адміністрації – це те, що потребує виконання з боку відповідного органу судової системи. Необхідно звернути увагу, що на сьогодні завдання цього органу визначаються лише на підзаконному рівні, а саме у відповідному Положенні про Державну судову адміністрацію України від 22.10.2010 р. Зокрема, такими завданнями є: а) здійснення організаційного забезпечення діяльності органів судової влади; б) забезпечення належних умов діяльності судів загальної юрисдикції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів та відповідних органів місцевого самоврядування; в) участь у формуванні судів загальної юрисдикції [13]. Крім того, необхідно звернути увагу на главу 2 розділу XI Закону України «Про судоустрій і статус суддів», який окремо не виділяє завдання цього органу, як це здійснено в підзаконному акті. При цьому лише здійснено часткове відображення даного елемента правового статусу в ч. 1 ст. 145 цього закону (мова йде про здійснення організаційного забезпечення органів судової системи) [4]. Говорити про недоречність і наявність певного недоліку у зв'язку з відсутністю категорії «завдання Державної судової адміністрації» як окремої норми в положеннях цього закону, на нашу думку, не є доречним, адже в тому і полягає специфіка існування підзаконних нормативно-правових актів (у даному випадку Положення від 22.10.2010 р.), що спрямовані на конкретизацію відповідних положень закону. Але це не означає, що в Законі від 07.07.2010 р. немає взагалі ніяких вказівок на завдання Державної судової адміністрації. Так, в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» частково відображені завдання цього органу, а саме мова йде про здійснення організаційного забезпечення діяльності органів судової влади (ч. 1 ст. 145 Закону). Тобто можна говорити про те, що серед переліку завдань Державної судової адміністрації найголовнішим є саме здійснення організаційного

забезпечення. У межах попереднього дослідження ми вже розглядали дану правову категорію, при цьому акцентували увагу також і на тому, що вона не є тотожною з таким поняттям, як «судове управління». Судове управління є більш ширшим, ніж організаційне забезпечення, і воно здійснюється не лише Державною судовою адміністрацією, але також органами державної влади, компетенція яких є розгалуженою, тобто вона не має одного конкретного напрямку. Такими органами безпосередньо є Верховна Рада, Кабінет Міністрів України, Президент України, Міністерство юстиції України, Міністерство податків та зборів й ін. В аспекті дослідження цього елемента правового статусу Державної судової адміністрації вважаємо за доцільне навести позицію А. М. Хливлюк, яка пропонує згрупувати весь обсяг завдань Державної судової адміністрації у відповідні блоки: I блок передбачає організаційне забезпечення судів та інституцій судової влади; II блок складається із забезпечення суддів, працівників суду і суддів у відставці. До речі, попередньо ми навели аналогічну позицію цього самого автора також щодо поділу повноважень Державної судової адміністрації за таким принципом [9, с. 16]. Таку саму позицію висуває і С. Обрусна, яка пояснює це тим, що такі висновки впливають саме в ході аналізу положень законодавчих актів, які регулюють питання правового статусу даного органу [40, с. 58].

Ще одним досить важливим елементом правового статусу будь-якого органу державної влади є його відповідальність. Під категорією «юридична відповідальність» необхідно розуміти передбачену законом міру і вид обов'язку правопорушника потерпати від примусового державно-владного позбавлення благ психологічного, організаційного або майнового характеру у правовідносинах, що виникають між ними і державою із факту правопорушення. Серед основних ознак цього правового явища необхідно виділити такі, як: а) виникнення відповідальності, пов'язане з наявністю певного правопорушення; б) її проявом є обов'язок відповідної особи зазнати конкретного виду і міри позбавлення в певному обсязі благ організаційного і майнового характеру; в) підставою її виникнення є саме вчинення правопорушення; г) компетенція щодо її здійснення покладається на відповідний орган, уповноважений до виконання таких дій законом; г) метою застосування відповідальності є створення умов щодо безперешкодного здійснення суб'єктивних прав та досягнення правозначущого результату правомірною поведінкою суб'єктів суспільних відносин. При цьому необхідно наголосити на тому, що не потрібно ототожнювати юридичну відповідальність із такою категорією, як

«державний примус», який є більш ширшим поняттям і може здійснюватися незалежно від настання юридичної відповідальності [22, с. 466].

Ведучи мову про відповідальність органу державної влади, в цьому випадку нас цікавить саме Державна судова адміністрація, необхідно наголосити на тому, що даний орган відповідає перед суспільством і державою, в цілому, за свою діяльність у сфері забезпечення судової системи. Тобто, як бачимо, відповідальність цього органу має насамперед соціальну, конституційну і політичну спрямованість. Так, у п. 1 ч. 4 ст. 147 Закону передбачено, що Голова Державної судової адміністрації персонально відповідає за виконання покладених на нього завдань [4]. Ця сама норма продубльована й у відповідному підзаконному акті, що визначає статус Державної судової адміністрації. Крім того, в п. 3 Порядку організації та проведення особистого прийому громадян у Державній судовій адміністрації України, затвердженого наказом Державної судової адміністрації України від 07.10.2011 р. № 148, передбачено встановлення адміністративної, цивільної і кримінальної відповідальності посадових осіб Державної судової адміністрації України у зв'язку з недотриманням відповідних положень закону України «Про звернення громадян» [120]. Ми попередньо вже зазначали про те, що працівники Державної судової адміністрації мають статус державних службовців, а тому відповідно до них застосовуються положення закону України «Про державну службу», який регулює питання щодо їх відповідальності. Так, зокрема Розділ VIII цього нормативно-правового акта встановлює особливості майнової і дисциплінарної відповідальності державних службовців. Ведучи мову про дисциплінарну відповідальність, можна помітити, що перелік видів стягнень, які можуть застосовуватися до таких осіб, є більш ширшим порівняно з тим, що закріплений у ст. 147 Кодексу законів про працю (догана та звільнення) [122]. Повертаючись до спеціального закону, то ст. 53 передбачає такі види стягнень, як: зауваження, догану, сувору догану, попередження про неповну службу відповідальність, звільнення з посади державного службовця. Крім того, під час встановлення факту вчинення проступку відповідним державним службовцем, передбачається проведення службового розслідування (ст. 55), що здійснюється у відповідному чітко регламентованому порядку. Щодо інших видів відповідальності, то ст. 60 Закону України «Про державну службу» (набирає чинність 1 січня 2015 року) закріплює, що за шкоду, яка настала у зв'язку з вчиненням протиправних дій з боку державного службовця, спочатку відшкодовується державою, яка потім звертає зворотну вимогу до конкретного службовця порушника. І він вже потім безпосередньо відшкодовуватиме державі відповідні кошти [123].

Таким чином, із положень, які ми проаналізували, можна говорити про те, що специфічність відповідальності державних службовців, зокрема й працівників Державної судової адміністрації України та її відповідних управлінь, є виправданою, у зв'язку зі специфічністю тих завдань, функцій і повноважень, які виконують, тобто специфіки правового статусу, що зумовлює її особливий підхід до питання щодо їх відповідальності.

Отже, Державна судова адміністрація України займає досить важливе місце в системі органів судової влади. І це насамперед зумовлюється особливостями її правового статусу. Проведені вище дослідження кожного з елементів, свідчать як про наявність ряду особливостей діяльності Державної судової адміністрації, так і про певні прогалини, які здебільшого зумовлені саме недоліками законодавчої техніки (нечіткість викладення ряду положень). Проте можна говорити про те, що Державна судова адміністрація є досить специфічним органом у системі органів судової системи. І підставою для ствердження такого факту є специфічність характеристики відповідних її елементів.

2.3 Особливості взаємодії Державної судової адміністрації з іншими органами державної влади

Правова природа Державної судової адміністрації України розкривається через характеристику структури її адміністративно-правового статусу і, зокрема, через зміст кожного її структурного елемента. Але поряд з елементами структури правового статусу цього органу істотне значення також має і характеристика тих відносин і зв'язків, що виникають між Державною судовою адміністрацією та іншими органами державної влади.

Стаття 146 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачає, що обов'язок щодо представництва судів з органами інших гілок влади покладається саме на Державну судову адміністрацію [4]. Хоча таке повноваження і закріплене, але, на нашу думку, механізм його реалізації є найменш вираженим і практично висвітленим. У зв'язку з цим воно породжує особливу увагу як окрема частина нашого дослідження. Адже існування певних взаємовідносин з іншими органами свідчить про значущість діяльності Державної судової адміністрації не лише в масштабі судової системи, а й в межах усієї системи вітчизняних державних органів.

Питання щодо специфіки і характеру взаємодії Державної судової адміністрації з іншими органами досліджували багато науковців, зокрема М. Й. Вільгушинський, С. М. Мельник, В. В. Молдован, А. О. Селівановим, В. О. Серьгін, А. М. Хливлюк, О. Н. Ярмиш та ін. Більшість із них дотримувалася позиції про виділення повноваження щодо взаємодій Державної судової адміністрації України в окремий елемент її правового статусу, який, перебуваючи у системному зв'язку з іншими складовими правового статусу, відображає повну картину сутності і призначення даного органу не лише в межах національної системи правосуддя, а й у межах усієї системи органів державної влади. Вважаємо, що багато аспектів щодо особливостей взаємодії Державної судової адміністрації з іншими органами виконавчої влади є малодослідженими та потребують подальшого наукового дослідження та аналізу.

Невід'ємним елементом взаємовідносин є така категорія, як «взаємодія», адже розуміння взаємовідносин між відповідними учасниками і

суб'єктами (у контексті нашого дослідження це відповідні органи) відображається саме через механізм взаємодії.

У загальному значенні під взаємодією потрібно розуміти певну підтримку, взаємозв'язок двох чи більше явищ. На думку С. Обрусної, виходячи з того, що нас цікавить саме взаємодія між Державною судовою адміністрацією й іншими органами державної влади, то важливим для розкриття сутності взаємодії є поняття «взаємна підтримка», змістовне навантаження якого розкривається на рівні спільної діяльності чи окремих контактів, що використовуються для реалізації поставлених завдань перед конкретно взятим органом [40, с. 60].

Таке саме розуміння цієї категорії розуміють і в аспекті дослідження повноважень і діяльності Державної судової адміністрації, адже створення належного рівня організаційного забезпечення функціонування судової системи є можливим лише за наявності певних постійних і сталих зв'язків з іншими органами державної влади. Така ідея закріплюється також і на підзаконному рівні – в п. 1 Положення про Державну судову адміністрацію України від 22.10.2010 року № 12 [13].

Отже, аналізуючи вищенаведені категорії, можна говорити про те, що поняття взаємодії органу державної влади з іншими органами є ніщо інше, як відповідний взаємозв'язок, який визначається і встановлюється на законодавчому рівні. А з цього, як наслідок, випливає інше, досить важливе для цього етапу нашого дослідження твердження про те, що взаємодія Державної судової адміністрації з іншими органами державної влади повинна розглядатися як відповідна діяльність, що має спільний характер, базується на основі певних законних та підзаконних нормах, має окремі форми прояву і спрямована на виконання тих завдань, які стоять перед Державною судовою адміністрацією як окремим органом судової влади.

Досить своєрідно про поняття «взаємозв'язок» і «взаємодія» висловлювався Г. О. Федоренко, який, посилаючись на Ч. Вайза, зазначав, що ставлення до поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову не повинно розглядатися як простий поділ, адже цей принцип передбачає не лише розмежування повноважень між окремими видами державної влади, а й водночас ним закріплюються основи партнерства між ними у так званих поділених сферах їх діяльності [124, с. 8].

Щодо визначення взаємовідносин центрального органу нашого дослідження з іншими органами, то це ніщо інше як відповідні відносини між Державною судовою адміністрацією й іншими органами державної влади, що передбачають здійснення встановлених вітчизняним законодавством

спільних дій у межах тих повноважень, що надаються їм для виконання певних завдань, обсяг яких визначається державою.

Таким чином, із вищезазначених визначень можна виокремити відповідні ознаки взаємовідносин (взаємодії) Державної судової адміністрації з іншими органами: а) за своєю природою такі відносини спрямовані на виконання певних спільних дій у відповідній сфері; б) порядок співпраці між органами визначається на законодавчому рівні, зокрема, спеціальним законом чи в межах підзаконного нормативно-правового акта; в) залежно від того, між яким саме органом Державної судової адміністрації виникають відповідні взаємовідносини, можна стверджувати або про постійний (відносини з територіальними управліннями Державної судової адміністрації), або про тимчасовий (з аналогічними органами, що здійснюють організаційне забезпечення діяльності судової системи в межах певної програми) характер таких взаємовідносин; г) кожна із сторін, вступаючи у відповідні взаємовідносини, сприяє виконанню тих завдань, які на неї покладаються як на самостійний орган відповідної гілки влади.

На сьогодні, виходячи з того переліку повноважень, закріплених за Державною судовою адміністрацією, можна говорити про наявність декількох видів взаємодії: зовнішню і внутрішню. На нашу думку, під загальною (зовнішньою) взаємодією Державної судової адміністрації потрібно розуміти певну сукупність взаємозв'язків, які виникають у даного органу під час співпраці з органами інших гілок державної влади, правоохоронними органами та відповідними установами інших держав та міжнародних організацій.

Щодо внутрішньої взаємодії, то це ті відносини, які виникають між Державною судовою адміністрацією України та іншими органами, які складають судову систему держави. Тобто до переліку таких органів належать суди, Вища кваліфікаційна комісія суддів України, апарат судів, Рада суддів України і т. д. Таким чином, основним критерієм поділу на ці види взаємовідносин і взаємозв'язків певного органу судової гілки влади є статус іншої сторони таких відносин.

Крім запропонованої нами класифікації, в теорії також виділяють такі види взаємовідносин (взаємозв'язків): широкі та вузькі. До широких взаємовідносин відносять сукупність відносин, що виникають у процесі виконання Державною судовою адміністрацією кадрової функції, яка, як вже раніше ми встановили, охоплює значне коло повноважень даного органу. У свою чергу, під вузькою взаємодією потрібно розглядати співпрацю Державної судової адміністрації України або її територіального управління з відповідним апаратом суду щодо конкретного питання (наприклад,

вирішення питання щодо призначення керівника апарату суду та його заступника) [40, с. 60].

Також, на думку В. Я. Малиновського, ведучи мову про взаємодію декількох органів, необхідно окремо говорити про наявність спеціальних принципів, методів і форм взаємодії, які залежно від правового статусу і належності одного органу до іншого можуть істотно відрізнятись [125, с. 304]. Ми також підтримуємо цю позицію, а тому вважаємо за доцільне виділити основні засади і форми взаємодії, що можуть виникати між відповідними органами.

Відповідні основоположні засади, які визначають сам характер взаємовідносин, що виникають між відповідними органами, є свого роду «базисом», на якому ґрунтуються відносини взаємозв'язку між певними суб'єктами (у цьому разі між Державною судовою адміністрацією та іншими органами державної влади).

На нашу думку, до принципів, на основі яких будуються взаємовідносини між Державною судовою адміністрацією і органами, що належать як до самої судової гілки влади, так і до інших, й ті, які виникають під час співпраці з громадянами, належать такі: а) соціальне партнерство; б) взаємна відповідальність; в) рівність; г) законність; ґ) гласність і прозорість тощо.

Так, під принципом соціального партнерства необхідно розуміти наявність обов'язкової співпраці Державної судової адміністрації з громадськістю з метою покращення і удосконалення своєї діяльності у сфері здійснення організаційного забезпечення діяльності судів. Цей принцип передбачає наявність розробленого механізму щодо самого звернення до даного органу і можливість одержати обґрунтовану відповідь на таке звернення. На сьогодні цей принцип саме в контексті такого розуміння не закріплений на рівні закону (у цьому разі мова йде про закон України «Про соціальний діалог в Україні», який передбачає таку категорію, але надає їй іншого значення у зв'язку з регулюванням зовсім іншого виду відносин, а саме трудових) [126]. Але, по суті, ми можемо говорити про те, що дана засада все-таки має своє відображення у підпункті 32 п. 4 Положення про Державну судову адміністрацію. Тобто в даній ситуації це положення є одночасно як окреме повноваження, так і як загальний принцип взаємозв'язку Державної судової адміністрації з іншими суб'єктами відносин, зокрема громадянами [13].

Не менш важливим принципом є також і принцип взаємної відповідальності, який означає, що Державна судова адміністрація, вступаючи у відповідні відносини з іншим органом, зобов'язана виконувати

покладені на неї обов'язки, у разі порушення яких вона безпосередньо відповідатиме перед іншою стороною таких відносин, яка у разі порушення зобов'язання зі свого боку теж повинна нести відповідальність перед даним органом судової системи.

При визначенні особливостей взаємозв'язку між Державною судовою адміністрацією реалізується також і принцип рівності. Хоча необхідно уточнити, що, на нашу думку, про його наявність у межах взаємовідносин не завжди можна говорити, адже не завжди наявні підстави існування рівності між учасниками таких відносин: по-перше, немає двох органів з однаковими і рівними за обсягом повноваженнями; по-друге, реалізація цієї засади є можливою, коли відносини між відповідними органами базуються на координації, а не субординації (підпорядкуванні один одному). Але в цілому ми можемо вести мову про його наявність.

Одним із найважливіших принципів будь-яких правовідносин, зокрема і тих, які виникають між Державною судовою адміністрацією та іншим органом державної влади, є принцип законності, що передбачає обов'язковість державних норм законодавчих актів під час встановлення певних взаємовідносин між відповідними органами.

Також одним із базисів встановлення певних взаємозв'язків між відповідними державними органами є принцип гласності і прозорості, яким встановлюється вимога щодо відкритого доступу до ознайомлення з інформацією щодо основних завдань, мети і результатів встановлення взаємовідносин між Державною судовою адміністрацією зокрема та іншим органом державної влади. На нашу думку, безпосередньо механізмом реалізації цього принципу є функціонування офіційних сайтів відповідних органів, у межах яких розміщується вся інформація щодо діяльності державного органу і, зокрема, щодо його взаємодії з іншими органами державної влади.

Таким чином, як бачимо, взаємовідносини між Державною судовою адміністрацією та іншими органами виконавчої влади реалізуються на основі відповідних принципів, що діють тільки як комплексне та цілісне явище.

Окремо необхідно розглянути метод взаємодії. На думку В. К. Колпакова, до основних прийомів юридичного впливу на відносини, що виникають між державними органами і які зумовлюють визначення становища цих органів саме як учасників відносин, є метод субординації та метод координації. Під методом субординації потрібно розуміти такий механізм впливу на відповідні відносини, для якого є характерним формування централізованого, імперативного регулювання, яке зверху до низу проводиться на владно-імперативних засадах [127, с. 35]. Тлумачні

джерела дещо по-іншому (більш широко) розглядають цю категорію, розуміючи її як насамперед вид службових відносин, що передбачає обов'язковість нижчої за рангом службової особи виконання рішень і вимог вищої особи. Крім того, субординація – це характеристика взаємовідносин між органами управління нижчого і вищого рівнів та взаємозв'язків (ієрархії) нормативно-правових актів різної юридичної сили [128, с. 682]. Якщо ж ми ведемо мову про координацію, то під нею потрібно розуміти формування взаємовідносин між відповідними сторонами на засадах децентралізації, диспозитивності та взаємоузгодження [129, с. 312]. Тобто саме цей метод є безпосереднім проявом принципу рівності, про який вже зазначалося вище.

У свою чергу, організаційно-правові форм взаємодії між органами визначають специфіку змісту відповідних відносин. Так, зокрема, ведучи мову про Державну судову адміністрацію, можна виділити такі форми взаємодії: підготовку, розроблення і прийняття спільних нормативно-правових актів у відповідній сфері; організацію та проведення спільних семінарів та конференцій із питань діяльності Державної судової адміністрації, з одного боку, і органу, який є другою стороною у відносинах, – з іншого [40, с. 61]. Таким чином, перелік таких дій не є вичерпним, а тому підстава щодо розроблення пропозицій у сфері нових шляхів взаємодії залишається досить актуальною.

Розглянемо шляхи взаємодії Державної судової адміністрації з основними органами державної влади більш детально.

Законом України «Про судоустрій і статус суддів» визначено, що Голова Державної судової адміністрації України призначається і звільняється з посади Радою суддів України. При цьому не залишається не поміченим і те, що основний підзаконний нормативний акт, який регулює діяльність даного органу (Положення від 22.10.2010 р.), також був прийнятий саме Радою суддів України. Крім того, згідно з положеннями ст. 127 вищезазначеного закону, Рада суддів України за поданням Голови Державної судової адміністрації України визначає граничну чисельність працівників цього органу і відповідних територіальних управлінь і здійснює контроль щодо додержання законодавства за наявності ситуацій щодо врегулювання конфлікту інтересів, що можуть виникати між Головою Державної судової адміністрації та іншими органами судової системи [4]. А з цього можна зробити висновок про встановлення відносин субординаційного характеру між цими двома органами вітчизняної судової системи. До речі, необхідно зазначити, що до моменту прийняття в 2010 році відповідного закону Державна судова адміністрація була підконтрольна Кабінету Міністрів України, а питання щодо призначення і звільнення з поста Голови цього

органу вирішувалося Президентом України. На нашу думку, внесення відповідних змін у цю сферу є досить позитивним моментом. Адже не є доцільним забезпечувати незалежність і самостійність судової системи і при цьому перебувати у безпосередній залежності від органів виконавчої влади. Існування такої ситуації в минулому забезпечувало механізм порушення принципу розподілу влади, а тому вплив і лобювання чужих інтересів саме через Державну судову адміністрацію однозначно мали місце. Тобто знову ж таки наголошуємо на тому, що встановлення відповідальності Державної судової адміністрації саме перед Радою суддів України, з одного боку, сприяє цілісності судової системи, а з іншого – впливає на визначення правового статусу цього органу. Крім того, у зв'язку з наявністю прямого підпорядкування Державної судової адміністрації Раді суддів, то, як наслідок, цей орган, що здійснює організаційне забезпечення судів, також підконтрольний і з'їзду суддів України. Цей вищий орган суддівського самоврядування у відносинах із Державною судовою адміністрацією України уповноважений заслуховувати інформацію щодо діяльності цього органу. Отже, з цих законодавчих положень можна вибудувати відповідний ланцюг зв'язків, де з'їзд суддів України і Рада суддів України (що функціонує як вищий орган суддівського самоврядування між з'їздами суддів України) безпосередньо координують діяльність Державної судової адміністрації України і тим самим забезпечують реалізацію вертикальних відносин.

Також необхідно зазначити наявність взаємовідносин Державної судової адміністрації України з Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, зокрема один із одинадцяти членів цього органу судової системи призначається Головою Державної судової адміністрації України. Тобто у цьому разі Голова Державної судової адміністрації має відповідні повноваження щодо функціонування органу, який займається питаннями добору кваліфікованих судових кадрів, і тим самим можна говорити про те, що такий характер взаємозв'язків зумовлює причетність до реалізації цього повноваження і Державної судової адміністрації також.

Щодо органів судової системи необхідно зазначити, що взаємозв'язки цих установ правосуддя з Державною судовою адміністрацією України та її відповідними управліннями є одними із найголовніших різновидів внутрішніх взаємовідносин, адже це впливає з самого призначення і функціонування цього органу – організаційного судового забезпечення, дослідження якого було вже нами проведено вище.

Варті окремої уваги взаємні зв'язки зовнішнього спрямування, що виникають між Державною судовою адміністрацією та органами інших гілок державної влади.

Насамперед звернемося до головного законодавчого органу нашої держави – Верховної Ради України, діяльність якої також пов'язана і з роботою Державної судової адміністрації. Верховна Рада України є органом, що виконує функції законодавчої гілки влади і тому відповідно на неї покладаються повноваження щодо створення і прийняття нових законів, що містять норми, які регулюють діяльність інших органів державної влади. Зокрема до таких органів належить і Державна судова адміністрація. На сьогодні саме на рівні закону України «Про судоустрій і статус суддів» у главі 2 розділу XI визначено правовий статус цього органу судової влади. Тобто можна говорити про те, що безпосередньо національний Парламент надає статусу тим або іншим положенням обов'язкової, законодавчої норми, яка визначає специфіку того чи іншого органу. Отже, в аспекті нашого дослідження, необхідно говорити про те, що Верховна Рада України узаконила правовий статус Державної судової адміністрації у відповідних положеннях Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Але цей зв'язок, який виникає між цими органами, що виходить саме з боку Парламенту, а щодо Державної судової адміністрації України, то він також наявний. У цьому контексті потрібно звернути увагу на пп. 1 і 7 ч. 1 ст. 146 вищезазначеного закону, який закріплює повноваження Державної судової адміністрації щодо підготовки матеріалів пропозицій але бюджету судів, що подаються до Верховної Ради України, яка при підготовці законопроекту про Державний бюджет на наступний рік вирішує питання щодо їх або повного, або часткового врахування [4]. Таким чином, можна зробити висновок про те, що на цьому етапі саме Верховна Рада України вирішує питання щодо обсягу фінансового забезпечення як Державної судової адміністрації України, її відповідних територіальних управлінь, так і всієї державної судової системи в цілому. Тобто можна простежити прямий зв'язок між парламентом і подальшою діяльністю цього органу судової влади. Крім того, потрібно відзначити наявність певного спеціального підзаконного акта, який визначає спрямованість взаємодії Державної судової адміністрації з Верховною Радою України, а саме, мова йде про Наказ Державної судової адміністрації України «Про організацію взаємодії Державної судової адміністрації України з Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України від 21.09.2006 р. № 100». Цим джерелом закріплюються основні концептуальні шляхи взаємодії цього органу судової системи з відповідними органами виконавчої та законодавчої влади. Звернемо свою увагу на ті моменти, пов'язані саме з Верховною Радою України. Зокрема, крім тих основних шляхів взаємодії, які передбачаються з аналізу законодавства, можна говорити і про наявність більш деталізованих положень:

1) передбачається забезпечити підготовку вмотивованих висновків і фінансово-економічних обґрунтувань щодо відповідних законопроектів (зокрема і до законопроекту про Державний бюджет в частині тих коштів, які надаються для забезпечення функціонування судової системи); 2) обов'язкова присутність представників Державної судової адміністрації України під час розгляду депутатськими фракціями на пленарних засіданнях Верховної Ради тих проектів законів, пов'язаних зі статусом і діяльністю цього органу судової системи [130].

Важливим також є встановлення характеру взаємовідносин між Державною судовою адміністрацією і відповідними органами виконавчої влади.

Розглянемо також ті взаємовідносини, що є притаманними для Державної судової адміністрації і Кабінету Міністрів України. Кабінет Міністрів України є органом, через який подаються відповідні законопроекти Державної судової адміністрації України на розгляд до Верховної Ради України. Адже на сьогодні у ст. 93 Конституції України передбачений виключний перелік органів, що можуть бути суб'єктами законодавчої ініціативи, до яких належать: Президент України, Кабінет Міністрів, народні депутати Верховної Ради і Національний банк України [131]. Отже, можна говорити про те, що у цьому разі Кабінет Міністрів України є свого роду певним механізмом, через який Державна судова адміністрація має можливість звертатися до Верховної Ради України.

Крім того, вищезазначений Наказ Державної судової адміністрації України від 2006 року передбачає також й інші шляхи взаємодії цього органу з Кабінетом Міністрів України. До основних положень відносять: 1) здійснення своєчасного інформування Державною судовою адміністрацією України Кабінету Міністрів України на початку чергової сесії Верховної Ради України про стан виконання відповідних рішень Верховної Ради України, які приймаються за підсумками проведення Дня Уряду України і парламентських слухань у Верховній Раді; 2) здійснення інформування Кабінету Міністрів України про хід і результати розгляду у Верховній Раді України внесених ним законопроектів та інших актів Верховної Ради України, що безпосередньо належать до компетенції цього органу судової системи; 3) подання відповідних пропозицій Кабінету Міністрів України щодо вдосконалення законодавства в сфері забезпечення діяльності Державної судової адміністрації [130]. Крім того, взаємовідносини між цими органами проявляються також у прийнятті Кабінетом Міністрів України відповідних підзаконних актів, які певним чином пов'язані із діяльністю цього органу судової системи. Наприклад, таким актом є Постанова Кабінету

Міністрів України про затвердження Порядку ведення Єдиного державного реєстру судових рішень від 25.05.2006 р., що в п. 3 закріплює положення стосовно того, що утримувачем реєстру є Державна судова адміністрація, на яку покладаються функції щодо забезпечення функціонування реєстру [132].

Крім Кабінету Міністрів України, до вітчизняної системи виконавчих органів також належать міністерства, служби, агентства та інспекції [133]. Необхідно наголосити на тому, що на цей момент сама Державна судова адміністрація України практично не здійснює співпрацю зі службами, агентствами та інспекціями. Радше ми можемо говорити про співпрацю цих органів виконавчої влади з судовою системою, зокрема з судами (наприклад, звернення відповідної інспекції з приводу порушення законодавства у певній сфері), організаційна діяльність яких забезпечується Державною судовою адміністрацією.

Окремо потрібно зазначити про відповідний характер взаємовідносин міністерств і цього органу судової системи. Відповідно до положень основних нормативних актів, що регулюють діяльність Державної судової адміністрації, питання щодо співпраці з відповідними міністерствами, на нашу думку, не є досить чітко розкритим, а тому воно не є достатньо практичним у сприйнятті, що зумовлює потребу у більш детальному ознайомленні з певними нормативними джерелами. Так, зокрема останніми роками, а саме після прийняття закону від 07.07.2010 року, шляхи співпраці Міністерства юстиції України і Державної судової адміністрації дещо розширились. І це і не є дивним з огляду на те, що на обидва ці органи покладені обов'язки щодо ведення відповідних видів реєстрів. Тобто можемо вести мову про певну однорідність повноважень. Так, зокрема 26 січня 2012 року був виданий спільний наказ між Державною судовою адміністрацією України і Міністерством юстиції України, відповідно до якого був закріплений порядок надсилання електронних копій судових рішень щодо тих осіб, які вчинили корупційні відповідні діяння (при цьому до переліку таких рішень входять як адміністративні правопорушення, так і злочини в даній сфері) [134].

Також на сьогодні Державна судова адміністрація України перебуває у певних взаємовідносинах із органами прокуратури України. Це також є передбачуваним, адже одним із повноважень цього органу є здійснення нагляду за додержанням законодавства усіма іншими органами державної влади під час виконання покладених на них законом повноважень [4]. На підтримання ідеї щодо розповсюдження рішень суду в електронному варіанті 27 вересня 2012 року також був виданий спільний підзаконний акт з Генеральною прокуратурою України, яким передбачено порядок передавання

копій судових рішень в електронному варіанті з метою наповнити ними Єдиний реєстр досудових розслідувань [135].

Необхідно визначити і наявність певних позитивних моментів щодо забезпечення посилення шляхів взаємодії між Державною судовою адміністрацією і рядом різних за своєю спрямованістю органів виконавчої, податкової та пенітенціарної сфери, які виявляються у створенні спільної міжвідомчої групи, уповноваженої вирішувати питання щодо обміну інформацією [136]. Це в цілому сприятиме більш ефективному і швидкому здійсненню відповідних дій після винесення того чи іншого судового рішення, що дозволить додержуватися такого принципу правосуддя, як розумність.

Також неможливо не відзначити наявність досить тісних взаємовідносин Державної судової адміністрації з Міністерством внутрішніх справ України. Відповідно до ст. 154 закону України «Про судоустрій і статус суддів» на спеціальні підрозділи Міністерства внутрішніх справ України покладаються обов'язки щодо підтримання громадського порядку в суді, охорона та забезпечення безпеки самих суддів і відповідних працівників суду [4]. В спеціальному нормативно-правовому акті, який регулює діяльність цього виконавчого органу, – Закон України «Про міліцію», у ст. 7 і п. 28 ч. 1 ст. 10 також закріплене відповідне повноваження щодо створення належних умов захисту і охорони суддів і працівників суду відповідно [137]. Крім того, на підзаконному рівні затверджене положення про діяльність відповідного спеціального підрозділу «Грифон», на який якраз і покладаються вищезазначені нами обов'язки, зокрема в п. 2 цього акта більш конкретизовано основні завдання даного підрозділу, а саме: 1) забезпечення додержання Правил пропуску осіб до приміщень судів та на їх територію транспортних засобів [138]; 2) підтримання порядку в суді; 3) застосування відповідних заходів щодо забезпечення безпеки суддів, членів їх сімей та близьких родичів; 4) забезпечення охорони приміщень Міністерства охорони здоров'я України і Міністерства юстиції України, де передбачено проведення відповідних судових експертиз; 5) обмін інформацією з іншими органами державної влади про створення належних умов щодо безпеки відповідних осіб [139]. Крім того, відповідні повноваження цього підрозділу передбачені і в Законі України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», де встановлено права осіб, які є суб'єктами, що підлягають захисту, спеціальні заходи такого захисту і повноваження суб'єктів, що безпосередньо здійснюють такий захист [140]. Таким чином, як бачимо, Державна судова адміністрація України, визначаючи шляхи забезпечення безпеки як самого судового процесу, так і осіб, які здійснюють правосуддя й інших працівників

суду, здійснює співпрацю з даним міністерством та відповідним підрозділом і тим самим встановлює відповідні взаємозв'язки. При цьому така співпраця з боку цього органу судової системи пов'язується насамперед із тим, що саме завдяки таким відносинам Державна судова адміністрація забезпечує незалежність, недоторканність і безпеку суддів і всієї судової системи загалом.

Також вартує уваги і наявність певних зв'язків між Державною судовою адміністрацією і органами місцевого самоврядування. Звичайно порівняно з відносинами, що складаються з іншими органами влади, вони не є настільки чітко вираженими, але про їх відсутність ми також не можемо говорити. Звернемося до положень Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», а саме до п. 31 ч. 1 ст. 26, де передбачено, що органи місцевого самоврядування можуть передавати свої повноваження щодо управління майном комунальної власності іншим органам державної влади [141]. На нашу думку, у зв'язку з тим, що на рівні цього закону не визначено виключний і чіткий перелік тих органів (це є досить значним недоліком), на управління яким може передаватися майно комунальної власності, то відповідно до нього можна віднести і Державну судову адміністрацію також. Крім того, на підтвердження цієї тези можна навести як приклад рішення Київської міської ради від 29.12.2011 № 1036/7272 «Про передачу до сфери управління Територіального управління Державної судової адміністрації України у місті Києві нежилих приміщень комунальної власності територіальної громади міста Києва та внесення змін до рішень Київської міської ради». Таким чином, можемо говорити і про наявність відповідних взаємовідносин Державної судової адміністрації і з цим відповідним органом. Але все-таки потрібно наголосити на тому, що механізм виникнення і реалізації такого роду відносин не є прописаним, а тому вважаємо за потрібне чітко законодавчо регламентувати взаємовідносини між цими органами, що знову ж таки насамперед сприятиме більш глибокому науковому і практичному розумінню специфіки правових статусів цих органів влади.

Крім відповідних національних органів державної влади, Державна судова адміністрація може встановлювати відносини з відповідними установами іноземних держав. Але, на нашу думку, для законодавчого забезпечення реалізації такого права є певні проблеми. Насамперед якщо ми звернемося до закону, який визначає діяльність цього органу, то ми не знайдемо серед них норм, що містять пряму вказівку на те, що цей орган може вступати у зовнішні відносини з органами та установами інших держав. До такого висновку ми також не можемо дійти виходячи з п. 1 відповідного

положення, яке регламентує право Державної судової адміністрації України співпрацювати з іншими органами державної влади. А тому виникає питання щодо того, чи є можливим розтлумачити положення «державні органи» як і ті, серед яких наявні державні органи іноземних держав, або це стосується виключно органів у межах нашої держави. На нашу думку, все-таки цю норму необхідну інтерпретувати буквально, а тому на органи інших держав не поширюється це положення. І таким чином, виникає певна проблема законодавчої техніки, що, по суті, обмежує співпрацю Державної судової адміністрації України з міжнародними установами і відповідними органами іноземних держав. Хоча на сьогодні встановлення міжнародних відносин цього органу здійснюється досить активно. Зокрема, такі взаємозв'язки міжнародного характеру спрямовані на сприяння підвищенню рівня кваліфікації вітчизняних суддів і працівників суду. Так, наприклад, у жовтні 2012 року під час співпраці Державної судової адміністрації України, Національної школи суддів України і проектом Агентства США із міжнародного розвитку (USAID) було запроваджено Концепцію пілотного навчально-просвітницького проекту «Судове адміністрування», яким передбачено проведення конкурсного відбору серед керівників апарату суду і відповідних територіальних управлінь Державних судових адміністрацій для одержання можливості проходження спеціальної підготовки за методиками навчання, що використовуються у США [142].

Крім того, в 2012 р. Державною судовою адміністрацією України разом із проектом Агентства США з міжнародного розвитку «Україна: справедливе правосуддя» було проведено семінар на тему «Використання новітніх комп'ютерних технологій і програм у сфері забезпечення звітності під час здійснення судочинства». Також набирає обертів співпраця у сфері здійснення аналітичної діяльності стану вітчизняної судової системи міжнародними установами і організаціями. Таким чином, можна вести мову про те, що на сьогодні міжнародна співпраця, виступаючи одним із видів зовнішніх взаємовідносин Державної судової адміністрації України, також повинна розглядатися як ефективний механізм удосконалення національної судової системи в цілому.

Отже, на цей момент ми можемо констатувати, що діяльність Державної судової адміністрації України передбачає встановлення відповідних взаємовідносин із іншими органами державної влади, при цьому такими є як і відповідні органи судової системи, так і органи інших гілок влади. Існування шляхів співпраці відіграє досить важливе значення, адже, з одного боку, воно сприяє формуванню цілісної системи органів державної влади, а з іншого – забезпечує ефективне виконання кожною із сторін таких

взаємовідносин, покладених на нею законом повноважень. Ми визначили основні принципи, які є засадами встановлення відповідних відносин, зокрема до них необхідно віднести: соціальне партнерство, взаємну відповідальність, рівність, законність, гласність і прозорість.

Доцільно акцентувати увагу і на тому, що на цей час відсутність чіткого законодавчо регламентованого механізму між Державною судовою адміністрацією та іншими відповідними органами не дає можливості повністю зрозуміти характер відносин, що між ними виникають. Передусім це органи місцевого самоврядування, відповідні органи інших держав і міжнародних організацій. Але все-таки необхідно зазначити, що Державна судова адміністрація України перебуває в досить активному стані, адже шляхи її співпраці та взаємодії з іншими органами державної влади є обсяжними і різнобічними.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАТУСУ ДЕРЖАВНОЇ СУДОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ В УКРАЇНІ

3.1 Механізм реалізації адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації України

Вивчення механізму реалізації адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації України, його складових ще не набуло належного теоретико-правового статусу. У вітчизняній і закордонній юриспруденції зазначене питання викладене фрагментарно, без комплексного підходу, а саме в частині складових механізму реалізації її адміністративно-правового статусу. Єдиної концепції щодо механізму реалізації адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації України в адміністративно-правовій науці ще не вироблено.

Саме тому функціонування Державної судової адміністрації України щодо механізму реалізації адміністративно-правового статусу повинно набувати розвитку саме у рамках діяльності судової гілки влади, яка втілює функції організаційного забезпечення діяльності судів задля створення усіх необхідних та належних умов функціонування судової влади в цілому. З огляду на зазначене вище виникає особлива актуальність дослідження вищевикладеної проблеми.

Питання механізму реалізації адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації України у своїх дослідженнях тієї чи іншою мірою вивчали такі дослідники в галузі юриспруденції, як: О. В. Зайчук, М. П. Запорожець, Р. В. Ігонін, П. П. Пилипчук, Д. М. Притика, А. А. Стрижак, Н. С. Юзікова та ін. Однак з огляду на проведений ними аналіз вченими не було ґрунтовно, комплексно проаналізовано поняття механізму реалізації адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації, зокрема всіх його складових елементів як єдиного цілого, як заходів, яким під силу створити необхідні умови для виконання вищезазначеним органом відповідних прав і обов'язків, що і зумовлює необхідність відповідного комплексного наукового дослідження.

З точки зору юриспруденції, Державна судова адміністрація України є суб'єктом адміністративно-правових відносин, а з точки зору адміністративного права, такий «суб'єкт» – це носій прав і свобод у сфері державного управління, який взмозі надані права реалізовувати, а покладені обов'язки виконувати.

Взагалі механізм реалізації права це не що інше, як засоби та інститути, що повинні забезпечувати досягнення конкретних цілей у фактичній діяльності суб'єктів. Зазначений механізм повинен інтегрувати у собі сукупність заходів матеріально-технічного, організаційно-управлінського, соціально-психологічного характеру, які повинні здійснюватися державою, її відповідними органами і посадовими особами, головна мета яких – реалізація забезпечення дії права у громадському житті [142, с. 397].

В юридичній науковій літературі реалізація права визначається типом і особливістю правової системи тієї чи іншої держави. Так, наприклад, романо-германська правова система у процесі реалізації права передбачає декілька етапів, що передбачають закріплення і визнання державою прав людини як складових елементів природного права з наданням прав людини форми закону. У подальшому цей закон через використання визначених механізмів набирає відповідної форми із закріпленням прав і обов'язків суб'єктів. У підсумку є реалізація права, тобто втілення правової в діяльності суб'єктів права [144, с. 124]. В англосаксонській правовій системі природне право набуває позитивного значення шляхом діяльності судових органів, і встановлюють права та обов'язки сторін [144, с. 21].

Звідси випливає, що механізм реалізації – не що інше як діяльність суб'єкта права, зобов'язаної сторони, законотворчого органу, правозастосовного органу та наявні юридичні норми, які регулюють їх діяльність, а реалізація є втіленням приписів правової норми у діяльність суб'єктів права. Різноманітність відносин у суспільстві та відповідних правових норм визначається численними формами їх реалізації. Науковці і практики виділяють три норми права, з урахуванням характеру та відповідного змісту, а саме: використання, виконання і додержання. Використання належить до уповноважених норм реалізації права, в основу яких покладена активна поведінка суб'єктів, яка вчиняється за їх власним бажанням. Виконання є формою реалізації норм, в основу яких покладено зобов'язання, які вимагаються юридичними приписами, тобто виконання покладених обов'язків. Додержання є формою реалізації норм, в основі яких покладено заборону, утримання суб'єкта від її порушення [145].

Одним із пріоритетних завдань Державної судової адміністрації України як складової механізму реалізації її правового статусу є організаційне забезпечення судової діяльності. Закон «Про судоустрій України» є основоположним документом, який визначає правове регулювання організаційного забезпечення діяльності судів [4]. Організаційне забезпечення судів здійснюється відповідно до Указу Президента України від 15 грудня 1999 р. № 1564/99 «Про заходи щодо забезпечення належних умов діяльності судів» [146].

На думку Д. М. Притики, питання сутності компетенції Державної судової адміністрації полягають у здійсненні судового управління, а її пріоритетним завданням є організаційне забезпечення судів [7, с. 20]. Ми цілком погоджуємося з М. П. Запорожцем у тій частині, що Державна судова адміністрація здійснює організаційне забезпечення судів загальної юрисдикції, вживає заходів кадрового, фінансового, матеріально-технічного характеру, спрямованих на створення умов для повноцінного і незалежного правосуддя [147, с. 7]. А. А. Стрижак зазначає, що з моменту правового врегулювання управлінські відносини, пов'язані із забезпеченням роботи органів судової влади, набувають офіційного правового характеру і під час подальшого правозастосування функціонують вже як адміністративно-правові зв'язки. На адміністративно-правовий характер управлінських відносин, які стосуються забезпечення правосуддя, вказує й правовий статус відповідних органів держави, спеціально створених для безпосередньої реалізації цих функцій, – державної судової адміністрації як окремої підсистеми органів виконавчої влади [8, с. 10].

Функції забезпечення функціонування судової влади покладені на центральний орган, яким є Державна судова адміністрація. Цей орган повинен втілювати у життя комплекс заходів, які повинні створити відповідні умови для здійснення правосуддя. Зазначений комплекс заходів належить до зобов'язальних, які регламентовані адміністративно-правовим статусом. До них, зокрема, відносять: фінансове забезпечення, матеріально-технічне забезпечення, кадрове забезпечення, інформаційне забезпечення, організаційно-технічне забезпечення, тобто виконання покладених обов'язків [148, с. 19].

Організаційне забезпечення органів судової влади являє собою сукупність адміністративних, фінансових, інформаційних, матеріально-технічних заходів, що реалізуються державною судовою адміністрацією, мають позапроцесуальний характер впливу і спрямовані на створення та підтримання належних умов для ефективного функціонування органів судової влади [149, с. 268].

Наявність Державної судової адміністрації як інституції забезпечує єдиний підхід щодо організаційного забезпечення належного функціонування судів загальної юрисдикції, внаслідок чого поліпшились інформативність і фінансування потреб органів правосуддя. Державна судова адміністрація разом із територіальними управліннями здійснюють організаційне забезпечення діяльності судової системи на усій території України. Поряд із цим зазначена інституція створює необхідні умови для організації підготовки і перепідготовки професійних кадрів, підвищення кваліфікації суддів і працівників апаратів судів, розробляє заходи щодо організації роботи з ведення судової статистики, діловодства та архівної справи, здійснює заходи щодо покращання забезпечення соціального захисту суддів. З наведеного вище науковці виділяють функціональні засади у сфері організаційного забезпечення судів загальної юрисдикції, зокрема такі як: представницькі, адміністративні, забезпечувальні, координаційні [150, с. 153]. Саме за допомогою цього і відбувається механізм реалізації адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації. Її статус реалізується у процесі здійснення нею своїх повноважень, створенні усіх потрібних умов для організації системи якісного правосуддя в Україні в усіх судах.

Фінансова незалежність, чинник, який зумовлює незалежне судочинство. Належне фінансування судової гілки влади забезпечується Конституцією, в якій зазначається, що держава забезпечує фінансування та належні умови для функціонування судів і діяльності суддів, а у Державному бюджеті України окремо визначаються видатки на утримання судів [151, с. 130].

Власне, Державна судова адміністрація шляхом використання механізму реалізації свого адміністративно-правового статусу забезпечує фінансування діяльності судів загальної юрисдикції, діяльності кваліфікаційних комісій суддів усіх рівнів та органів суддівського самоврядування. Проте необхідно враховувати той факт, що обсяги фінансування судової влади в країні визначаються Верховною Радою України, а забезпечення органів правосуддя приміщеннями та іншими основними фондами – виключна прерогатива Кабінету Міністрів України. За цих умов забезпечення принципу повного і вчасного фінансування органів правосуддя значною мірою визначається економічною ситуацією в державі, посадовими особами виконавчої гілки влади тощо.

Щодо повноцінного фінансового забезпечення потреб судової гілки влади, як складової незалежності судових органів наголошується у міжнародно-правових документах. Так, резолюціями 40/32 і 40/146

Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 р. на кожну державу, яка є членом ООН, покладено обов'язок надавати відповідні засоби, що давали б змогу судовим органам виконувати свої функції [152]. Це, зокрема, покладено в основу механізму реалізації свого адміністративно-правового статусу Державною судовою адміністрацією.

Однак за дослідженнями П. П. Пилипчука, запити щодо фінансування потреб судів постійно занижуються як самими судами, так і Державною судовою адміністрацією, а Верховна Рада України зазначені запити задовольняє частково. Так, за даними досліджень автора, у 2002 р. суди були «недофінансовані» на 46,5 %; у 2003 р. на функціонування судової системи з бюджету виділено менше половини від необхідної суми; у 2004 р. у Державному бюджеті на діяльність судів виділено 47 % коштів від потреби; а на 2005 р. заплановано виділення лише 42 % коштів від наявної потреби [153, с. 53]. Видатки ж судів загальної юрисдикції, місцевих господарських і адміністративних судів, а також апеляційних судів у 2006р. було забезпечено лише на 46,6 %, а видатки Верховного Суду – на 33,3 %. Також не була запроваджена система адміністративних судів, які повинні б запрацювати з вересня 2006 року, здійснення комп'ютеризації для забезпечення переходу судів до електронного діловодства, внесення всіх судових рішень до Єдиного державного реєстру судових рішень [154, с. 1].

У своїх дослідженнях В. Онопенко наголошує на тому, що Державний бюджет України на 2007 р. продовжив сумну статистику постійного недофінансування органів судочинства. Зокрема на 2007 р. Передбачалося 1,2 % на утримання судової гілки влади від загального розміру видаткової частини бюджету, що на 10 000 тис. грн менше, ніж у попередньому періоді [155]. За повідомленням І. Балаклицького, щорічний фінансовий запит задовольняється лише на 50–55 %, при цьому основу цього фінансування становлять заробітна плата і соціальні виплати, а на розвиток і утримання всієї судової системи в минулі роки передбачалося 15–17 % загального обсягу фінансування судової системи [156].

Потреби фінансування судів визначаються згідно з єдиними нормативами фінансового забезпечення, які узгоджені Радою суддів України та Державною судовою адміністрацією. На думку автора, такі нормативи з урахуванням фінансової можливості держави є мізерними, а така практика фінансування призводить до вагомих негативних наслідків. Більше того, дослідник акцентує увагу на тому, що реалізується загроза не лише неповноцінного забезпечення соціальних та матеріальних потреб суддів і працівників апарату судів, а й конституційному праву громадян на справедливий суд. Оскільки у більшості судів немає можливості організувати

роботу належним чином через відсутність необхідної кількості залів судових засідань, оргтехніки, відключення приміщень від теплової, електричної та телефонної мереж, відсутність коштів на відрядження, оплату участі адвокатів, свідків та потерпілих під час розгляду справ. Водночас існує проблема відсутності для громадян елементарних умов – немає гардеробів, стільців для того, щоб дочекатися в коридорі розгляду справи, столів, щоб написати заяву чи скаргу тощо [153, с. 53]. Тож, звідси можемо резюмувати, що сучасний стан механізму реалізації адміністративно-правового статусу Державною судовою адміністрацією є незадовільним і потребує значного вдосконалення саме в аспекті фінансування.

З урахуванням недостатнього фінансування органів судочинства IX з'їзд суддів України 14 листопада 2008 року доручив голові Ради суддів України звернутися до Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України щодо необхідності передбачити в Законі України «Про Державний бюджет України на 2009 р.» достатні видатки на фінансування судової діяльності з розгляду судових справ; фінансування за Державною програмою забезпечення судів належними приміщеннями на 2006–2010 роки та іншими бюджетними програмами; придбання житла для суддів судів загальної юрисдикції; фіксування судового процесу технічними засобами; комп'ютеризації судів, забезпечення їх технічними засобами охорони та автомобільним транспортом [157].

Голова Вищого адміністративного суду України Ігор Темкіжев під час свого виступу на XI з'їзді суддів України, який відбувся 22 лютого 2013 року, порушив питання фінансування судової системи і особливо адміністративної юстиції. Зокрема він зазначив, що обсяги фінансування окружних та апеляційних судів на 2013 р. задовольняють потребу від 0 до 70 % і є неприпустимо низькими. Так, наприклад, кошторисні призначення адміністративних судів на оплату праці в 2013 році порівняно з попереднім роком зменшено на 12,1 млн гривень, що неминуче позначиться на зменшенні заробітної плати помічників суддів, інших державних службовців в окружних і апеляційних судах, яка буде прирівняна до мінімальної заробітної плати. Як наслідок, висока ротація кадрів у органах правосуддя і в окремих судах досягає 50 %.

Зі слів Голови, Бюджетний кодекс не враховує вимоги щодо забезпечення незалежності судової влади та її особливий статус, зокрема, не містить норми щодо захищеності видатків на фінансування судової влади, як це передбачено Законом України «Про судоустрій і статус суддів». Нині до захищених статей видатків належать тільки оплата праці та сплата комунальних послуг, усі ж інші визначаються окремо [158]. З метою

вирішення окресленої проблеми пропонується привести у відповідність статтю 55 Бюджетного кодексу України до статті 142 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», тобто віднести бюджетні призначення на утримання судів до захищених статей видатків. Відповідний законопроект підготували Вищий адміністративний суд разом із Радою суддів адміністративних судів України і спрямували його до Ради суддів України.

Аналізуючи нормативно-правові акти з питань фінансування органів судочинства, необхідно зазначити, що воно лишається незадовільним. Незважаючи на те, що за даними Державного комітету статистики спостерігається зростання наповнення Державного бюджету України, суттєвих зрушень щодо повноцінного фінансового забезпечення органів правосуддя не відбувається. На наш погляд, фінансування судової системи в Україні є недосконалим, особливо в тій частині, яка стосується законодавчого визначення обсягу коштів, що мають виділятися на потреби органів правосуддя. Нестача коштів – основне пояснення недостатності фінансування судової системи в Україні. Попри все загальні видатки в плані фінансування судової системи є мізерними від дохідної частини державного бюджету країни. З урахуванням зазначеного вище вирішення проблеми ми вбачаємо у корегуванні видатків на утримання судової системи в Україні, виходячи зі зростання частки дохідної частини Державного бюджету України.

Ми також хочемо акцентувати увагу на тому, що фінансове та матеріальне забезпечення суддів має виходити з їх статусу, обсягу виконуваної роботи, компетентності, відповідальності та інших складових, які покладені на них як носіїв влади. На сьогодні умови роботи суддів і судів не відповідають сучасним європейським стандартам. Так, незалежний моніторинг, який був проведений центром суддівських студій разом із Радою суддів, вказує на незадоволення суддів рівнем фінансового і матеріально-технічного забезпечення судів.

Стаття 130 Конституції України покликана забезпечувати повноцінне фінансування судової системи в Україні. Виконавча влада всупереч цим нормам закону фінансові потреби судів, органів суддівського самоврядування тощо забезпечує не повною мірою. Звідси реалізація принципу незалежності судової системи країни внаслідок хронічного, недостатнього фінансування набуває примарності. Необхідні механізми, які б гарантували повноцінне і вчасне фінансування, що повинне підкріплюватися нормативно-правовими актами. Більше того, повинна бути введена і функціонувати відповідальність за невиконання положень бюджетного законодавства. З урахуванням світових, європейських та національних

стандартів необхідно прийняти рішення, які б сприяли досягненню мети реформи судочинства в Україні, яка б за умов належних фінансових можливостей буде ефективною, а не декларативною.

У контексті визначеної проблематики надзвичайно важливим є забезпечення особливого фінансування судової системи, насамперед процесуальних потреб судів, що унеможливило б вплив на судову систему шляхом недофінансування, невчасного і нерівномірного фінансування упродовж бюджетного року. Ми вважаємо доречним збільшення частки видаткової частини бюджету держави на фінансування судової влади 2,5–3 %, як було запропоновано учасниками VIII з'їзду суддів України, замість 1 %, що витрачається на судову владу в Україні нині.

Обсяги фінансування органів судочинства безпосередньо визначають й рівень матеріально-технічного забезпечення судів. Матеріально-технічне забезпечення місцевих судів покладається на Державну судову адміністрацію. Так, суди та інші установи, що мають статус юридичної особи, забезпечують поточні потреби своєї діяльності самостійно або на підставі окремих замовлень через Державну судову адміністрацію в межах кошторису на утримання суду. Під час забезпечення військових судів Державна судова адміністрація повинна взаємодіяти з відповідними установами Міністерства оборони України.

На Державну судову адміністрацію, крім поточної роботи, покладено обов'язок розроблення і ухвалення державних програм матеріально-технічного забезпечення судів, які повинні містити такі напрями: капітальне будівництво споруд судів за проектами, що відповідають найпрогресивнішим вимогам до відправлення правосуддя; капітальний ремонт і реконструкцію існуючих будівель та нових приміщень; забезпечення судів транспортом, засобами зв'язку, сигналізації, технічними засобами, меблями, іншою оргтехнікою та устаткуванням; комп'ютеризацію й інформатизацію судової діяльності; фінансування поточної діяльності в обсягах потреби (оплата енергоресурсів, поштових витрат, виплати учасникам процесу і т. п.).

Складовою механізму реалізації адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації є кадрове забезпечення. Науково-теоретичні обґрунтування удосконалення кадрового забезпечення органів судочинства України здійснювалися численними науковцями в галузі юриспруденції. Більшість досліджень стосується вдосконалення формування суддівського корпусу, приведення її штатної чисельності відповідно до норм навантаження суддів і працівників апаратів загальних судів. М. Г. Мельник вважає, що реформа системи судочинства безпосередньо пов'язана із формуванням високопрофесійного корпусу і передбачає розроблення

теоретико-прикладної моделі кадрового забезпечення діяльності судів. Дослідник вважає, що необхідно обов'язково враховувати специфіку судової системи, яка впливає на відбір, добір, підвищення кваліфікації та службової кар'єри суддів та працівників апарату судів [159, с. 6]. Згідно з міжнародними стандартами у сфері судочинства єдиних вимог до кадрового забезпечення органів судочинства не існує. Проте такі стандарти притаманні питанням формування, функціонування суддівського корпусу, зокрема суддівської етики, їх професійної підготовки, відбору та призначення. Зазначені питання висвітлені у таких міжнародних нормативно-правових актах: Бангалорському принципі поведінки суддів, Висновку № 3 Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи, Європейській хартії про статус суддів [160, с. 33].

У Російській Федерації заходи щодо кадрового забезпечення суддівського апарату передбачають: роботу з добору і підготовки кадрів на посаду судді; взаємодію з освітніми установами, які забезпечують підготовку та підвищення кваліфікації суддів та працівників апарату; забезпечення судів інформацією правового характеру; методичне та організаційне забезпечення психологічного супроводження судової діяльності; психодіагностичне опитування кандидатів на посаду судді; створення нормативної бази проходження державної служби у системі Судового департаменту та у судах загальної юрисдикції тощо [161, с. 177].

В. М. Мартиненко зазначає, що складнощі кадрового забезпечення зумовлені тим, що для забезпечення посилення судового контролю на стадії попереднього слідства, розширення доступу до правосуддя, розгляд значної кількості кримінальних справ потребує збільшення чисельності суддівського корпусу. Ми погоджуємося з висновком автора про те, що якщо цього не зробити, навантаження на одного суддю зросте втричі, наслідком цього стане зниження якості правосуддя, зростання термінів проходження справ у судах. Ще гіршою виглядає ситуація серед працівників апаратів судів, які на сьогодні вже працюють більше ніж за трьох. Зі слів автора, чисельність апаратів судів для їх повноцінного функціонування має бути збільшена на 20 тис. осіб [162].

Ми вважаємо, що пріоритетним завданням Державної судової адміністрації повинно бути забезпечення належного рівня професійної підготовки судді. Сама ж проблема підбору суддів з урахуванням запровадження судової реформи є дуже складною і різноманітною за аспектами. Ми погоджуємося з даними, наведеними Н. Кузнецовою про те, що на сьогодні в контексті судової реформи вища юридична освіта також вимагає реформування, зокрема у тій частині, яка покликана забезпечувати

функціонування судової системи. На цей час зрозумілим є те, що претендувати на посаду судді може лише особа з освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр». Відповідно якісна підготовка студентів магістратури для підготовки фахівця в галузі судочинства вимагає врахування всіх особливостей саме судової діяльності в контексті визначення ролі, функцій і завдань судді. Як підсумок, автор проведених досліджень констатує, що у сфері підготовки магістрів за спеціальністю «правосуддя» навчальний процес повинен бути наповненим такими формами, щоб у кінцевому підсумку випускник був готовий виконувати всі види виробничих завдань, що випливають із особливостей судової діяльності [164, с. 25–28]. На необхідність належного кадрового забезпечення судової влади як неодмінної умови незалежного та добросовісного здійснення нею правосуддя, зазначають у своїй публікації А. Закалюк та О. Томкіна. На підставі проведених досліджень автори дійшли висновку, що процес добору кандидатів на посаду судді є складним, недостатньо обґрунтованим і цілеспрямованим. Зокрема, участь судової гілки влади, тобто судів та органів суддівського самоврядування у процесі кадрового забезпечення судової влади вкрай обмежена. Натомість дані функції покладаються на інші гілки влади, зокрема виконавчу. На думку авторів, недостатньо використовується європейський досвід, зокрема окремі процедури та операції добору регламентуються не повною мірою і не досить чітко [165, с. 64–71]. Проте зазначені науковці пропонують внести зміни до 18 статей чинного і передбаченого у законопроектах законодавства України: поряд зі статусними вимогами ввести вимогу щодо наявності у претендентів професійних здібностей та моральних якостей для здійснення суддівської діяльності; передбачити обов'язок претендента пройти перевірку щодо наявності зазначених вище здібностей і якостей; радикально змінити порядок спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді; фахова кваліфікація і підготовленість претендента на посаду судді повинна визначатися за результатами спеціалізованої підготовки екзаменаційною комісією за участі кваліфікаційної комісії суддів та керівника суду, де проходив практичну підготовку кандидат; регламентувати більш прозору процедуру конкурсного відбору кандидатів на вакантну посаду судді тощо.

Ми погоджуємося з поглядами С. Константинова у тій частині, що на сьогодні організація і спеціальна підготовка претендентів на посаду судді повинна обов'язково поєднуватися зі стажуваннями у судах, яка, у свою чергу, повинна включати систему практикумів, ділових ігор із метою відпрацювання навичок ведення судового процесу, підготовки процесуальних документів, організації роботи суддів. Підготовка суддів

повинна стати невід'ємною складовою процесу створення незалежного, прозорого судочинства та спрямовуватися на комплексне вирішення завдань підготовки фахівців на рівні державних і міжнародних стандартів як носіїв судової влади [165, с. 14–15].

Однією зі складових механізму реалізації адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації є інформаційне забезпечення судочинства. Забезпечення судової системи в умовах сьогодення потребує розроблення і впровадження сучасних інформаційних технологій, які повинні бути покликаними мінімізувати витрати часу суддів і судів на виконання технічної роботи, забезпечити органи судочинства необхідною інформацією, що у підсумку зобов'язана підвищити оперативність діяльності судової системи. Так, В. Онопенко має на увазі, що інформаційне забезпечення судочинства повинно забезпечити суддів структурованою системою даних і знань щодо кожної судової справи. Зокрема зазначена структурована система повинна містити у собі законодавчі та відомчі нормативні акти, статистичні дані про розгляд справ у судах, матеріали узагальнення судової практики, інформаційні ресурси центральних органів державної влади, органів внутрішніх справ, прокуратури та інших інституцій, які беруть участь у судовому процесі [166, с. 20].

Невід'ємною складовою судочинства є відкритість і прозорість, додержання прав громадян країни на відповідну інформацію. Питання публічного доступу до правосуддя – головна норма і умова здійснення справедливого правосуддя, на що неодноразово наголошувалося в резолюціях Ради Європи. На сьогодні викладене питання в Україні не має надійної підтримки і вирішене лише частково. Доступ до відповідних інформаційних ресурсів зобов'язані мати не лише судді, а й всі учасники судового процесу, які мають на те право.

Дехто з дослідників вважає, що, незважаючи на науково-технічні досягнення, сучасна наука не дозволяє автоматизувати процеси прийняття рішень й формування управлінського впливу, оскільки це виключно залежить від волі людини. І це не лише технічна, але й правова проблема, оскільки юридичну відповідальність не можна покласти на комп'ютер. Самі ж системи підтримки прийняття рішень у судочинстві жодним чином не підміняють суддю, а є його електронним помічником у плані прийняття рішення, надаючи велику фактографічну базу шляхом зручного та швидкого оперування даними й наочного надання інформації [167].

Ми вважаємо, що комп'ютерна техніка та засоби зв'язку у поєднанні з новітніми технологіями пошуку, збереження, оброблення та поширення інформації дозволяють значно підвищити продуктивність праці та якість

результату в реалізації процесів і прийнятті рішень. Як свідчить світовий досвід, упровадження новітніх інформаційних технологій і засобів автоматизації суттєво поліпшує діяльність усіх ланок діяльності судів, тому потребує більш широкого використання у судовій практиці України. Розроблена концепція галузевої програми інформатизації судів загальної юрисдикції, інших органів та установ судової системи покликана підвищити рівень інформатизації судів, Державної судової адміністрації, інших органів та установ судової системи та забезпечити умови для функціонування Єдиної судової інформаційної системи. Державна судова адміністрація забезпечує використання судами систем інформаційно-правового забезпечення ЛІГА:ЗАКОН, програмного комплексу підготовки, оброблення та аналізу фінансової звітності, програмного забезпечення з формування статистичної звітності та обліку суддівських кадрів. Державна судова адміністрація забезпечила перехід від використання комутованих каналів для організації служби електронної пошти та доступу до мережі Інтернет за технологією ADSL [168].

Концептуальні засади інформатизації судової системи України мають позитивні наслідки, оскільки це сприяє поліпшенню оперативності збирання та оформлення документації на час підготовки і слухання справ, а відповідно і скороченню терміну їх розгляду; веденню єдиної інформаційної технології діловодства, документообігу, обробленню статистики; швидкому доступу суддів і працівників апарату судів до інформаційних матеріалів із судочинства; підвищенню ймовірності та достовірності одержаної інформації та скороченню термінів її подання; підвищенню ефективності кадрового, організаційного, матеріально-технічного і ресурсного забезпечення діяльності судів; підвищенню якості оформлення судових документів, оперативності реагування на звернення суддів і громадян до Державної судової адміністрації; підвищенню оперативності інформаційної взаємодії судів [169, с.193–200].

Інформаційні технології є засобом, який підвищує ефективність обміну інформацією в органах судочинства. Власне, ефективність правосуддя у судочинстві передбачає використання новітніх інформаційних технологій безпосередньо і процедурі здійснення правосуддя, так і в діяльності щодо його забезпечення. Так, за визначенням Д. Н. Бахрах, інформаційні технології у судочинстві являють собою сукупність технічних, програмних, математичних, організаційних засобів і методів, що забезпечують у сфері діяльності судів загальної юрисдикції пошук, збирання, зберігання, оброблення, надання, поширення судової інформації [170, с. 70].

Отже, механізм реалізації адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації України, в контексті інформаційного забезпечення органів судочинства, на наш погляд, полягає у такому: здійсненні заходів щодо розроблення і забезпечення діяльності судів інформаційними технологіями автоматизації судочинства; формуванні достовірної бази судової статистики; забезпеченні інформаційно-аналітичної діяльності судів; упровадженні автоматизованих технологій діяльності системи судочинства; запровадженні комп'ютерних і інших засобів комунікації з метою створення інформаційного простору.

Підбиваючи підсумки на підставі вищепроведеного аналізу, можна резюмувати, що механізм реалізації адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації – це сукупність організаційних, правових, соціально-економічних заходів, спрямованих на створення необхідних умов для виконання Державною судовою адміністрацією відповідних прав і обов'язків.

Роблячи висновки, ми вважаємо за доцільне зазначити, що Державна судова адміністрація України має постійно удосконалювати і працювати зі складовими механізму реалізації її адміністративно-правового статусу. Зокрема у плані відносин із Кабінетом Міністрів України та Верховною Радою України з питань формування її фінансового забезпечення в межах законів і повноважень; займатися поліпшенням умов діяльності судів загальної юрисдикції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та органів суддівського самоврядування; удосконалювати підбір, відбір і підготовку кадрів для органів судочинства, систему підвищення їх кваліфікації; поліпшувати діловодство, статистику й архівну справу; удосконалювати інформаційно-технічне забезпечення системи судочинства та безперебійного функціонування документообігу в судах та інших повноважень, визначених законом.

З огляду на викладене вище ми зробили висновок, що механізм реалізації адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації України має розглядатися в контексті системи ознак, які законодавчо закріплені нормативно-правовими актами, що визначають її місце і повноваження у системі правовідносин. У процесі наших досліджень ми також дійшли висновків, що складовими механізму реалізації адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації є мета утворення та діяльності, завдання, функції, обов'язки, права, відповідальність, організаційна структура, система взаємовідносин складових частин.

3.2 Зарубіжний досвід адміністративно-правового забезпечення діяльності судів

Реформування системи судочинства в Україні повинне відбуватися з урахуванням верховенства права, гарантуванням права кожному на судовий захист та забезпечення кожному доступу до правосуддя, оскільки основним напрямком діяльності судової влади є забезпечення судами правосуддя. Справедлива система судочинства та належний захист прав і свобод людини з урахуванням досконалості процесуального законодавства набувають реальності за наявності досконалого судового адміністрування, під яким необхідно розуміти не що інше, як організацію роботи судової влади. Відповідно питання адміністративно-правового забезпечення діяльності судів у контексті здійснюваної в країні реформи системи судочинства набуває особливої актуальності.

Ми хочемо наголосити на тому, що у сфері адміністративно-правового забезпечення діяльності судів існує ряд проблем, які потребують негайного вирішення. У цьому плані надзвичайно корисним, безумовно, є досвід зарубіжних країн для пошуку шляхів удосконалення адміністративно-правового забезпечення діяльності судів.

Висвітленням окремих питань зарубіжного досвіду адміністративно-правового забезпечення діяльності судів займалися такі науковці: Є. Б. Амбросимова, Т. В. Апарова, В. В. Гордовенко, К. Ф. Гуценко, М. І. Клеандров, Л. А. Окунькова, В. В. Пейсиков, Ю. І. Стецовський, Ю. М. Тарасова, В. А. Туманов та ін. Проте проведені науковцями дослідження і порівняння в галузі права стосуються окремих елементів адміністративно-правового забезпечення діяльності судів системи судочинства світової демократичної спільноти. Тому ми вважаємо за необхідне, вивчивши зарубіжний досвід адміністративно-правового забезпечення діяльності судів, визначити необхідні напрямки удосконалення адміністративно-правового забезпечення діяльності судів в Україні з метою якнайшвидшого і найповнішого реформування системи судочинства країни відповідно до вимог міжнародного права.

Стратегією інтеграції України до Європейського Союзу, яка затверджена Президентом України 11 червня 1998 р. № 615/98, передбачено адаптацію законодавства України до законодавства ЄС та забезпечення прав людини, що передбачає реформування правової системи нашої країни, поступове наближення її до європейських стандартів [171]. Відповідно й

система судочинства України повинна розвиватися з урахуванням досвіду удосконалення правосуддя країни-членів Європейського Союзу. Саме тому ми вважаємо за необхідне глибоко переосмислити реформування судової гілки влади України в контексті порівняння з судовими системами країн Європи. Проведений аналіз дасть можливість врахувати зарубіжний досвід у плані розбудови судової системи України, зважаючи на певні переваги і недоліки, з метою удосконалення і вирішення важливих питань судочинства, які вже успішно вирішені країнами-членами Європейського Союзу. Беручи до уваги прийняту програму адаптації законодавства України до вимог Європейського Союзу, численні наукові дослідження в галузі судочинства мають на меті підготувати ряд пропозицій щодо якнайшвидшої адаптації судоустрою України до принципів і стандартів ради Європи та Європейського Союзу та інтеграції у систему міжнародного права. Проте потреба впровадження європейських стандартів під час реформування судової системи в Україні повинна відбуватися з урахуванням національних особливостей розвитку суспільних відносин у країні. І при цьому необхідно дбати про надійний захист прав і інтересів людини, а не створювати абстрактні моделі, без урахування придатності їх до спроможності держави забезпечити їх фінансами і кадрами чи зберігається нагромаджений позитивний досвід вітчизняного судочинства [172, с. 12–15]. Питання організаційного забезпечення діяльності судів у різних країнах прерогатива різних державних інституцій. У таких країнах, як Німеччина, Франція, Італія, Бельгія, організаційне забезпечення діяльності судової влади здійснюють міністерства юстиції. На противагу цьому у ряді країн, зокрема Російській Федерації, США, Канаді, Нідерландах та ін. створені спеціальні органи судової влади, які виконують зазначену функцію. Так, у Німеччині до компетенції земельного або федерального відповідного міністерства, у підпорядкуванні яких перебуває відповідний судовий орган, належить необхідне фінансування за кошти бюджету діяльності суду, підготовка, призначення суддів, забезпечення службового нагляду за поведінкою та виконанням суддями службових обов'язків. За виконання зазначених функцій на рівні федерації відповідають різні міністерства. Зокрема федеральне міністерство юстиції відповідає за федеральну Судову палату, федеральні адміністративний, фінансовий, патентний, дисциплінарний суди. Федеральне міністерство праці й соціального забезпечення – за федеральні суди з трудових і соціальних питань. Федеральне міністерство оборони – за військово-дисциплінарні суди. На рівні окремих регіонів: Міністерство юстиції – за суди звичайної юрисдикції і прокуратури усіх рівнів земель; Міністерство праці – за суди трудової та соціальної юрисдикції всіх рівнів;

Міністерство внутрішніх справ деяких земель – за суди адміністративної юрисдикції всіх рівнів; Міністерство фінансів землі – за фінансові суди земель [173, с. 103]. На думку німецьких спеціалістів, у галузі юриспруденції в державі назріла негайна політично-правова потреба у забезпеченні самоуправління в галузі юстиції. Так, зібрання федеральних представників Німецької спілки суддів наголошують на зростанні впливу виконавчої влади та партій на відносини у державі. Зокрема вплив міністерства юстиції на управління судами проявляється у прийнятті рішення про бюджет судів, іноді майже самостійно, за незначної участі суддівських органів, приймається рішення щодо призначення і підвищення суддів. Більше того, участь голови суду у формуванні бюджету суду є суто формальною, яка зводиться до подання відповідної заявки. На прийняття рішення Міністерством фінансів щодо обсягів фінансування у голови суду відсутні будь-які важелі впливу. Наслідком цього також є недостатнє обладнання судів, недоукомплектованість працівниками апарату суду [45, с. 117–118]. Ми вважаємо за необхідне, із аналізу забезпечення самоуправління в галузі юстиції в Німеччині, виділити зростаючий негативний вплив виконавчої влади і політичних партій на відносини у державі. Також необхідно врахувати і не допускати у судовій системі України того, щоб прийняття рішення про бюджет судів здійснювалося за незначної участі суддівських органів і не обмежувалося поданням лише заявки на фінансування, як це має місце у Німеччині. Реформування системи судоустрою в Україні в плані фінансування судочинства повинне бути не формальним, а реальним, за безпосередньої участі представників судів.

На противагу німецькій системі управління органами судочинства у Великобританії функціонує змішана модель організаційного забезпечення діяльності судів, що підпорядковується старшому судді – лорд-канцлеру, який поєднує у собі судову, виконавчу та законодавчу владу. Лорд-канцлер є головою судової системи країни, виступає в ролі верховного судді, відіграє важливу роль при обговоренні законопроектів у парламенті [174, с. 29]. На противагу зазначеним вище судовим системам у ряді країн існують судові системи з досить широкими повноваженнями. Крім організаційного забезпечення діяльності судів, вони відіграють важливу роль у формуванні бюджету та ресурсному забезпеченні судової влади. Зокрема у Швеції функціонує Рада суддів, яка як незалежний адміністративний орган здійснює розроблення відповідного бюджету та його пропорційного розподілення серед судів. Крім того, Рада суддів здійснює такі управлінські функції: кадрове забезпечення та управління навчанням; забезпечення приміщеннями судів; автоматизацію, комп'ютеризацію, адміністративну організацію та

відповідальність за бухгалтерську інформацію щодо використання коштів. Зазначена рада також здійснює добір і призначення на посаду суддів. В Ірландії системою судочинства керує президент через створення судової служби. Служба має завдання і повноваження щодо судового адміністрування та управління, вирішує питання розподілу бюджету, перевірку витрат судами бюджетних коштів, здійснює загальну адміністративну допомогу судам, підтримку департаментів суддів, відповідає за приміщення для судів та їх інформаційне забезпечення. У Данії також функціонує рада суддів, яка займається бюджетними процесами та має компетенцію у сфері управління судами, надає підтримку у забезпеченні приміщеннями та автоматизації судів [175, с. 12–13]. З аналізу судової системи Швеції як системи з досить широкими повноваженнями ми хочемо зробити висновок про доцільність надання повноважень Державній судовій адміністрації України аналогічних повноважень з приводу розроблення відповідного бюджету та його пропорційного розподілення серед судів, добору і призначення на посаду суддів. Ми вважаємо, що Державна судова адміністрація повинна навести лад у питанні фінансування судової системи, що унеможливить вплив на судову владу шляхом її недофінансування, неповноцінного і невчасного фінансування судів упродовж бюджетного року. Пріоритетним завданням Державної судової адміністрації повинне бути збільшення фінансування судової системи у межах 3 % від видаткової частини бюджету. Доцільним також буде, на наш погляд, розширення управлінських функцій Державної судової адміністрації з кадрового забезпечення та управління навчанням кандидатів на посаду судді.

Необхідно привернути увагу до того, що існують країни, де організаційне забезпечення діяльності судової системи відокремлене від органів виконавчої влади. Зокрема, зазначена система адміністрування судової системи функціонує у США. У цій країні органи судового забезпечення інтегровані у систему судової влади з підпорядкуванням вищому органу суддівського самоврядування. У вищезазначеній судовій системі виділяють федеральні органи судового управління та органи управління у штатах. Загальне керівництво федеральними судами покладене на ради суддів апеляційних судів, ради суддів апеляційних округів, Раду суддів США і Адміністративний офіс судів США [176, с. 86]. Головним органом судового управління є створений при Верховному суді Адміністративний офіс судів США, який має досить широке коло обов'язків. Пріоритетом його діяльності є виконання функцій секретаріату Ради суддів США та її комітетів. Зазначена структура виконує посередницьку функцію між судовою та законодавчою гілками влади, урядовими інститутами,

професійними організаціями, органами влади зарубіжних країн. Займається підготовкою статистичних даних щодо всіх справ, що розглядаються в судах країни. Виконує ряд важливих адміністративних функцій у національному масштабі, зокрема здійснює нагляд за діяльністю судових клерків та інших посадових осіб, визначає потребу у кадрових працівниках для системи судочинства, розробляє вимоги щодо них, вивчає навантаження на суддів, готує звіти про діяльність судів кожного округу тощо [176, с. 92]. У цілому органи і посадові особи США, які забезпечують необхідними ресурсами діяльність судів, характеризуються спрощеною організаційною структурою, створюються при верховних судах і звітують перед відповідними радами судів [175, с. 15].

Для країн пострадянської системи, які стали на шлях розбудови демократії, організаційне забезпечення діяльності судової системи здійснює Судова адміністрація, яка є складовою системи судової влади. Зокрема у Російській Федерації функцію організаційного забезпечення судової влади виведено із підпорядкування органів виконавчої влади і передано федеральному державному органу при судовій системі, а саме Судовому департаменту при Верховному Суді РФ [81, с. 10]. Створення зазначеного органу в російській судовій системі підкреслює вагомість і значущість проблеми організаційного забезпечення правосуддя [70, с. 36]. Зазначений державний федеральний орган забезпечує діяльність федеральних судів загальної юрисдикції та органів суддівського співтовариства, а також фінансування мирових суддів. Делегування новому федеральному органу від Міністерства юстиції РФ функцій фінансового, матеріально-технічного, кадрового та інформаційного забезпечення судів загальної юрисдикції зафіксувало відділення судової влади від виконавчої, як наслідок – суддівське співтовариство одержало повноваження з контролю над своїм бюджетом [81, с. 10]. Попри все держава повинна забезпечувати суддівську систему адекватними ресурсами, які гарантують функціонування системи правосуддя, зокрема й призначення і формування необхідної кількості суддів, забезпечення судів необхідним технічним персоналом та обладнанням, а також адекватною винагородою і заробітною платою. Незалежність судової влади, а також судді як її носія визначається не лише юридичними, а й матеріальними гарантіями. Суддівський корпус, який призначається на тривалий термін, принаймні піддається політичному тиску і впливу. Звідси нетривалий термін перебування суддів на займаній посаді та вибори з політичних міркувань являють собою небезпеку незалежності судової гілки влади [177, с. 698–703].

Подібну систему адміністрування органів судочинства створено у Казахстані, де при Верховному Суді створено Комітет із судового адміністрування, головним завданням якого і є організація матеріально-технічного забезпечення судів. На рівні областей, міст і столиці функціонують адміністратори судів, які перебувають у підпорядкуванні Комітету із судового адміністрування [178, с. 217].

У Литовській Республіці згідно з рішенням Конституційного суду кожен суд має право на власний бюджет, який окремим рядком прописаний у державному бюджеті і затверджується парламентом. Аналогічно незалежною є судова влада і у Болгарії, яка також має свій бюджет. Вища судова рада цієї країни самостійно формує, розподіляє і контролює видатки бюджету судової влади. Відповідальність за виконання бюджету покладено на Верховний касаційний суд, Верховний адміністративний суд, Міністерство правосуддя. Вищу судову раду країни очолює міністр правосуддя, який позбавлений права голосування [179, с. 124].

Аналізуючи досвід фінансування системи судочинства у Литовській Республіці та Болгарії, варто запозичити для повноцінного і незалежного правосуддя в Україні формування фінансування кожного суду, що також окремим рядком має бути прописано у державному бюджеті країни. На підставі проведених наукових досліджень судової системи різних країн світу.

А. М. Хливнюк визначила три основні моделі побудови механізму організаційного забезпечення діяльності органів судової влади. За першої моделі виконання зазначених функцій здійснюється Міністерством юстиції або ж іншим органом виконавчої влади (Німеччина, Франція, Італія, Фінляндія, Естонія). Друга – являє собою змішану модель (Великобританія, Швеція, Данія, Ірландія, Угорщина), за якої зазначені функції делеговано органам виконавчої влади та судовим радам. За третьої моделі (США, Канада, Російська Федерація, Казахстан, Вірменія, Узбекистан) судово адміністрування відокремлене від виконавчої влади [175, с. 17].

Для визначення незалежності судової гілки влади світова спільнота запропонувала такі критерії: раціональність судової незалежності; належний рівень гарантованості судової незалежності; підстави для призначення та підвищення на посаді; установа, що призначає термін перебування на посаді; гарантії перебування на посаді та недоторканості; перепризначення; свобода від надмірного зовнішнього впливу; незалежність у середині судової системи; роль суду [180].

У контексті вивчення зазначеної проблеми варто особливу увагу акцентувати на міжнародних стандартах у сфері незалежності судової гілки влади. Незважаючи на запровадження судової реформи в Україні, істотних

зрушень щодо незалежності судової гілки влади поки що не спостерігається. На наш погляд, упровадження у системі судочинства України міжнародних стандартів незалежності суддів сприятиме якісно новим підходам розбудови системи судочинства в країні. Обов'язково повинні бути запозиченими критерії свободи від надмірного зовнішнього впливу, оскільки суддівська система України на сьогодні перебуває під тиском політичних сил, посадових осіб, громадськості, що іноді унеможлиблює здійснення належного і справедливого правосуддя.

Важко заперечувати той факт, що судова влада повинна й може бути повністю незалежною. Зрозуміло й те, що будь-які складові державної влади безпосередньо пов'язані з суспільним і державним розвитком будь-якої країни. Достовірна незалежність системи судочинства не можлива без певних механізмів реалізації законодавчих положень, розроблення відповідних інструментів запровадження у суспільне життя [181, с. 23].

Головна умова в системі гарантій незалежності суддів – належне фінансове й правове їх забезпечення. Міжнародні стандарти належного судочинства акцентують основну увагу на забезпеченні державою гідних умов праці суддів. Зокрема Монреальською декларацією щодо незалежності системи правосуддя наголошується на тому, що головним пріоритетом держави є забезпечення судів адекватними засобами для належного відправлення правосуддя, включаючи матеріальні засоби та приміщення, які створювали б відповідні умови для незалежної, гідної та ефективної роботи суддів, належний судовий та адміністративний персонал і достатній поточний бюджет [182, с. 22–27].

Аналізуючи належне фінансове й правове забезпечення діяльності суддів відповідно до міжнародних стандартів, посилаючись на Монреальську декларацію щодо незалежності правосуддя, ми хочемо наголосити на необхідності забезпечення системи судочинства України належним судовим та адміністративним персоналом, достатнім бюджетом. Оскільки власне неналежне фінансування судів загальної юрисдикції збільшує навантаження на помічників і адмінперсонал, а з урахуванням низької заробітної плати серед допоміжного персоналу у системі судочинства постійно відбувається ротація кадрів, що негативно в цілому позначається на роботі судів. З урахуванням зазначеного вище пріоритетним завданням Державної судової адміністрації України, на наш погляд, повинне бути істотне зменшення навантаження на суди, підвищення оперативності та якості правосуддя, спрощення судових процедур тощо.

Ми вважаємо, що незалежність представників суддівського корпусу не можлива за умови залежності суду чи самої судової влади. На наш погляд,

ідея незалежності судової гілки влади не повинна розглядатися окремо від правового статусу суду, оскільки незалежність судової влади передує незалежності суду, а незалежність суддів зіставляється з незалежністю суду як видове і родинне поняття. Необхідно також зазначити, що незалежність суддів може розглядатися лише у контексті їх процесуальної діяльності щодо здійснення судової влади. Зрозумілим є й той факт, що незалежності системи судочинства ні теоретично, ні практично не може існувати у разі, коли її носії не підкоряються закону.

Р. Уолкер стосовно цивільно-правової відповідальності суддів пише: «Кожен повинен мати можливість виконувати свою роботу повністю незалежно і бути вільним від усякого страху. Жоден суддя не повинен перегортати сторінки своїх книг тремтячими пальцями, запитуючи себе: «Якщо я вчиню у такий от спосіб, то чи буду нести відповідальність за збитки? До того часу, поки він виконує свою роботу, щиро упевнений, що вона знаходиться в межах його юрисдикції... він не повинен нести відповідальності» [183, с. 263].

Розглядаючи питання незалежності судової гілки влади, необхідно проаналізувати рекомендації CM/Res (2010) Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів. Зокрема, посилаючись на верховенство права, незалежність суддів гарантується незалежністю судової влади в цілому, що гарантується Конституцією. Судді повинні мати необмежену свободу щодо неупередженого розгляду справ відповідно до законодавства та власного розуміння фактів. Вони повинні бути наділені достатніми повноваженнями та мати можливість їх здійснювати для виконання службових обов'язків. Якщо судді вбачають загрозу їх незалежності, вони повинні бути наділені можливістю звернутися до ради суддів або ж іншого незалежного органу. У рекомендаціях зазначається, що зовнішня незалежність не є прерогативою чи привілеєм, наданим для задоволення власних інтересів суддів. Вона надається в інтересах права та осіб, які домагаються та очікують неупередженого правосуддя. Без завдання шкоди своїй незалежності судді та судова влада повинні підтримувати конструктивні робочі відносини з установами та органами влади, які беруть участь в управлінні та адмініструванні судів, а також із професіоналами, завдання яких пов'язані з роботою суддів. Зазначені рекомендації наголошують на необхідності та доцільності застосування всіх необхідних заходів для забезпечення поваги, захисту і сприяння незалежності та неупередженості суддів. Законом мають бути передбачені санкції проти осіб, які намагаються впливати на суддів [184].

Розглядаючи рекомендації CM/Rec (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів, ми вважаємо, що надзвичайно корисним для судової системи України може бути запровадження необмеженої свободи щодо неупередженого розгляду справ відповідно до законодавства та власного розуміння фактів, наділення суддів достатніми повноваженнями та можливостями їх здійснення. Крім того, на законодавчому рівні повинно бути чітко визначено, що зовнішня незалежність не може бути прерогативою чи привілеєм, наданим для задоволення власних інтересів суддів. Вона має надаватися в інтересах права та осіб, які домагаються та очікують неупередженого правосуддя. Оскільки в системі судочинства України, на жаль, трапляються випадки використання привілеїв суддів для забезпечення власних інтересів, а не верховенства права.

Вивчаючи зарубіжний досвід адміністративно-правового забезпечення діяльності судів, варто відзначити, що Конституція Словенії забороняє сумісництво посади судді з будь-якою посадою іншого органу державної влади, органу місцевого самоврядування, в органі будь-якої політичної партії, а також з іншими посадами і видами діяльності, визначених законом [185, с. 265–306]. У таких країнах, як Бельгія, Болгарія, Іспанія, Румунія, Туреччина та Хорватія, суддям взагалі заборонено займатися будь-якою іншою діяльністю. У Португалії судді можуть займатися викладацькою діяльністю і проводити юридичні дослідження безкоштовно, у Німеччині судді мають тільки право на викладання в університетах. Викладанням та науковою діяльністю також можуть займатися судді Литви, Молдови та Словаччини [186, с. 75–78].

Вивчаючи досвід Словенії, Бельгії, Болгарії, Іспанії, Румунії, Туреччини, Хорватії, Португалії, Німеччини та інших країн стосовно сумісництва посади судді з будь-якою іншою посадою, ми вважаємо позитивним те, що у країнах запроваджено заборони обіймати посади в інших органах державної влади, органах самоврядування. Однак в Україні винятком може бути не лише сумісництво представників суддівського корпусу з викладацькою діяльністю, яка повинна слугувати основою формування високопрофесійної підготовки майбутніх представників системи судочинства, а й право займатися науковою та творчою діяльністю, що приносять прибуток (ст. 53 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Важливою складовою і гарантією суддівської незалежності є право судді на відставку. Аналізуючи досвід країн європейської спільноти, необхідно зазначити, що певне законодавство встановлює гарантії належного правового і фінансового забезпечення суддів під час роботи і на завершення

кар'єри судді. Зокрема Конституцією Німеччини і законом про судоустрій передбачено, що суддя має право на належний оклад, пенсійне забезпечення та допомогу членам родини у разі смерті судді. У разі коли таке право державою ігнорується, суддя має право подати позов до Конституційного Суду [187, с. 237].

Незалежність системи судочинства України є передумовою існування судової влади в країні. Незважаючи на численні дослідження в цьому напрямку, ми вважаємо, що її підґрунтя розпочинається ще з етапу відбору та призначення претендентів на посаду суддів. Вивчення та удосконалення вимог до кандидатів повинно відбуватися паралельно з удосконаленням демократичності, власне, й процедури відбору і призначення. Аналізуючи українське законодавство з приводу вимог до кандидатів на посаду суддів, ми зазначаємо про наявність в ньому певних прогалин і правових колізій, які негативно позначаються на якісних характеристиках суддівського корпусу, наслідком цього є погіршення ситуації щодо незалежності судової гілки влади в країні. Специфіка діяльності у сфері судочинства вимагає спеціальної підготовки претендента, оскільки недостатньо кваліфіковані представники суддівського корпусу є потенційним об'єктом маніпулювань з боку сторін у справі, а також й інших осіб. Більше того, у претендентів на посаду судді досить часто виявляють низький професійний рівень, що здебільшого зумовлений прогалинами підготовки до суддівської діяльності у вищих навчальних закладах. Власне, вивчення зарубіжного досвіду країн в галузі судочинства, на наш погляд, дозволить заповнити прогалини і подолати правові колізії у системі судочинства країни і сприятиме якнайшвидшому впровадженню реформи судоустрою України.

Вивчаючи зарубіжний досвід адміністративно-правового забезпечення діяльності судів, ми хочемо особливу увагу акцентувати на міжнародних стандартах добору кандидатів на посаду судді. Згідно з дослідженнями В. Пейсикова існуючі нині міжнародні акти закріплюють положення про порядок добору кандидатів на посаду судді, які не містять норм права, проте слугують орієнтиром для інших країн щодо вдосконалення внутрішнього законодавства з метою забезпечення справедливого, незалежного і неупередженого правосуддя. Більшість міжнародних цивілізованих співтовариств, враховуючи беззаперечний авторитет міжнародних організацій-ініціаторів, прийняття міжнародних актів, сприйняли їх як керівництво до дії [188, с. 118–191]. У ст. 10 резолюцій Генеральної Асамблеї ООН 40/32 та 40/146 від 29 жовтня та 13 листопада 1985 р. зазначено, що особи, претенденти на судові посади, повинні мати високі моральні якості і здібності, а також високу кваліфікацію в галузі

права. Більше того, добір суддів повинен гарантувати від призначення суддів за неправомірними мотивами. Підбір суддів повинен унеможливити дискримінацію за будь-якими ознаками [189]. Конгрес рекомендував названі принципи для використання в межах національної, регіональної й міжрегіональної діяльності з урахуванням політичних, економічних, соціальних та культурних умов і традицій кожної країни.

Відбір та призначення на посаду суддів згідно з Європейською хартією, здійснюється на основі здатності претендентів вільно і неупереджено оцінювати справи, застосовувати закон із повагою до гідності людини. Законодавчо повинно бути закріплено забезпечення умов, що гарантуватимуть призначення на посаду суддів осіб, які здатні здійснювати судові обов'язки. Закон повинен передбачати належну підготовку за кошти держави кандидатів, відібраних для ефективного виконання обов'язків судді. Незалежний від виконавчої та законодавчої влади орган, у складі якого щонайменше половина суддів, забезпечує відповідність навчальних програм зазначеним вимогам, а також додержання цих вимог установою, на яку покладено відповідальність у контексті задоволення вимог щодо відкритості, широти світогляду, компетентності та неупередженості пов'язаних із виконанням судових обов'язків [190, с. 2–4].

Аналізуючи відбір і призначення на посаду суддів відповідно до вимог Європейської хартії, ми вважаємо, що основа здатності претендентів вільно і неупереджено оцінювати справи, застосовувати закон із повагою до гідності людини повинна бути обов'язковою складовою у системі добору кандидатів на посаду судді в Україні, оскільки іноді певні представники суддівського корпусу забувають про гідність людини та її права.

Необхідно зазначити, що специфіка діяльності у сфері судочинства потребує спеціальної підготовки претендента на посаду судді. У таких європейських країнах, як Франція, Німеччина, Португалія, Іспанія та ряду інших, законодавчо закріплена необхідність навчання кандидата на посаду судді у спеціалізованих навчальних закладах, які готують представників суддівського корпусу [191, с. 59–62].

Аналізуючи специфіку спеціальної підготовки кандидата на посаду судді, необхідно запозичити з досвіду зазначених вище країн систему підготовки представників суддівського корпусу тільки у спеціалізованих вищих навчальних закладах. Тобто формування професійних якостей, необхідних для обіймання посади судді, повинно здійснюватися ще на етапі одержання ступеня бакалавра, а магістратура повинна бути тим рівнем, який у кінцевому підсумку закріплює спеціальну теоретичну і практичну підготовку майбутніх претендентів на посаду судді. Мається на увазі, що

Державній судовій адміністрації України необхідно розробити і розпочати впровадження заходів організаційного характеру, що мають на меті покращити роботу з формування суддівського корпусу. Зокрема з урахуванням світового досвіду повинні бути підвищені вимоги до кандидатів на посаду судді, запроваджене відповідне професійне навчання претендентів на посаду судді. Повинен бути удосконалений конкурсний відбір на суддівські посади з метою визначення рівня професійної підготовки суддів.

Світова практика системи добору, підготовки, визначення кваліфікації та призначення на посаду судді різна. У більшості країн при призначенні судді першого рівня від претендента вимагається наявність відповідної вищої освіти, певного віку, професійного стажу. У країнах, де існує спеціальна система добору кандидатів, вимагається наявність іншої юридичної професії, зокрема адвоката чи офісного службовця. Певні країни запровадили систему загального навчання, яка є відкритою для всіх студентів, які хочуть здобути ту чи іншу юридичну професію, що дає змогу всім студентам оволодіти засадами всіх професій, включаючи посаду судді чи прокурора [192, с. 63]. Численні наукові дослідження з цього напряму спрямовані на поліпшення процедури підбору і призначення на посаду судді. Порядок конкурсного призначення на посаду судді використовує більшість світової демократичної спільноти. Наприклад, у Нідерландах призначення на посаду судді може відбуватися через систему внутрішнього навчання або ж шляхом аутсайдерів. Система внутрішнього навчання передбачає шестирічний термін навчання, наявність юридичної освіти, бездоганну поведінку, вік не старше тридцяти років. Претенденти на посаду судді проходять психологічний тест на визначення особистих якостей кандидата. За другим типом до конкурсного відбору допускаються претенденти з бездоганною репутацією, шестирічним терміном роботи і відповідною фаховою підготовкою. Кандидати, які успішно пройшли випробування, призначаються помічниками судді окружного суду і заступниками прокурора. Період атестації на цій посаді триває 1–2 роки, і у разі її успішності претендент призначається на посаду судді [193, с. 39–40]. На підставі аналізу процедури призначення на посаду судді в Нідерландах є надзвичайно корисним для системи судочинства України щодо запозичення конкурсного відбору претендентів із бездоганною репутацією, фаховою підготовкою і відповідним досвідом роботи. Впровадження періоду атестації на посадах помічників суддів, на наш погляд, сприятиме достовірному визначенню фахової професійності претендентів на посаду суддів у нашій країні, їх здатності здійснювати незалежне професійне судочинство.

Ми вважаємо, що дуже корисним у плані підготовки, добору і призначення на посаду судді є досвід наших найближчих сусідів, зокрема Республіки Білорусь і Російської Федерації. Так, під час розгляду претендентів на посаду судді кваліфікаційні колегії Російської Федерації, окрім професійних якостей кандидатів, з'ясовують й особисті, зокрема такі як: урівноваженість, порядність, коректність, чутливість, вміння викладати власну думку, рішучість при відстоюванні своєї позиції [194, с. 207]. Надзвичайно важливою є поведінка судді стосовно осіб, з якими він стикається у своїй професійній діяльності [195, с. 17]. У Республіці Білорусь впроваджена спеціальна підготовка на посаду судді загального суду. Згідно з рішенням колегії суддів Міністерство юстиції вводить до штату районного (міського) суду, де існує вакансія, штатні одиниці стажиста судді. Стажист судді проходить річну спеціальну підготовку, яка передбачає теоретичне навчання в Інституті перепідготовки і підвищення кваліфікації суддів (1–2 місяці), стажування у місцевому суді від одного до восьми місяців, підсумковий курс навчання у вищезгаданому навчальному закладі. На завершення всього стажисту видається посвідчення про проходження спеціальної підготовки, що є підставою для представлення його на засіданні Комісії з розгляду кадрових питань у системі загальних і господарських судів Республіки Білорусь [196]. У Республіці Молдова згідно із Законом «Про статус судді» призначення на посаду судді здійснюється також на конкурсній основі і всі посади суддів можуть бути заміщеними лише на конкурсних засадах. Конкурс на заміщення вакантних посад суддів організовується Вищою радою магістратури на підставі затвердження нею положення, в якому повинні бути передбачені об'єктивні критерії добору кращих претендентів. Випускники Національного інституту юстиції беруть участь у конкурсі на заміщення вакантних посад суддів на підставі атестату відповідно до його середнього бала. Особи, які мають необхідний стаж роботи з юридичної спеціальності для заміщення посади судді, беруть участь у конкурсі на підставі результатів кваліфікаційного іспиту, який складають кваліфікаційній колегії згідно із законом [197]. Корисним може бути й досвід міжнародної спільноти щодо граничного віку кандидата на посаду судді, що закріплено законодавчо. Зокрема у Великобританії претендент на посаду магістрату не може бути старшим за 60 років. В Італії претендентом на посаду судді може бути особа не старше 30 років. У Франції для осіб, які не мають п'ятирічного стажу роботи кваліфікаційної категорії у публічній службі, граничним є вік 27 років, для тих, які мають, – 40 років. Проте у більшості цих країн законодавчо передбачені винятки щодо вікового статусу

претендентів, із метою залучення до законодавчої діяльності високопрофесійних юристів, адвокатів, професорів права [198, с. 117].

Необхідно також враховувати і обмеження на участь у політичній діяльності представників суддівського корпусу. Так, на думку Ю. І. Стецовського, лідерство, обіймання будь-якої посади у політичній організації, підтримка політичних організацій або ж їх представників, участь у збиранні коштів, відвідування публічних зібрань тощо є дуже небезпечним, оскільки політична ангажованість такого представника суду унеможливорює неупередженість у його діях, змушує керуватися не Конституцією і нормами права, а політичними вподобаннями, гаслами, ідеями партії чи політичної сили. На погляд автора, суддівський статус повинен містити певні обмеження громадянських прав для його носіїв [199, с. 3]. У той самий час у деяких країнах, зокрема у Німеччині, суддям не забороняється бути членами політичних партій і профспілок, а також інших утворень із політичною і суспільною метою.

На наш погляд, корисним для реформування системи судочинства в Україні може бути питання незмінюваності суддів. Нині законодавчо незмінюваність суддів закріплена в основоположних документах Німеччини, Греції, Італії, Франції, Японії, США, Болгарії, Хорватії, Чехії тощо [200, с. 324]. У первинному незмінному вигляді незмінюваність суддів існує у США, Франції, Великобританії, Чехії, Македонії та Хорватії, де суддя, що обирається чи призначається вперше, не обмежується певним терміном виконання повноважень. У США судді Верховного, федеральних судів обіймають свої посади доти, доки їхня поведінка лишається бездоганною [201]. Забезпечення свободи виносити рішення, керуючись лише правом і власним сумлінням, незважаючи на їх можливу непопулярність, є одним із основних постулатів системи судочинства Сполучених Штатів Америки [202, с. 155].

Однією із моделей незмінюваності суддів є проходження суддею службового випробування, після чого він стає незмінним. Зокрема у Болгарії законодавчо закріплено, що судді набувають статусу незмінності по завершенні трирічного терміну перебування на посаді судді, тобто по завершенні зазначеного терміну статус і повноваження суддів не підлягають повторному перезатвердженню [203, с. 119].

Необхідно також звернути увагу на суддівський імунітет як гарантії об'єктивного, неупередженого правосуддя. Згідно з дослідженнями О. В. Константого навіть після прийняття основного Закону конституційні положення про самостійність судової влади та незалежність суддів значною мірою залишаються декларативними. На думку автора, мають місце спроби

звузати правові гарантії незалежної суддівської діяльності, запровадити виборність суддів та скасувати їх недоторканність, на що не має жодних науково обґрунтованих підстав [205, с. 44].

Складовими статусу судді будь-якої демократичної держави є обов'язкова недоторканність, яка є важливою гарантією незалежного й об'єктивного правосуддя як соціальної функції системи судочинства, що повинна забезпечувати стабільність суспільних відносин на засадах права і справедливості. Проте рівень недоторканності залежить від розвитку правової культури і поваги до закону. У розвинених демократичних країнах суддя, як правило, наділений імунітетом від відповідальності не лише за дії, а й за висловлювання, пов'язані безпосередньо з виконанням обов'язків із розгляду і вирішення судових справ. За будь-які делікти в побуті він несе відповідальність так само, як і інші громадяни.

Необхідно наголосити на тому, що у країнах європейської спільноти та США про недоторканність суддів взагалі не йдеться. На конституційному рівні, як правило визначається лише можливість усунення судді з посади в разі вчинення проступку, несумісного із суддівською посадою. При цьому компетенція щодо прийняття рішень про імпічмент суддів закріплюється за органами судової влади.

Зокрема у Португалії на законодавчому рівні закріплено, що суддя звільняється від відповідальності за свої рішення, за винятком передбачених законом випадків. Дисциплінарні заходи щодо суддів може здійснювати лише Вища рада магістратури [204]. У разі порушення федеральним суддею на службі чи поза нею принципів Основного закону чи конституційного ладу якоїсь землі Федеральний конституційний суд Німеччини може за пропозицією Бундестагу двома третинами голосів своїх членів розпорядитися про переведення такого судді на іншу посаду чи про звільнення його у відставку [204].

Аналізуючи питання обов'язкової недоторканності як гарантії об'єктивного і незалежного правосуддя, спираючись на досвід у цій галузі таких країн, як США, Португалії та Німеччини, ми вважаємо за необхідне запропонувати для системи судочинства України започаткування процедури публічного притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності. Проте зазначена процедура, на наш погляд, повинна передбачати право судді на оскарження на засадах змагальності.

Проте, незважаючи на значний рівень розвитку правової культури і правосвідомості у країнах Західної Європи, Консультативна рада європейських суддів допускає можливість використання кримінального переслідування для зведення рахунків за ухвалені суддями рішення. У

зв'язку з цим рада надала такі рекомендації до кримінальної відповідальності суддів: по-перше, судді повинні її зазнавати за правопорушення, які вони вчинили не під час виконання своїх службових обов'язків, і, по-друге, така відповідальність не повинна застосовуватися, якщо судді ненавмисно допустили порушення при здійсненні правосуддя [204]. Ми вважаємо, що саме з урахуванням рекомендацій Консультативної ради європейських судів в Україні повинна передбачатися відповідальність суддів за правопорушення, які ними скоєні не під час виконання службових обов'язків. Питання незастосування відповідальності за ненавмисні порушення при здійсненні суддями правосуддя, на наш погляд, є дискусійним і потребує додаткового вивчення.

Практично в кожній країні Східної Європи та СНД у нещодавно прийнятих конституціях передбачено інститут недоторканності суддів. Це є наслідком недостатньо розвиненої правової культури носіїв розпорядчовиконавчих владних повноважень і працівників правоохоронних органів, які можуть з надуманих мотивів вдаватися до практики кримінального переслідування неугодних суддів за їх рішення. При цьому заслуговує на увагу те, що обсяг юридичних гарантій недоторканності особи судді у найближчих країнах-сусідах є значно більшим, ніж в Україні [205, с. 45]. У Польщі суддю не можна не лише позбавити волі, а й притягнути до відповідальності без попередньої згоди на це визначеного законом суду. У разі коли суддю застали за місцем скоєння злочину і коли це необхідно для забезпечення здійснення правосуддя, дозволяється його затримання, про що він повинен бути негайно проінформований [204]. У Хорватії суддю не можна арештувати і порушити проти нього карну справу без попередньої згоди обох палат парламенту. Більше того, на конституційному рівні для суддів передбачено інститут індемнітету, який унеможливорює притягнення до кримінальної відповідальності, арешт і покарання суддів за висловлювання поглядів та вчинення певних дій під час виконання ним функцій судочинства. Відповідна норма міститься і в законі Болгарії [204]. Інститут недоторканності щодо суддів існує й в Республіці Албанія, де притягнути до кримінальної відповідальності суддю можна лише за згодою Вищої ради юстиції, суддю ж Верховного суду – після одержання згоди Кувенда (законодавчого органу). Таке затримання може бути ініційоване лише в тому випадку, коли суддю спіймають під час скоєння злочину або ж відразу після нього, з повідомленням про це Конституційному суду. Останній упродовж 24 годин повинен дати згоду на затримання і передачу судді під суд, у протилежному разі він повинен бути звільненим [206]. У Російській Федерації судова колегія у складі трьох суддів за поданням Генерального

прокурора може дати дозвіл на притягнення судді до адміністративної відповідальності. Кримінальне впровадження проти судді може порушувати лише Голова Слідчого комітету при Прокуратурі РФ за згодою кваліфікаційної комісії суддів. Суддю не можна притягнути до кримінальної відповідальності, взяти під варту, піддати приводу без згоди кваліфікаційної комісії суддів [207].

На основі проведеного дослідження зарубіжного досвіду адміністративно-правового забезпечення діяльності судів ми хочемо виділити такі шляхи його вдосконалення, які можуть успішно використовуватися у судовій системі України:

1 Система судочинства України повинна розвиватися й удосконалюватися з урахуванням досвіду удосконалення правосуддя країнами-членами Європейського Союзу, у зв'язку з чим необхідне глибоке переосмислення реформування судової гілки влади України в контексті порівняння з судовими системами країн Європи.

2 Упровадження європейських стандартів під час реформування судової системи в Україні повинне відбуватися з урахуванням національних особливостей розвитку суспільних відносин в країні.

3 Для визначення незалежності судової гілки влади світовою спільнотою запропоновані такі критерії: раціональність судової незалежності, належний рівень гарантованості судової незалежності, основа призначення та підвищення на посаді, призначувана установа, термін перебування на посаді, гарантії перебування на посаді та недоторканості, перепризначення, свобода від надмірного зовнішнього впливу, незалежність у середині судової системи, роль суду.

4 Ідея незалежності судової гілки влади не повинна розглядатися окремо від правового статусу суду, оскільки незалежність судової влади передують незалежності суду, а незалежність суддів зіставляються з незалежністю суду як видове і родинне поняття. Незалежність суддів може розглядатися лише у контексті їх процесуальної діяльності щодо здійснення судової влади.

5 Адміністративно-правове забезпечення діяльності судів в Україні повинне враховувати рекомендації CM/Res (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів.

6 Адміністративно-правове забезпечення діяльності судів повинне враховувати міжнародні стандарти підготовки, добору, призначення, незмінюваності, недоторканності, участі у політичній діяльності та інші важливі аспекти суддівського корпусу.

Вважаємо, що реалізація запропонованих шляхів адміністративно-правового забезпечення діяльності судів сприятиме удосконаленню системи

судочинства в Україні з урахуванням позитивного надбання в галузі юриспруденції демократичної світової спільноти.

Запозичення такого досвіду видається особливо корисним у тих випадках, коли йдеться про ті європейські країни, які, з одного боку, вже мають у своєму активі реальні досягнення у сфері судово-правових перетворень, а з іншого – в минулому виходили із подібних до сьогоднішніх українських політико-правових реалій.

3.3 Шляхи удосконалення адміністративно-правового забезпечення статусу Державної судової адміністрації

Нові соціально-економічні відносини в Україні зумовили необхідність здійснення реформ в органах законодавчої, виконавчої і судової влади, а забезпечення їх діяльності можливе лише за умов використання різногалузевих знань в галузі адміністративного управління. Розбудова і розвиток української державності, утвердження верховенства права не можливі без проведення судово-правової реформи в Україні, досконалої системи забезпечення судової влади. Становлення та подальша розбудова незалежної судової влади, ефективного неупередженого функціонування судів загальної юрисдикції в Україні, підвищення рівня організаційного забезпечення роботи судів, подолання негативного впливу на суди з боку суб'єктів політичної і виконавчої влади, підвищення професійного рівня суддівського корпусу тощо є складовими, які сприятимуть реформуванню системи судочинства країни на демократичних засадах. Власне, на Державну судову адміністрацію України на підставі її адміністративно-правового статусу покладено втілення в життя вищезазначених складових, діяльність якої має адміністративно-господарський характер.

Сучасні питання державного керівництва, зокрема діяльності Державної судової адміністрації попри все, враховуючи складність проблематики зазначеного питання, різноманітні за планом і спектром наукові дослідження з питань функціонування вищезазначеного органу, залишаються вивченими недостатньо і дискусійними.

Значний внесок у розроблення засад щодо шляхів удосконалення адміністративно-правового забезпечення статусу Державної судової адміністрації України здійснили такі вчені, як: В. Б. Авер'янов, В. Д. Бринцев, В. В. Гордовенко, М. П. Запорожець, Р. В. Ігонін, К. С. Ізбаш, Р. О. Куйбіда, В. В. Кривенко, Р. І. Кирилук, О. Л. Лукаш, В. Т. Маляренко, Н. П. Матюхіна, В. М. Момот, І. В. Назаров, С. Ю. Обрусна, В. В. Онопенко, В. І. П'ятковський, А. А. Стрижак, А. М. Хливнюк, С. Г. Штогун та ін. Водночас з урахуванням того, що на сьогодні вплив на суди з боку суб'єктів політичної і виконавчо-розподільчої діяльності є вагомим, зазначена проблема заважає реформуванню судочинства, його удосконаленню з урахуванням загальновизнаних норм міжнародного співробітництва. Тому, враховуючи наукові доробки зазначених вище науковців, ми проведемо більш комплексний підхід до з'ясування

конкретних шляхів удосконалення адміністративно-правового забезпечення статусу Державної судової адміністрації.

Розвиток правової системи України на всіх етапах вимагає наукових, всебічних знань про всі її інститути та органи, про їх повноваження та особливості правового статусу. Вивченню правового статусу цього органу зі спеціальним правовим статусом в юридичній науці присвячено не так вже й багато публікацій, зокрема тих, де з'ясовані певні аспекти з цього питання. Питання сутності Державної судової адміністрації України, її правового статусу серед дискусійних питань адміністративного права посідає одне з провідних місць, вивчення, удосконалення і подальший розвиток яких зробить вагомий поштовх до її подальшого розвитку.

Шляхи удосконалення адміністративно-правового забезпечення статусу Державної судової адміністрації необхідно розглядати у контексті завдань, повноважень та її місця у системі органів державної влади, що дасть змогу з'ясувати причини низької ефективності реформ у сфері судочинства, які проводяться в Україні, що, у свою чергу, підвищуватиме результативність організаційного забезпечення органів правосуддя.

Зважаючи на різноманітність і широту поглядів, іноді й спірність і дискусійність питання шляхів удосконалення адміністративно-правового забезпечення статусу Державної судової адміністрації України вважаємо за необхідне приділити детальну увагу головній та найважливішій, на нашу думку, проблемі, а саме: під контролем якої гілки влади здійснюється функціонування даного органу (тобто його правовий статус).

Для того щоб запропонувати перший шлях вдосконалення, необхідно детально проаналізувати думки науковців із цього приводу. Питаннями адміністративно-правових засад діяльності Державної судової адміністрації України займалися і займається багато науковців, але у наукових дослідженнях недостатня увага приділяється організаційним засадам діяльності судової влади, місцю та ролі адміністративних норм, що регулюють відносини з організацією та забезпечення правосуддя, впливу на ці відносини органів виконавчої влади [208, с. 45–49]. Так, наприклад, О. В. Красноборов [209, с. 4] вважає, що самостійність і незалежність суддів, які забезпечують правосуддя, є передумовою створення вищезазначеного органу. Конституція України закріплює основні положення щодо гарантування суддям зазначених свобод. Створення необхідних легітимних організаційних засад, які б забезпечували діяльність судів, належить до сфери впливу Державної судової адміністрації України. Науковець виокремив систему чинників, що обумовлюють доцільність існування зазначеного органу у виконавчій гілці влади. В. В. Онопенко відстоює думку

про необхідність та обґрунтованість віднесення Державної судової адміністрації до органів судової влади [79, с. 6–9]. Кардинально протилежна позиція у О. Насадюка, який виключає можливість віднесення Державної судової адміністрації до будь-якої іншої гілки влади, крім виконавчої, акцентуючи увагу на виконавчо-розпорядчій природі цього державного органу [81, с. 10].

Р. В. Ігонін у публікації «Правова природа Державної судової адміністрації» розглядає проблематику визначення правової природи Державної судової адміністрації. Основну увагу дослідник акцентує на виконавчо-розпорядчій природі діяльності цього виконавчого органу державної влади [38, с. 67–72]. Дослідник підтримує необхідність підпорядкування Державної судової адміністрації судовій владі і не підтримує позицію із позбавлення зазначеного органу статусу державного органу виконавчої влади.

Прийняття нового закону України «Про судоустрій і статус суддів» вирішило питання підпорядкування Державної судової адміністрації України судовій владі і виведення її з підпорядкування Кабінету Міністрів України. Згідно із зазначеним законом Державна судова адміністрація стала підзвітною з'їзду суддів України [4]. Р. В. Ігонін вважає, що, незважаючи на те що Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 р. став значним кроком уперед на шляху удосконалення механізму організаційного забезпечення функціонування судів загальної юрисдикції, його недоліком є те, що він залишив поза увагою проблему визначення правової природи та місця цього органу державної влади в системі влади в цілому. Державна судова адміністрація України здійснює організаційне забезпечення діяльності органів судової влади в межах повноважень, установлених законом. Проте цей орган, на погляд автора, не можна ототожнювати із судовою владою, яка являє собою систему незалежних судів, зобов'язаних від імені держави здійснювати правосуддя, вирішувати у судових засіданнях правові спори і конфлікти. Водночас для повного і незалежного здійснення правосуддя необхідний комплекс заходів різноманітного характеру, частину з яких держава поклала саме на Державну судову адміністрацію, діяльність якої за своїм змістом має адміністративно-господарський характер і властива органам виконавчої влади. Ми повністю погоджуємося з дослідником, оскільки чітке визначення засад забезпечення діяльності судів із боку Державної судової адміністрації сприятиме зосередженню зусиль судів на виконанні функцій, що властиві суто судовій владі [38, с. 67–72].

Прийняття Верховною Радою України Закону України «Про судоустрій і статус суддів» дало поштовх вивченню існуючих проблем в організації

правосуддя і удосконалення чинного законодавства. Так, С. Ю. Обрусна, аналізуючи окремі положення закону, наукові публікації інших дослідників, дійшла висновку про те, що необхідно акцентувати увагу на визначенні місця і ролі виконавчої влади у розвитку та удосконаленні судової системи, основних підходах до формування відносин між виконавчою та судовою гілками влади, визначенні проблем нормативного регулювання цих відносин, зокрема розмежуванні повноважень між Міністерством юстиції України та Державною судовою адміністрацією. На підставі проведених досліджень, автором запропоновані шляхи удосконалення законодавства, що регулюють зазначені відносини. Дослідник вважає за необхідне надання Державній судовій адміністрації статусу органу судової влади, для чого є відповідні правові підстави, зокрема конституційний принцип незалежності судової влади та норми Закону України «Про судоустрій України» [208, с. 45–49]. Подібний досвід існує у Російській Федерації, де при Верховному Суді створений незалежний від виконавчої влади Судовий департамент, до функцій якого належить організаційне забезпечення діяльності судів [85, с. 179–180]. В. Т. Маляренко акцентує увагу на тому, що термін «державна судова адміністрація» – не винахід вітчизняних законотворців. Державні судові адміністрації як орган, що супроводжує діяльність судової системи, існують і в інших країнах, зокрема у Російській Федерації. Проте зазначений орган управління не має статусу окремого органу виконавчої влади [210, с. 332]. На необхідності незалежності судової влади як складової демократичних засад суспільства у своїх дослідженнях наголошує В. В. Городовенко. Для побудови демократичної правової держави відокремленість судової влади – головна умова її самостійності і легітимності. Зазначене вище є вирішальним для захисту прав та основних свобод людини, становлення правової держави і громадянського суспільства [211, с. 3].

Комплексні дослідження теоретичних засад правового статусу Державної судової адміністрації України зроблені А. М. Хливнюк [9, с. 16]. Автор акцентує увагу на тому, що судова влада тоді зможе бути в реальності повноцінною третьою гілкою державної влади, коли буде мати повноваження і можливості самостійно забезпечувати свою діяльність. Вона досліджувала правовий статус Державної судової адміністрації України як складової судової влади, що здійснює від імені держави функції у сфері організаційного забезпечення діяльності судів та інших інституцій судоустрою з метою створення належного підґрунтя для виконання судовою владою відповідних повноважень. Ми погоджуємося з думкою, що виконання функцій державної судової адміністрації України повинне

здійснюватися під контролем вищих органів суддівського самоврядування і не залежати від політичного курсу виконавчої влади. З точки зору дослідника органи державної судової адміністрації повинні бути побудовані в системі судової влади, що підвищить їх відповідальність за належне організаційне забезпечення діяльності судової влади і соціального захисту суддів. Дослідник пропонує надати Державній судовій адміністрації України статус самостійного органу в системі судової влади, що здійснюватиме організаційне забезпечення діяльності органів та інституцій судової влади – судів загальної юрисдикції, кваліфікаційних комісій суддів, органів суддівського самоврядування та Академії суддів. Ми також погоджуємося з автором досліджень, що це можливе лише за умови зміни правового статусу та розширення повноважень Державної судової адміністрації України.

Тому з огляду на зазначене вважаємо позитивною зміною віднесення Державної судової адміністрації до судової гілки влади. З урахуванням того, що Державна судова адміністрація України має досить широкі повноваження, ми вважаємо, що такі повноваження прямо чи опосередковано впливають на самостійність та незалежність суддів. Водночас зазначений орган перебуває поза межами судової системи, а питання можливості впливу виконавчої влади на судові органи можуть впливати на діяльність судів. Вирішення зазначеної проблеми ми вбачаємо у виведенні судової адміністрації з відання виконавчої гілки влади. Функціонування судової системи в цілому повинне залежати від ефективності роботи Державної судової адміністрації, створення необхідних умов для забезпечення незалежного правосуддя, захисту прав та інтересів громадян.

Зазначені дослідники зводили вирішення проблеми в контексті поділу державної влади. Різноманітні погляди дослідників, на нашу думку, зумовлені діаметрально протилежним баченням суті питання. Закон України «Про судоустрій і статус суддів», що набрав чинності 30.07.2010 р., окреслив позитивні тенденції розбудови судової системи. Одночасно з удосконаленням процесуального законодавства України змінилися повноваження і статус Державної судової адміністрації України. Відповідно до чинного законодавства Державна судова адміністрація України здійснює організаційне забезпечення діяльності органів судової влади згідно з нормами закону. Для створення умов повноцінного і незалежного здійснення правосуддя Державна судова адміністрація України здійснює заходи фінансового, матеріально-технічного, кадрового, інформаційного та організаційно-технічного характеру. У деяких країнах, зокрема пострадянського простору, а саме й в Україні, на наш погляд, має місце втручання органів виконавчої влади у діяльність судів. Тому ми, спираючись

на дослідження і думку осіб, які займалися і займаються удосконаленням адміністративно-правового забезпечення статусу Державної судової адміністрації, вважаємо, що відокремлення органів виконавчої влади від організаційного забезпечення суддівства в Україні є виправданим кроком, який забезпечить збереження статусу незалежності судів.

Отже, на підставі викладеного вище можемо виділити перший шлях до удосконалення адміністративно-правового забезпечення статусу Державної судової адміністрації, це збереження незалежності судів, що повинно унеможливити втручання, а також тиск із боку органів виконавчої влади і посадових осіб на систему судочинства в Україні.

І. В. Назаров вважає, що, оскільки організаційне забезпечення суддів може бути використане іншими органами для додаткового контролю над судовою діяльністю, необхідно вивести його за межі законодавчої та виконавчої влади та передати у відання судовій. Ми погоджуємося з думкою автора про виведення Державної судової адміністрації України зі структури виконавчої влади з наданням спеціального статусу у рамках судової влади. Дослідник вважає за необхідне переходу від констатації тез про поділ державної влади на законодавчу, виконавчу і судову, до практичної реалізації цих конституційних положень, зокрема зміни статусу Державної судової адміністрації України та Вищої ради юстиції із чітким розподілом повноважень між органами суддівського самоврядування та вищими судовими органами [212].

З аналізу нормативно-правової бази випливає, що Державна судова адміністрація України належить до органів судової влади, що зазначене в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» [4] та «Положенні про Державну судову адміністрацію України» [13]. Отже, наслідком упровадження адміністративної реформи в Україні в органах судочинства Державна судова адміністрація за правовим статусом і соціально-правовими чинниками та за сутністю в цілому є органом судової влади.

Підсумовуючи вищесказане, вважаємо, що шлях до удосконалення полягає в тому, що виконання функцій Державної судової адміністрації України повинне здійснюватися під контролем вищих органів суддівського самоврядування з одночасним зменшенням впливу на суди з боку суб'єктів політичної і виконавчо-розподільчої влади.

Наступним кроком вважаємо збільшення фінансування судової системи. Питання пошуку шляхів належного забезпечення умов здійснення правосуддя у судах першої та апеляційної інстанції набувають особливо важливого значення. На думку В. І. Пятковського, на стан можливості впровадження ефективного судочинства в Україні і значною мірою в судах

першої інстанції несприятливо впливають дефіцит бюджетного фінансування, низький рівень матеріально-технічного і соціально-побутового утримання суддів та працівників апарату судів. Наслідком вищезазначеного є накопичення значних проблем під час реалізації посадових завдань, їх перенавантаження, що доповнюється недостатньою методичною та нормативно-правовою базою судової діяльності, недосконалістю системи підготовки та перепідготовки кадрів органів правосуддя [12, с. 648–653].

Вирішення зазначеної проблеми автор вбачає у застосуванні засобів державного управління наявними матеріальними, кадровими, організаційними ресурсами, удосконаленні функціональних зв'язків службовців органів правосуддя з урахуванням необхідності реформування системи державного управління в Україні. Необхідно мати на увазі, що фінансування всіх судів України здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету. Забезпечення цієї норми закону є гарантією самостійності судів і незалежності суддів як носіїв влади.

Цей крок ґрунтується на тому, щоб судова система була самостійною і виконувала покладені на неї обов'язки, необхідно узаконити особливий порядок фінансування Державної судової адміністрації України, яка пов'язана з іншими носіями державної влади. Прерогатива фінансування судової влади залежить від Верховної Влади України, яка регламентує відповідні обсяги фінансування. У разі неприйняття і ненабуття чинності закону про Державний бюджет України Кабінет Міністрів України має право здійснювати витрати Державного бюджету відповідно до ст. 46 Бюджетного кодексу України. Тобто навіть за умови несвоєчасного прийняття Державного бюджету фінансування судової гілки влади не припиняється [213, с. 12–14].

Р. І. Кирилук щодо аналізу діяльності Державної судової адміністрації упродовж 2010 р. наголошує на тому, що зміна статусу зазначеного органу істотно не змінила якості і результативності виконуваних нею повноважень. За офіційною інформацією, розміщеною на сайті Державної судової адміністрації, упродовж 2010 р. її уповноважені представники багаторазово зверталися до Уряду, Верховної Ради України щодо незадовільного фінансування судів. Вони закликали органи влади внести відповідні зміни до бюджету, оскільки потреба у бюджетних коштах судової системи була профінансована державним бюджетом лише на 27 %. Навіть після встановлення у всіх судах загальної юрисдикції відповідного програмного забезпечення для належного функціонування автоматизованої системи документообігу необхідно негайно забезпечити суди відповідними матеріально-технічними ресурсами. Зі слів Голови Державної судової

адміністрації України неналежне фінансування судової системи неминуче позначається на діяльності судів [93, с. 28–32].

А. М. Хливнюк вважає, що побудова прозорого механізму фінансування судової влади, поряд зі зміною правового статусу судової адміністрації, буде основою для покращання фінансування судової влади в Україні [214, с. 118–125]. Ми погоджуємося з дослідником, що механізм фінансування повинен передбачати обов'язкову участь суддів у розробленні бюджету, введення до державного бюджету окремими рядками кожного суду та інших інституцій судової влади, повне та своєчасне отримання коштів органами судової влади, усунення диспропорцій у видатках на утримання Верховного Суду та вищих спеціалізованих судів щодо інших судів загальної юрисдикції у напрямку збільшення фінансування останніх.

Засади і напрямки діяльності, правовий статус Державної судової адміністрації досліджувалися численними науковцями. М. П. Запорожець розглядала проблему місця внутрішньоорганізаційної діяльності суду у предметі адміністративного права. Дослідник сформулював особливості внутрішньоорганізаційних відносин у місцевих загальних судах, що регулюються адміністративно-правовими нормами [7, с. 5]. Хоча й обсяг забезпечення судів першої та апеляційної інстанцій залишає бажати кращого, необхідно відзначити, що його поступовому практичному удосконаленню значною мірою сприяє робота Верховного Суду України, Ради суддів України, Державної судової адміністрації України, знання та погляди провідних організаторів судової діяльності [8, с. 3–5].

Враховуючи вищезазначені думки вчених, можемо дійти висновку, що збільшення фінансування судової системи, тобто більш повне та своєчасне отримання коштів органами судової влади, призведе до зменшення дефіциту бюджетного фінансування Державної судової адміністрації, забезпечить суди відповідними матеріально-технічними ресурсами, що, в свою чергу, вдосконалить кадрові, організаційні, функціональні зв'язки службовців; зменшить перенавантаження посадовців та полегшить виконання їх посадових завдань.

Наступним шляхом удосконалення є встановлення стратегічного контролю над наслідками законодавчих ініціатив та обов'язкова участь суддів у розробленні бюджету. На нашу думку, необхідно розглянути пропозиції, що висвітлюються в експертній рекомендації Маркуса Зіммера, експерта з бюджетування судів: «Попередній огляд проблем та рекомендацій щодо підсилення управління фінансами та бюджетного процесу судової системи України». Верховна Рада досить часто ухвалює закони, що істотно впливають на судовий устрій без всебічно обґрунтованого

фінансування його наслідків. У разі розроблення та ухвалення відповідного закону, що змінює діяльність і статус системи правосуддя, Керівництву З'їзду суддів, Ради суддів України та Державної судової адміністрації України передбачається вносити подання у Верховну Раду, із проханням надавати проект документу для аналізу, з'ясування вірогідного впливу такого закону з урахуванням додаткових витрат та необхідних ресурсів із метою впровадження його положень [217, с. 1].

Наступним шляхом удосконалення стане: наповнення інструментів державного управління наявними матеріальними, кадровими, організаційними ресурсами; удосконалення функціональних зв'язків службовців органів правосуддя з урахуванням необхідності реформування системи державного управління в Україні.

Суспільні відносини, що пов'язані з організацією належної роботи судів та апарату суду в Україні, фактично і відображають визначальну сутність предмета діяльності Державної судової адміністрації, що зумовлена глибинними адміністративно-управлінськими зв'язками. Завдання, повноваження Державної судової адміністрації регламентовані чинним законодавством, а їх виконання можливе лише за умови дотримання науково-обґрунтованих правил та рекомендацій методично-правового характеру.

Деякі дослідники, які вивчали сутність адміністративно-правового регулювання, зміст адміністративного права, систему відносин у діяльності органів судової гілки влади, зокрема організаційного характеру, не виокремлювали [31, с. 87]. В. В. Онопенко займається вивченням основних тенденцій здійснення правосуддя, причин негативних тенденцій в українському судочинстві та засад реформування судової системи України [79, с. 5]; Р. О. Куйбіда, вивчаючи організацію і розвиток судової системи України, акцентує увагу на тому, що сучасна система кадрового забезпечення адміністративних судів не повною мірою відповідає європейським стандартам у цій галузі права [67, с. 11].

Питання, які ми поставили, також досліджував О. В. Красноборов. Вчений навів основні ознаки діяльності цього органу щодо організаційного забезпечення діяльності судів загальної юрисдикції, охарактеризував предмет правового регулювання діяльності Державної судової адміністрації України, сформулював поняття інформаційного забезпечення судів загальної юрисдикції, класифікацію функцій Державної судової адміністрації України, яку здійснено за ознакою напрямку впливу: внутрішні та зовнішні функції, визначення та класифікацію принципів діяльності Державної судової адміністрації України як елемент їх адміністративно-правового статусу тощо [209, с. 9–10].

Ми цілком погоджуємося з тим, що в діяльності Державної судової адміністрації необхідно виділяти певні принципи як елементи її адміністративно-правового статусу, а саме: загальносистемні і спеціальні. Зокрема, до загальносистемних принципів необхідно відносити ті, які відтворюють загальні відносини і процеси, властиві всій системі державного управління. Це такі принципи діяльності, як законність, справедливість, рівноправність, нерозривний зв'язок прав та обов'язків, співвідношення переконання і примусу, відповідальність. Спеціальні принципи діяльності Державної судової адміністрації України повинні підпорядковуватися основам конституційного ладу, а саме: принципи диференціації і фіксації повноважень посадових осіб щодо організаційного забезпечення діяльності судів, поєднання єдиноначальності та колегіальності у сфері організаційного забезпечення судів, відповідального керівництва, взаємодії, контролю, раціональності та інформаційної достатності.

Отже, на основі вищезазначеного необхідно зробити висновок про те, що принципами діяльності Державної судової адміністрації України повинні бути законодавчі відправні засади, ідеї, загальні положення, які будуть основою для формування, організації та реалізації завдань зазначеного органу управління системи судочинства в країні.

Наступним кроком удосконалення адміністративно-правового забезпечення статусу Державної судової адміністрації вважаємо проведення ґрунтовного аналізу кадрового наповнення судової системи судьями та працівниками апарату суду. Одним із головних напрямків діяльності Державної судової адміністрації України є забезпечення діяльності органів правосуддя кваліфікованими кадрами. Ми вважаємо, що кадрове забезпечення Державної судової адміністрації України повинне запозичити краще з досвіду управління персоналом подібних державних структур. Так, Н. П. Матюхіна напрямками кадрового забезпечення органів внутрішніх справ вважає: визначення потреби у персоналі, відбір персоналу, розстановка персоналу, розвиток персоналу, підтримка соціально-психологічного клімату, управління мотивацією поведінки, управління безпекою персоналу, правове та інформаційне забезпечення процесу управління персоналом. На її погляд, при визначенні потреби у персоналі враховують його кількісну і якісну потребу. За відбору персоналу необхідно проводити аналіз джерел збору персоналу, ділове оцінювання кадрів під час співбесіди. Розвиток персоналу включає адаптацію працівників, їх професійне навчання, розумну ділову кар'єру [215, с. 105–118].

В. М. Момот, вивчаючи роботу з персоналом в органах та підрозділах Державної податкової адміністрації України, зазначає, що робота з

персоналом – це цілеспрямована діяльність спеціально уповноважених посадових осіб щодо процесів професійної орієнтації, прогнозування і планування кадрових потреб, відбору, підготовки, розстановки та вивільнення персоналу [216, с. 5–10].

З урахуванням вищезазначеного, ми вважаємо, що роботу з кадрового забезпечення Державної судової адміністрації необхідно здійснювати за такими напрямками: розроблення довгострокового прогнозу кадрового забезпечення; якісна професійна підготовка кадрів; підбір кадрів, спроможних для роботи в органах правосуддя; розстановка кадрів; присвоєння спеціальних звань; оцінювання ефективності професійної діяльності кадрів; забезпечення службового кар'єрного росту; адміністрування кадрів; соціально-правовий захист працівників; стимулювання службової активності кадрів; прищеплення вимогливості до законності та службової дисципліни; звільнення кадрів.

Маркус Зіммер у своїх дослідженнях наголошує на проблематиці значної ротації працівників через невідповідність оплати праці, яка істотно відрізняється від ринкової. Не успівши обійняти відповідні службові посади, набуваючи необхідного мінімального професіоналізму, фахівці розпочинають пошук постійного місця роботи з гідною оплатою праці. Як наслідок, на перший план впливає потреба здійснення всебічного змістовного аналізу забезпечення органів правосуддя суддями та допоміжним персоналом, з урахуванням ефективності їх завантаження і використання і які міри бажано застосувати з метою оптимізації їх професійної компетентності, діяльності та максимальної продуктивності [217, с. 1–55].

Наведені вище результати досліджень вказують на те, що кадрове забезпечення є цілеспрямованим кроком уповноважених осіб щодо планування потреби у професійних кадрах, їх відбору, підготовки тощо.

Одним із напрямків удосконалення адміністративно-правового забезпечення статусу судової адміністрації Комітет з питань верховенства права та правосуддя рекомендував парламенту прийняти за основу проект закону про внесення змін до деяких актів України, зокрема щодо статусу працівників Державної судової адміністрації України, № 2369. Зазначений законопроект спрямований на встановлення правових гарантій для забезпечення ефективної роботи цього органу шляхом уточнення правового статусу її працівників. Зокрема, народні депутати звертали увагу на те, що працівників секретаріату Вищої кваліфікаційної комісії суддів, а також працівників Державної судової адміністрації пропонується віднести до категорії державних службовців, до посадових обов'язків яких належить

правова, фінансово-економічна, фахова експертиза та/або розроблення чи редагування пропозицій щодо формування державної політики, проектів нормативно-правових актів та/або прийнятих Верховною Радою законів, до повноважень яких належить забезпечення формування та реалізації державної правової, фінансової, бюджетної політики та в результаті передбачається право суб'єкта призначення встановлювати надбавку у розмірі до 100 % посадового окладу [218].

З огляду на вищезазначене Державна судова адміністрація України відповідну діяльність із забезпечення апарату судів, на наш погляд, має здійснювати у таких напрямках, зокрема: кадрового забезпечення і створення відповідних умов для забезпечення апарату судів; підготовки і перепідготовки високопрофесійного корпусу суддів України; формування кадрового резерву. Основою підготовки та перепідготовки кадрів для органів судочинства повинна бути високопрофесійна фахова підготовка, набуття відповідних практичних навичок. Хочемо акцентувати увагу на тому, що одним із елементів адміністративно-правового статусу органу, що зазначався вище, є відповідальність. Саме почуття власної відповідальності працівників органів правосуддя перед людьми, суспільством цілому за результати власної професійної діяльності повинне бути складовою підготовки високопрофесійних кадрів.

Шляхи удосконалення адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації України мають здійснюватися у таких напрямках: оптимізації організаційно-штатної структури, інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності підрозділу, порядку взаємодії зазначеного органу з іншими органами законодавчої та виконавчої влади.

Подальшим шляхом удосконалення вважаємо залучення до співпраці з міжнародними організаціями та взяття участі в проектах із міжнародного розвитку.

Сучасний розвиток законодавства правової держави та її внутрішньо-правових інститутів є завданням надзвичайно складним без урахування міжнародно-правових принципів та стандартів. Упровадження демократичних засад судочинства не є винятком з цього правила, тому співпраця з міжнародними організаціями, установами та залученням до співпраці з проектами міжнародного розвитку виконує досить важливу роль у вдосконаленні судової системи України.

Вагому роль у такій співпраці має діяльність проекту «Справедливе правосуддя», фінансованого за рахунок Агентства Сполучених Штатів Америки з міжнародного розвитку (USAID), який працює в Україні з жовтня 2011 року [219]. Цей проект має на меті допомагати в удосконаленні та

оптимізації ключового законодавства, що дуже необхідне для логічного завершення судової реформи, покращання судової практики та формування більш ефективної та прозорої судової влади.

Проект здійснює свої повноваження для чотирьох цілей:

- розроблення законодавства, яке відповідало б європейським та міжнародним нормам;
- досягнення рівня, що забезпечить прозорість, підзвітність та неупередженість судової влади;
- залучення до проведення моніторингу та підтримки розвитку судової реформи громадськості;
- підвищення професіоналізму та ефективності судової гілки влади.

На наш погляд, використання досвіду світової спільноти повинне спрямовуватися на втілення принципів верховенства права в Україні, що сприятиме якісно новій розбудові та покращанню судової системи. На думку керівника проекту «Справедливе правосуддя», з прийняттям Закону України «Про судоустрій та статус суддів» відбулося багато позитивних змін, зокрема: перехід до підпорядкування Державної судової адміністрації від виконавчої до судової влади; створення як постійно діючого державного органу Вищої кваліфікаційної комісії суддів України; запровадження автоматизованого розподілу справ у судах та багато іншого [219].

Виходячи з експертних рекомендацій, наданих Маркусом Зіммером, необхідно рекомендувати органам управління Державної судової адміністрації України вивчити ймовірність започаткування структури зі співробітництва із засобами масової інформації та громадськістю, внаслідок того, що система судоустрою України має у спадщину недовіру з боку суспільства, велику поширену думку про неправомірність дії судів та суддів як гарантів правосуддя. Незадовільне сприйняття суспільством органів правосуддя постійно підігрівається неофіційною журналістикою, досить часто з хибним тлумаченням. Викорінення таких незадовільних тенденцій вимагає започаткування змістовної кампанії з формування позитивної думки про діяльність судів, суддів та інституційної юстиції. Також автор наголошує на тому, що Державна судова адміністрація України позбавлена внутрішнього ІТ-експертного менеджменту вищого рівня. Керівництву зазначеного органу юстиції необхідно вивчити ймовірність і необхідність започаткування у ролі певного підрозділу, окремого ІТ-управління вищого рівня. До компетенції новоствореного органу необхідно віднести: неупереджений, незалежний моніторинг; експертне оцінювання й менеджмент проектами та іншою ІТ-діяльністю, спрямованою на поліпшення

підзвітності та контролю якості в межах широких ІТ-повноважень Державної судової адміністрації України [217].

На підставі проведеного дослідження, аналізу праць науковців, урахування міжнародного досвіду виділяємо такі шляхи вдосконалення адміністративно-правового забезпечення статусу Державної судової адміністрації:

1 Виконання функцій Державної судової адміністрації України має здійснюватися під контролем вищих органів суддівського самоврядування з одночасним зменшенням впливу на суди з боку суб'єктів політичної та виконавчо-розподільчої влади.

2 Збільшення фінансування судової системи, необхідне більш повне та своєчасне отримання коштів органами судової влади, створення моделей, які б враховували спроможність держави забезпечити їх фінансами і кадрами.

3 Установлення стратегічного контролю над наслідками законодавчих ініціатив.

4 Проведення ґрунтовного аналізу кадрового наповнення судової системи суддями та працівниками апарату суду.

5 Поповнення інструментів державного управління наявними матеріальними, кадровими, організаційними ресурсами, удосконалення функціональних зв'язків службовців органів правосуддя з урахуванням необхідності реформування системи державного управління в Україні.

6 Залучення до співпраці з міжнародними організаціями та взяття участі в проектах із міжнародного розвитку.

Вважаємо, що реалізація запропонованих шляхів удосконалення Державної судової адміністрації приведе до найповнішої реалізації закріплених у Конституції України положень щодо гарантування самостійності судів і незалежності суддів під час здійснення правосуддя.

Отже, в умовах подальшого реформування судової системи України необхідне утворення сучасних, високоефективних зв'язків у системі вітчизняного судочинства, становлення дієздатного і значущого державного управління, здійснення тісної співпраці з міжнародними організаціями та запозичення досвіду зарубіжних країн для вдосконалення адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації.

Здійснення вищезазначених заходів стимулюватиме позитивні процеси побудови демократичної, правової та соціальної держави, формування в ній громадянського суспільства, зростання довіри громадян до судів, зміцнить

незалежність судової влади, що приведе, на нашу думку, до утвердження в свідомості громадян України загальноєвропейських демократичних цінностей, що, у свою чергу, прискорить інтеграційні процеси та вступ України до Європейського Союзу.

ВИСНОВКИ

У роботі наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання – удосконалення адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації України. На підставі наукового осмислення теоретичних положень юридичної науки та інших суміжних наук, аналізу чинного законодавства України сформульовано висновки та пропозиції, спрямовані на розширення наукових знань про діяльність Державної судової адміністрації України, а також підготовлено рекомендації щодо удосконалення законодавства та практики його застосування у зазначеній сфері. Основними є такі:

1 Адміністративно-правовий статус Державної судової адміністрації – це визначена і встановлена на законодавчому рівні система взаємозв'язаних та взаємозалежних його складових елементів (повноваження, функції, завдання та відповідальність), що визначають специфіку та значення його діяльності для забезпечення функціонування судової влади та вітчизняної системи правосуддя в цілому.

2 Організаційне забезпечення діяльності судів – це заходи фінансового, матеріально-технічного, кадрового, інформаційного та організаційно-технічного характеру, спрямовані на створення умов для подальшого й незалежного здійснення правосуддя.

3 Місце Державної судової адміністрації серед органів державної влади визначається безпосередньо через її забезпечувальну діяльність. При цьому якщо вказувати на організацію забезпечення діяльності судів, то необхідно мати на увазі впорядкування видів діяльності уповноважених суб'єктів, взаємозв'язок між ними. Якщо такими суб'єктами є державні органи (їхні посадові особи), то необхідно зазначити зовнішньоорганізаційний вплив, який можливий за допомогою конкретних видів зовнішньоорганізаційної діяльності, пов'язаної між собою.

4 Нормативно-правове регулювання діяльності Державної судової адміністрації – це форма впливу права на суспільні відносини, які виникають між Державною судовою адміністрацією та іншими суб'єктами права, що здійснюється за допомогою юридичних засобів впливу на основі правових норм для регулювання суспільних відносин.

5 Визначено недоліки Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010, а саме те, що він визначає Державну судову адміністрацію тільки як орган, який здійснює організаційне забезпечення судів. Але незважаючи на «тісні» взаємозв'язки, що існують між Державною судовою адміністрацією та системою судів загальної юрисдикції, не визначається його місце щодо судоустрою України.

6 Структура адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації – це цілісна і стала система певних взаємозв'язаних елементів, які взаємодіють між собою та визначають специфіку діяльності і призначення цього органу для всієї судової системи. Основними складовими елементами структури адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації є: 1) повноваження; 2) функції; 3) завдання; 4) відповідальність.

7 Завданням Державної судової адміністрації виступає організація забезпечення діяльності органів судової влади – комплекс заходів, не процесуального характеру, виконання яких покладається на Державну судову адміністрацію і які полягають у створенні судів, багатоплановій кадровій роботі – проведення навчання, підвищення рівня кваліфікації працівників апарату суду, ведення статистичних даних, архіву, діловодство, співпраця з іншими органами та ін..

8 Взаємодії Державної судової адміністрації з іншими органами державної влади властиві такі ознаки:

а) за своєю природою такі відносини спрямовані на виконання певних спільних дій у відповідній сфері;

б) порядок співпраці між органами визначається на законодавчому рівні, зокрема, спеціальним законом або в межах підзаконного нормативно-правового акта;

в) залежно від того, між яким саме органом у Державної судової адміністрації виникають відповідні взаємовідносини, можна стверджувати або про постійний (відносини з територіальними управліннями Державної судової адміністрації), або про тимчасовий (з аналогічними органами, що здійснюють організаційне забезпечення діяльності судової системи в межах певної програми) характер таких взаємовідносин;

г) кожна із сторін, вступаючи у відповідні взаємовідносини, сприяє виконанню тих завдань, які на неї покладаються як на самостійний орган відповідної гілки влади.

9 Основними органами, з якими взаємодіє Державна судова адміністрація України, є: 1) Верховна Рада України – щодо затвердження: а) законодавчої бази, на підставі якої функціонує Державна судова адміністрація; б) державного бюджету на відповідний рік, розпорядником частини якого виступає саме даний орган; 2) Кабінет Міністрів України, що ухвалює відповідні проекти законодавчих актів, які надходять від Державної судової адміністрації України, і подає їх на розгляд Верховній Раді України; 3) відповідні міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, що співпрацюють в інформаційній, правоохоронній та інших сферах. Окремою групою є взаємовідносини з іноземними органами державної влади і

міжнародними організаціями, які сприяють всебічному розвитку, вдосконаленню роботи як самої Державної судової адміністрації, так і всієї судової системи.

10 Механізм реалізації адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації – сукупність організаційних, правових, соціально-економічних заходів, спрямованих на створення необхідних умов для виконання Державною судовою адміністрацією відповідних прав і обов'язків.

11 Виходячи з досвіду адміністративно-правового забезпечення судів Франції, Німеччини, Португалії, Іспанії, позитивним запозиченням є навчання вітчизняних кандидатів на посаду судді у спеціалізованих навчальних закладах, які готують представників суддівського корпусу одразу після загальноосвітніх навчальних закладів.

12 Шляхи удосконалення адміністративно-правового забезпечення статусу Державної судової адміністрації необхідно розглядати у контексті завдань, повноважень та її місця у системі органів державної влади, що дасть змогу з'ясувати причини низької ефективності реформ у сфері судочинства, які проводяться в Україні, що, у свою чергу, підвищуватиме результативність організаційного забезпечення органів правосуддя.

13 Основні завдання Державної судової адміністрації України в контексті інформаційного забезпечення органів судочинства, полягають у такому здійсненні заходів щодо розроблення і забезпечення діяльності судів інформаційними технологіями автоматизації судочинства; формуванні достовірної бази судової статистики; забезпеченні інформаційно-аналітичної діяльності судів; упровадженні автоматизованих технологій діяльності системи судочинства; запровадженні комп'ютерних та інших засобів комунікації з метою створення інформаційного простору.

Список використаної літератури

1. Борко А. Л. Заходи забезпечення діяльності адміністративних судів / А. Л. Борко // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2008. – № 2. – С. 1–7.
2. Стрижак А. А. Державна судова адміністрація України як орган організаційного забезпечення діяльності судової системи / А. А. Стрижак // Вісник Верховного Суду України. – 2005. – № 11 (63). – С. 44–47.
3. Конституція України від 28 червня 1996 року (в редакції Закону України від 8 грудня 2004 року). – Харків : Веста, 2012. – 64 с.
4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41/№ 41–42; № 43; № 44–45. – С. 1468. – Ст. 529.
5. Бринцев В. Д. Стандарти правової держави: втілення у національну модель організаційного забезпечення судової влади : монографія / В. Д. Бринцев. – Харків : Право, 2010. – 464 с.
6. Красноборов О. В. Адміністративно-правовий статус Державної судової адміністрації України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Краснобродов Олександр Валерійович: [Харківський національний університет внутрішніх справ]. – Харків, 2010. – 209 с.
7. Запорожець М. П. Адміністративно-правове забезпечення діяльності місцевих судів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Запорожець Михайло Петрович ; [Національний університет внутрішніх справ]. – Харків, 2004. – 179 с.
8. Стрижак А. А. Державне управління забезпеченням діяльності судів загальної юрисдикції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Стрижак Андрій Андрійович ; [Інститут законодавства Верховної Ради України]. – Київ, 2005. – 184 с.
9. Хвилюк А. М. Правовий статус Державної судової адміністрації України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 – судоустрій ; прокуратура та адвокатура / А. М. Хвилюк ; [Акад. адвокатури України]. – Київ, 2009. – 22 с.
10. Нор В. Т. Конституція – основний закон України в запитаннях і відповідях : навчальний посібник / В. Т. Нор, П. Б. Стецюк. – Львів ; Київ, 1996. – 48 с.

11. Про заходи впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні : Указ Президента України від 22.07.1998 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 21. – Ст. 32.
12. П'ятковський В. І. Державна судова адміністрація України як суб'єкт адміністративного права / В. І. П'ятковський // Форум права. – 2011. – № 3. – С. 648–653.
13. Положення про Державну судову адміністрацію України : Указ Президента України від 22.10.2010 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 12.
14. Алексеев С. С. Право : азбука – теория – философия. Опыт комплексного исследования / С. С. Алексеев. – Москва, 1999. – 244 с.
15. Ківалов С. В. Адміністративне право України : навчально-методичний посібник / Л. Р. Біла, С. В. Ківалов. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Одеса, 2004. – 344 с.
16. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. Т. 1. Загальна частина / ред. колегія : В. Б. Авер'янов (голова). – Київ : Юрид. думка, 2004. – 584 с.
17. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко та ін. – Київ : Укр. енцикл., 2003. – Т. 4. – 736 с.
18. Лазарев В. В. Общая теория права и государства : учебник / В. В. Лазарев. – Москва : Юрист, 2001. – 520 с.
19. Корельский В. М. Теория государства и права : учебник для вузов / В. М. Корельский, В. Д. Перевалова. – Москва : НОРМА-ИНФА, 2002. – 616 с.
20. Оніщенко Н. М. Теорія держави і права : Академічний курс : підручник / Н. М. Оніщенко, О. В. Зайчук. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 688 с.
21. Малько А. В. Теория государства и права : учебник / А. В. Малько. – Москва : Юрист, 1996. – 672 с.
22. Скакун О. Ф. Теория государства и права : учебник / О. Ф. Скакун. – Харьков : Консум, 2000. – 704 с.
23. Цабрия Д. Д. Статус органа управления / Д. Д. Цабрия // Советское гражданское право. – 1978. – № 2. – С. 126–131.
24. Тосунян Г. А. Административно-правовой статус организаций местного управления : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Г. А. Тосунян. – Москва, 1991. – 22 с.
25. Лебідь Н. М. Адміністративно-правовий статус державних інспекцій в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Н. М. Лебідь. – Харків, 2004. – 185 с.

26. Панчишин А. В. Поняття, ознаки та структура категорії «правовий статус» / А. В. Панчишин // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 2. – С. 95–98.
27. Абасов Г. Г. Конституційно-правовий статус Верховної Ради Автономної Республіки Крим : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Г. Г. Абасов. – Київ, 2004. – 240 с.
28. Блинова Н. В. Судебное управление в СССР / Н. В. Блинова. – Москва, 1962. – 95 с.
29. Теория государства и права / под. ред. В. К. Бабаева. – Москва : Юрист, 2002. – 592 с.
30. Бачило И. Л. Функции органов управления : Правовые проблемы оформления и реализации / И. Л. Бачило. – Москва, 1976. – 200 с.
31. Административное право Украины : учеб. для студ. вузов юрид. спец. / Ю. П. Битяк, В. В. Богуцкий, Н. Б. Писаренко. и др. под общ. ред. Ю. П. Битяка. – 2-е изд. перераб. и доп. – Харьков : Право, 2001. – 528 с.
32. Виконавча влада і адміністративне право / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – Київ : Видавничий дім «Ін Юре», 2002. – 668 с.
33. Хливнюк А. М. Державна судова адміністрація України: завдання та повноваження / А. М. Хливнюк // Юридична Україна : правовий часопис [Київський регіональний центр Акад. правових наук України ; СП «Юрінком Інтер»]. – Київ, 2008. – № 8. – С. 100–106.
34. Стрижак А. А. Державне управління в органах судової влади України – поняття і сутність / А. А. Стрижак // Вісник Верховного Суду України. – 2003. – № 5 (39). – С. 53–56.
35. Запорожець М. П. Система органів організаційного забезпечення діяльності судів України / М. П. Запорожець // Право України. – 2004. – № 2. – С. 72–75.
36. Діхтієвський П. В. Діяльність Державної судової адміністрації України в контексті організаційного забезпечення безпеки суддів та охорони приміщень судів / П. В. Діхтієвський, В. М. Сурник // Адміністративне право і процес [Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка]. – Київ, 2014. – № 1 (7). – С. 37–42.
37. Стрижак А. А. Державна судова адміністрація України як орган організаційного забезпечення діяльності судової системи / А. А. Стрижак // Вісник Верховного Суду України. – 2005. – № 11 (63). – С. 44–47.
38. Ігонін Р. В. Правова природа Державної судової адміністрації / Р. В. Ігонін // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 3. – С. 68–71.

39. Кирилюк Р. Про сутність категорії «організація забезпечення» щодо діяльності судів / Р. Кирилюк // Публічне право. – 2012. – № 2 (6). – С. 42–48.
40. Обрусна С. Правовий статус Державної судової адміністрації України в умовах судової реформи / С. Обрусна // Публічне право. – 2012. – № 1 (5). – С. 56–62.
41. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : навчальний посібник / С. Г. Стеценко – Київ : Атіка, 2007. – 624 с.
42. Суховий Ю. Организационное обеспечение судебной деятельности: как оно видится сегодня / Ю. Суховий // Сов. юстиция. – 1992. – № 9–10. – С. 31.
43. Про незалежність судової влади : Постанова Верховного Суду України від 13.06.2007 № 8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-07>.
44. Висновок № 1 (2001) Консультативної ради європейських суддів для Комітету Міністрів Ради Європи про [...] Рада Європи, Комітет Міністрів Ради Європи; Висновок, Міжнародний документ від 01.01.2001 № 1(2001) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_a52.
45. Етичні та правові проблеми забезпечення незалежності суддів : матеріали наук.-практ. семінару, 30–31 березня 2005 р., м. Харків / за ред. В. В. Сташиса. – Харків ; Київ, 2006. – С. 130–131.
46. Пилипчук П. П. Ще раз про незалежність судів / П. П. Пилипчук // Вісник Верховного Суду України. – 2005. – № 9. – С. 3–4.
47. Онопенко В. В. Забезпечення незалежності судової влади у сфері фінансування судів : законодавство і практика / В. В. Онопенко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2003. – № 12. – С. 40.
48. Городовенко В. В. Європейські стандарти незалежності судової влади / В. В. Городовенко // Вісник Верховного Суду України. – 2006. – № 1. – С. 43–44.
49. Футей Б. Верховенство права і незалежності судочинства / Богдан Футей // Українське право. – 2006. – № 1. – С. 147–153.
50. Кожевников М. В. История советского суда: 1917–1956 / М. В. Кожевников. – Москва, 1957. – С. 8–33.
51. Собрание законов СССР. – 1924. – № 23. – Ст. 203.
52. Перлов И. Д. До конца завершить реформу судебного управления в СССР / И. Д. Перлов // Советское государство и право. – 1957. – С. 17–23.
53. Указ Президента Верховної Ради Української РСР від 21 березня 1963 «Про ліквідацію Міністерства юстиції УРСР».

54. Про судоустрій України : Закон України від 07.02.2002 № 3018-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3018-14>.
55. Организация деятельности судов : курс лекций для вузов / под ред. Н. А. Петухова. – Москва, 2005. – С. 240.
56. Хливлюк А. М. Державна судова адміністрація України: створення, діяльність, перспективи розвитку / А. М. Хливлюк // Вісник Верховного Суду України. – 2008. – № 5 (93). – С. 39–45.
57. Організація судової влади в Україні: перший аналіз нормативного змісту Закону «Про судоустрій України» / за ред. А. О. Селіванова. – Київ, 2002. – С. 6.
58. Бойко В. Ф. Судова реформа в Україні: стан і перспективи : навчальний посібник / В. Ф. Бойко. – Київ, 2004. – С. 50.
59. Звернення Ради суддів України до Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України від 2 грудня 2005 // Вісник Верховного Суду України. – 2005. – № 11. – С. 33.
60. Стефанюк В. Незалежний суд – гарант прав людини і громадянина / В. Стефанюк // Право України. – 1996. – № 5. – С. 17.
61. Стефанюк В. Судова реформа в Україні / В. Стефанюк // Право України. – 1998. – № 1. – С. 20.
62. Судебная реформа : материалы к II съезду судей Украины. – Киев, 1994. – Вып. 1. – 50 с. ; Киев, 1995. – Вып. 1. – 51 с.
63. Прийдак М. До формування механізму правління судової влади / М. Прийдак // Право України. – 1994. – № 9. – С. 3–4.
64. Шишкін В. Що таке судова адміністрація? / В. Шишкін // Віче. – 1994. – № 12. – С. 17–23.
65. Стефанюк В. С. Державна судова адміністрація – ще один крок до незалежності судової влади / В. С. Стефанюк // Вісник Верховного Суду України. – 1999. – № 5. – С. 2–6.
66. Горобець Р. В. Некоторые аспекты взаимодействия между органами государственной исполнительной и судебной власти [Электронный ресурс] / Р. В. Горобець, О. М. Овчар. – Режим доступа : http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/tppd/2011_8/zmist/R_2/03Gorobets,Ovchar.pdf.
67. Куйбіда Р. О. Організація і розвиток сучасної судової системи : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / Р. О. Куйбіда. – Київ, 2006. – 215 с.
68. Штогун С. Г. Правові проблеми організації і функціонування місцевих загальних судів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / С. Г. Штогун. – Харків, 2004. – 254 с.

69. Про державну службу : Закон України від 16.12.1993 № 3723-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490.
70. Константи́й О. Окремі проблеми становлення самостійної судової влади в Україні / О. Константи́й // Підприємство, господарство і право. – 2007. – № 10 (142). – С. 33–36.
71. Сердюк В. Забезпечення судів і виконання судових рішень у контексті єдності судової влади / В. Сердюк // Юридична Україна. – 2007. – № 8. – С. 104–107.
72. Гвоздецкий А. Статус ГСА оговорен на время (Об итогах очередного заседания Совета судей Украины) / А. Гвоздецкий // Юридическая практика. – 2008. – 11 марта. – № 11 (533). – С. 3–5.
73. Виступ Президента України В. Ющенко з приводу судової реформи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.president.gov.ua/news/data/25_4688/html.
74. Про стан виконання в державі Конституції та законів України щодо забезпечення самостійності судів та незалежності суддів : рішення VIII позачергового з'їзду суддів України // Вісник Верховного Суду України. – 2007. – № 7. – С. 16–18.
75. Хвилюк А. Зміна правового статусу Державної судової адміністрації України – актуальне питання судово-правової реформи в Україні / А. Хвилюк // Юриспруденція. Теорія і практика. – 2009. – № 5. – С. 47–55.
76. Гончар І. Про місце ДСА на мапі судоустрою України / І. Гончар // Юридична практика. Судовий випуск. – 2007. – 26 червня. – № 6 (14). – С. 23–28.
77. Висновок щодо законопроекту про судоустрій та законопроекту про статус суддів в Україні : схвалено Венеціанською комісією на її 70-й пленарній сесії (Венеція, 16–17 березня 2007 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.venice/coe/int/docs/2007/CDL-AD\(2007\)003-ukr.asp](http://www.venice/coe/int/docs/2007/CDL-AD(2007)003-ukr.asp).
78. Тлумачний словник української мови / за ред. проф. В. С. Калашника. – Харків, 2002. – С. 430–431.
79. Онопенко В. Про основні тенденції здійснення правосуддя, причини кризових явищ у вітчизняному судочинстві та засади реформування судової системи України / В. Онопенко // Судоустрій та судочинство в Україні. – 2007. – № 1. – С. 5–9.
80. Футей Б. Відповідальність держави за дотримання та виконання Конституції / Б. Футей // Вибори та демократія : науково-просвітницький

правничий журнал [Ін-т виборчого права; Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія»]. – Київ, 2010. – № 1 (23). – С. 4–9.

81. Насадюк О. Хто забезпечує правосуддя? / Олексій Насадюк // Юридична практика (Судовий випуск). – 2008. – 29 січня. – № 1 (21). – С. 10.

82. Дрок Г. М. Конституційно-правові засади реформування судової влади в сучасних умовах державотворення в Україні / Г. М. Дрок. – Київ, 2006. – 304 с.

83. Оборотов Ю. Н. Возвышение судебной власти в системе разделения властей / Ю. Н. Оборотов // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / гол. ред. С. В. Ківалов ; відп. за вип. Л. І. Кормич. – Одеса : Юрид. літ., 2002. – Вип. 13–14. – С. 380.

84. Чуприна Ю. Судова влада в Україні в контексті конституційної реформи / Ю. Чуприна // Державне управління та місцеве самоврядування : збірник наукових праць [Національна академія держ. управління при Президентові України ; Дніпропетровський регіональний ін-т держ. управління]. – Дніпропетровськ, 2011. – Вип. 1 (8). – С. 59–66.

85. Бринцев В. Д. Стандарти правової держави: втілення у національну модель організаційного забезпечення судової влади : монографія / В. Д. Бринцев. – Харків : Право, 2010. – 464 с.

86. Взаємовідносини органів юстиції, державної судової адміністрації та судової системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.zaochka.net/books_p_1_p_1_p_1_p_181.html.

87. Гончарук Ю. Роль державної судової адміністрації у організаційному забезпеченні діяльності судів [Електронний ресурс] / Ю. Гончарук. – Режим доступу : <http://dbm.rv.court.gov.ua/tu26/60/17667/>.

88. Олійник А. Ю. Самовиховання як важлива форма правового виховання : поняття, предмет, метод, типи та види правового регулювання, Ефективність правового регулювання суспільних відносин : Правознавство / А. Ю. Олійник. – Київ, 2008. – 453 с.

89. Осауменко О. Загальна теорія держави і права : навч. посіб. для вищ. навч. закладів / О. І. Осауменко ; [Київський нац. ун-т внутрішніх справ]. – Київ : Істина, 2007. – 335 с.

90. Олійник А. Ю. Теорія держави і права України : навчальний посібник / А. Ю. Олійник. – Київ : Юрінком Інтер, 2001. – 174 с.

91. Про Державну судову адміністрацію України : Указ Президента України від 3 березня 2002 року № 182/2003.

92. Ківалов С. Венеціанська комісія досі з нетерпінням очікувала дійових заходів зі здійснення судової реформи / С. Ківалов // Голос України. – 2010. – 9 червня. – 294 с.

93. Кирилюк Р. І. Види забезпечувальної діяльності Державної судової адміністрації України / Р. І. Кирилюк // Вісник Верховного Суду України. – 2011. – № 12 (136). – С. 52–60.
94. Косович В. Недоліки нормативно-правових актів України: загальнотеоретична характеристика та шляхи боротьби з ними / В. Косович. – Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2012. – Вип. 56. – С. 8–23.
95. Топчій В. Судова реформа в Україні – одна із складових розбудови демократичної держави / В. Топчій // Юридичний вісник України. – 2010. – № 48. – С. 6.
96. Інновації УКБС в судочинстві втілює Державна судова адміністрація України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://blog.liga.net/user/golifer/article/6777.aspx>.
97. Отчет Генерального директора Судебного департамента при Верховном суде Российской Федерации на VI съезде судей // Рос. юстиция. – 2005. – № 1–2. – С. 21–27.
98. Інформатизація управління соціальними системами (організаційно-правові питання теорії і практики) : навч. посіб. / В. Д. Гавловський, Р. А. Калюжний, В. С. Цимбалюк та ін. ; за ред. М. Я. Швеця, Р. А. Калюжного. – Київ : МАУП, 2003. – 336 с.
99. Философский энциклопедический словарь / гл. редакция : Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов. – Москва : Сов. энциклопедия, 1983. – 840 с.
100. Мулуд Н. Современный структурализм. Размышления о методе и философии и точных наук / Н. Мулуд. – Москва, 1973. – 376 с.
101. Повтрева С. Епістеміологічний статус поняття структура у структуралізмі та постструктуралізмі [Електронний ресурс] / С. Повтрева. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/2009_636/13.pdf.
102. Присяжнюк О. Поняття «система» і «структура» в теорії лексико-семантичного поля / О. Присяжнюк // Мовознавчі студії : збірник наукових праць. – Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2006. – Ч. I. – С. 15–18.
103. Хливнюк А. Теоретичні засади правової правосуб'єктності Державної судової адміністрації / А. Хливнюк // Юриспруденція: теорія і практика : науково-практичний журнал. – 2008. – № 3 (41). – С. 30–37.
104. Бринцев В. Д. Судове управління на регіональному рівні / В. Д. Бринцев // Вісник Верховного Суду України. – 2001. – № 5. – С. 27–29.
105. Про прокуратуру : Закон України від 05.11.1991 № 1789-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53. – С. 793.

106. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.
107. Проценко В. М. Логіка : посібник для студентів вузів / В. М. Проценко. – Суми, 2005. – 252 с.
108. Логіка : навчально-методичний посібник / В. В. Бурега, Я. І. Пасько, В. В. Білецький, М. Є. Савенкова. – Донецьк : ДонДДУ, 2004. – 75 с.
109. Конверський А. Є. Логіка : підручник для студентів юридичних факультетів / А. Є. Конверський. – Київ : Центр учбової літератури, 2005. – 304 с.
110. Словник української мови : в 11 т. / за ред.: В. О. Винник, В. В. Жайворонок. – Харків : Наукова думка, 1977. – Том 2. – 473 с.
111. Советское административное право. Государственное управление и административное право. – Москва, 1978. – 342 с.
112. Бюджетний кодекс України : Закон України 08.07.2010 № 2456-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 50, 50–51. – Ст. 572.
113. Якимчук Н. Я. Розпорядники бюджетних коштів : система та правовий статус : монографія / Н. Я. Якимчук. – Чернівці : Вид-во Чернівецького нац. ун-ту, 2009. – 647 с.
114. Лоцихін О. Держава не повною мірою забезпечує виконання положень ст.118 Закону України «Про судоустрій України» щодо фінансування судів / О. Лоцихін // Вісник Державної судової адміністрації України. – 2009. – № 1 (10). – С. 27–29.
115. Закаблук М. Завдяки прийняттю закону «Про судовий збір» бюджетний запит на 2012 рік передбачає збільшення видатків на утримання судів на 50 відсотків [Електронний ресурс] / М. Закаблук // Закон і бізнес. – Режим доступу : http://zib.com.ua/files/issues_pdfs_ua/295.pdf.
116. Про Державний бюджет України на 2012 рік : Закон України від 22.12.2011 № 4282-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 34–35. – Ст. 414.
117. Про судовий збір : Закон України від 08.07.2011 № 3674-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 14. – Ст. 87.
118. Про перерозподіл деяких видатків державного бюджету, передбачених Державною судовою адміністрацією на 2013 рік : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.06.2013 № 421-р // Урядовий кур'єр. – 2013. – № 116.

119. Міжнародна конференція з ІТ-технологій в адміністративних судах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://apladm.dn.court.gov.ua/sud9102/seminar/38366/>.
120. Порядок особистого прийому громадян у Державній судовій адміністрації України : Наказ Державної судової адміністрації України від 07.10.2011 № 148 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SA11022.html.
121. Котюк І. Основи теорії судового пізнання. Загальнотеоретичні аспекти : навчальний посібник для студентів юридичних факультетів / І. Котюк. – Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. – 423 с.
122. Кодекс законів про працю : Закон від 10.12.1971 № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – Додаток до № 50.
123. Про державну службу : Закон України від 17.11.2011 № 4050-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 26. – Ст. 273.
124. Федоренко Г. О. Законодавча влада в системі розподілу державної влади в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Г. О. Федоренко ; [Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького]. – Київ, 2000. – 20 с.
125. Малиновський В. Я. Державне управління : навч. посіб. / В. Я. Малиновський. – Київ : Атіка, 2003. – 576 с.
126. Про соціальний діалог в Україні : Закон України від 23.12.2010 № 2862-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 28. – Ст. 1353.
127. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник В. К. Колпаков. – Київ : Юрінком Інтер, 2003. – 554 с.
128. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко и др. – Київ : Укр. енцикл., 2003. – Т. 5. – 736 с.
129. Правознавство : підручник / за ред. О. В. Дзери. – 10-те вид., переробл. і допов. – Київ : Юрінком Інтер, 2007. – 848 с.
130. Про організацію взаємодії Державної судової адміністрації України з Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України : Наказ Державної судової адміністрації України від 21.09.2006 № 100 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://search.ligazakon.ua/SA06043.html>.
131. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254 к / 96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
132. Порядок ведення Єдиного державного реєстру судових рішень : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.05.2006 № 740 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 22. – Ст. 1623.

133. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 № 3166-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 38. – Ст. 385.

134. Прядок надсилання електронних копій судових рішень щодо осіб, які вчинили корупційне правопорушення : Наказ Державної судової адміністрації України, Міністерства юстиції України від 26.01.2012 № 12/152/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0012750-12>.

135. Порядок надсилання інформації про осіб у кримінальних провадженнях та електронних копій судових рішень щодо осіб, які вчинили кримінальні правопорушення : Наказ Генеральної прокуратури України, Державної судової адміністрації України від 27.09.2012. № 91/114 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.chk.gov.ua/ua/edrhc.html?_m=publications&_t=rec&id=117954.

136. Звіт про роботу Державної судової адміністрації протягом 2010–2012 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://court.gov.ua/userfiles/Zvit%20DSA.pdf>.

137. Про міліцію : Закон України від 20.12.1990 № 565-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 4. – Ст. 20.

138. Правила пропуску осіб до приміщень судів та на їх територію транспортних засобів : Наказ Державної судової адміністрації України, Міністерства внутрішніх справ України від 12.09.2005 № 102/765 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 44. – Ст. 2817.

139. Положення про спеціальний підрозділ судової міліції «Грифон» : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 19.11.2003 № 1390 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 51. – Ст. 2725.

140. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23.12.1993 № 3781-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 11. – Ст. 50.

141. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.

142. Відбулося засідання Експертної ради пілотного Проекту «Впровадження навчальної програми з питань судового адміністрування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://court.gov.ua/24077/>.

143. Гойман-Калинский И. В. Элементарные начала общей теории права : учеб. пособие для вузов / И. В. Гойман-Калинский, Г. И. Иванец, В. И. Червонюк. – Москва : Колос, 2003. – 544 с.

144. Шляхтун П. П. Конституційне право : словник термінів / П. П. Шляхтун. – Київ, 2005. – С. 124.
145. Зайчук О. В. Теорія держави і права. Академічний курс : підручник [Електронний ресурс] / О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко. – Київ : Юрінком Інтер, 2006. – Режим доступу : <http://www.ebk.net.ua/Book/1604.htm>.
146. Про заходи щодо забезпечення належних умов діяльності судів : Указ Президента України від 15 грудня 1999 р. № 1564/99 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/395/2002-%D1%80%D0%BF?test=WL4MfZ6p2USRHwZoZi.6WpfGHI42gs80msh8Ie6>.
147. Запорожець М. П. Адміністративно-правове забезпечення діяльності місцевих загальних судів України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / М. П. Запорожець. – Харків, 2004. – 20 с.
148. Юзікова Н. С. Судові та правоохоронні органи України / Н. С. Юзікова. – Київ, – 2013. – С. 19–39.
149. Ігонін Р. В. Концептуальні проблеми забезпечення функціонування системи судів загальної юрисдикції : адміністративно-правовий вимір / Р. В. Ігонін. – Ірпінь, 2012. – 388 с.
150. Дроботова Л. А. Організаційне забезпечення функціонування системи судів загальної юрисдикції : проблеми та перспективи / Л. А. Дроботова // Право та управління. – 2012. – № 3. – С. 153–167.
151. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
152. Основні принципи незалежності судових органів, схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї : Міжнародний документ від 29 листопада та 13 грудня 1985 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
153. Пилипчук П. П. Належне фінансування судової влади як одна з гарантій самостійності судів і незалежності суддів / П. П. Пилипчук // Вісник верховного суду України. – 2005. – № 1. – С. 53.
154. Обмеження фінансування рівнозначне обмеженню незалежності // Газета «Юридичний Вісник України» – 2006. – 28 жовтня – 3 листопада. – № 43. – С. 1–5.
155. Онопенко В. Фінансування судів загальної юрисдикції 2007 році забезпечено лише на 61 % [Електронний ресурс] / В. Онопенко // Юридичний журнал. – 2006. – № 9. – Режим доступу : <http://justinian.com.ua/magazine.php?id=71>.
156. Фінансування судової системи «під мікроскопом» [Електронний ресурс] // Правовий тиждень. – 2009. – № 5 (131). – Режим доступу : <http://www.legalweekly.com.ua>.

157. Рішення чергового ІХ з'їзду суддів України від 14 листопада 2008 р. Про стан організації та діяльності судової влади і виконання рішень VII чергового та VIII позачергового з'їздів суддів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.scourt.intprof.com>.

158. Темкіжев І. Належне фінансування допоможе зробити судову систему незалежною [Електронний ресурс] / І. Темкіжев. – Режим доступу : <http://www.vasu.gov.ua/ua/news>.

159. Мельник М. Г. Про стратегічні напрями діяльності Національної школи суддів України щодо підготовки суддів / М. Г. Мельник // Вісник Вищої ради юстиції. – 2011. – № 1 (5). – С. 41–45.

160. Міжнародні стандарти у сфері судочинства. – Київ : Істина, 2010. – 488 с.

161. Правоохранительные и судебные органы России : учебник / под ред. Н. А. Петухова, А. С. Мамыкина. – Москва : РАП, Эксмо, 2009. – 416 с.

162. Мартиненко В. М. Формування суддівського корпусу в Україні : проблеми та напрями вдосконалення [Електронний ресурс] / В. М. Мартиненко. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2011-1/index.html>.

163. Кузнєцова Н. До питання про підвищення професійної підготовки суддівських кадрів / Н. Кузнєцова // Право України. – 2010. – № 5. – С. 25–29.

164. Закалюк А. Належне кадрове забезпечення судової влади як неодмінна умова незалежного та добросовісного здійснення нею правосуддя / А. Закалюк, О. Томкіна // Право України. – 2009. – № 12. – С. 64–71.

165. Константинов С. Практичні питання формування кадрів судової гілки влади / С. Константинов, О. Джу́жа, О. Користін // Віче. – 2012. – № 12. – С. 14–15.

166. Онопенко В. В. Судова практика та можливості її автоматизації / В. В. Онопенко // Економіка. Фінанси. Право. – 2007. – № 8. – С. 18–25.

167. Тріска І. І. Необхідність впровадження інформаційного забезпечення органів судочинства [Електронний ресурс] / І. І. Тріска, В. В. Левицька. – Режим доступу : <http://www.rusnauka.com/m>.

168. Концепція галузевої програми інформатизації судів загальної юрисдикції, інших органів та установ судової системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://court.gov.ua/>.

169. Сегай М. Концептуальні засади інформатизації судочинства / М. Сегай // Вісник Академії правових наук України. – 2000. – № 4. – С. 193–200.

170. Бахрах Д. Н. Административное право России : учебник для вузов / Д. Н. Бахрах. – Москва : Издательство «НОРМА», 2000. – 640 с.

171. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу : Указ Президента України від 11.06.1998 № 615/98 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 24. – С. 3. – Ст. 870. – Код акта 5501/1998.
172. Пилипчук П. Судова реформа має бути головною складовою правової реформи / П. Пилипчук // Юридичний вісник України. – 2007. – № 50. – С. 12–15.
173. Шишкін В. І. Судові системи країн світу / В. І. Шишкін. – Київ : Юрінком Інтер, 2001. – 343 с.
174. Апарова Т. В. Суды и судебный процесс Великобритании : Англия, Уэльс, Шотландия / Т. В. Апарова. – Москва : Триада, ЛТД, 1996. – 157 с.
175. Хливнюк А. М. Міжнародний досвід організаційного забезпечення діяльності судів у контексті вивчення правового статусу Державної судової адміністрації / А. М. Хливнюк // Інформаційний вісник Вищої кваліфікаційної комісії України. – 2009. – Вип. 3. – С. 12–17.
176. Гуценко К. Ф. Судебная система США и её классовая сущность / К. Ф. Гуценко. – Москва : Госюриздат, 1961. – 153 с.
177. Амбросимова Е. Б. Судебная власть / Е. Б. Амбросимова // Комментарий к Конституции Российской Федерации / под общ. ред. Р. В. Лазарева. – 3-е изд., доп. и перераб. – Москва, 2009. – С. 698–703.
178. Клеандров М. И. Судебные системы государств – участников СНГ : Законодательное обеспечение / М. И. Клеандров. – Москва : Юрист, 2002. – 623 с.
179. Репешко П. Судова влада республіки Болгарії / П. Репешко // Право України. – 1998. – № 12. – С. 124–126.
180. Гордовенко В. В. Міжнародні стандарти незалежності суддів [Електронний ресурс] / В. В. Гордовенко // Асоціація суддів України – офіційний веб-сайт. – Альтернативний контекстний пошук. – Режим доступу : <http://www.asu.od.ua/ua/publications/mkons/msns/>.
181. Самостоятельность и независимость судебной власти Российской Федерации / под ред. В. В. Ершова. – Москва : Юрист, 2006. – 493 с.
182. Монреальська універсальна декларація про незалежність правосуддя 1983 р. // Міжнародні стандарти незалежності суддів : зб. док. – Київ : Поліграф-Експрес, 2008. – С. 22–27.
183. Уолкер Р. Английская судебная система / Р. Уолкер ; пер. с англ. Г. В. Апаровой. – Москва : Юрид. лит., 1980. – 632 с.
184. Рекомендації CM/Res (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_a38.

185. Конституція Республіки Словенія. 23.12.1991 р. // Конституції нових держав Європи та Азії / упоряд. С. Головатий. – Київ : Укр. правн. фундація ; вид-во «Право», 1996. – С. 265–306.

186. Савенко М. Незалежність судді Конституційного Суду України / М. Савченко // Вісник Конституційного Суду України. – 2001. – № 1. – С. 75–78.

187. Основной Закон ФРГ от 23.05.1949 г. // Конституции государств Европейского Союза / под ред. Л. А. Окунькова. – Москва : НОРМА-ИНФРА, 1999. – С. 169–234; Федеральная Республика Германия. Конституция и законодательные акты : пер. с нем. / под ред. и со вступ. ст. Ю. П. Урьяса. – Москва : Прогресс, 1991. – С. 237.

188. Пейсиков В. В. Правовые и организационные аспекты отбора, подготовки и повышения квалификации судей : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 / В. В. Пейсиков. – Москва : РГБ, 2007. – 327 с.

189. Основні принципи незалежності судових органів, схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї від 29 листопада та 13 грудня 1985 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_201.

190. Европейская хартия о статусе судей // Российская юстиция. – 1999. – № 7. – С. 2–4.

191. Пейсиков В. Обучение судей : международный опыт и российские перспективы / В. В. Пейсиков // Российская юстиция. – 2001. – № 5–6.

192. Набір та навчання суддів в сучасному суспільстві // Міжнародні стандарти незалежності суддів : збірка документів. – Київ, 2008. – С. 63.

193. Как становятся судьями : зарубежный опыт и российская действительность. Часть 1: Франция // Новая юстиция : журн. судеб. прецедентов. – 2008. – № 1. – С. 39–40.

194. Изварина А. Ф. Судебная власть в Российской Федерации: содержание, организация, формы / А. Ф. Изварина. – Ростов-на-Дону, 2005. – 350 с.

195. Тарасова Ю. Н. Профессиональный психологический отбор кандидатов на должности федеральных судей : автореф. дис. ... психол. наук / Ю. Н. Тарасова. – Санкт-Петербург : СПбГУ, 2005. – С. 28.

196. Постановление Министерства юстиции Республики Беларусь от 11 мая 2007 г. № 32 «О специальной подготовке на должность судьи общего суда Республики Беларусь») [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.pravovyy.info/docuv09/part_10/akt10256htm.

197. Закон Республики Молдова «О статусе судьи» № 544-ХІІІ от 20.07.1995 г. // Мониторул Официал ал Р. Молдова № 59-60/664, от 26.10.1995.
198. Судебные системы западных государств / Ю. П. Урьяс, В. А. Туманов, С. А. Егоров и др. – Москва : Наука, 1991. – 235 с.
199. Стецовский Ю. И. Судебная власть / Ю. И. Стецовский. – Москва : Дело, 1999. – 400 с.
200. Конституции зарубежных государств : учеб. пособие. – 2-е изд., испр. и доп. – Москва, 1997. – 586 с.
201. Каррі Д. П. Конституція Сполучених Штатів Америки : посіб. для всіх / Д. П. Каррі ; [пер. з англ]. – Київ, 1993. – 478 с
202. Шишкін В. І. Судові системи країн світу : навч. посіб. : у 3 кн. / В. І. Шишкін – Київ, 2001. – Кн. 1. – С. 155.
203. Конституція Республіки Болгарія // Конституції нових держав Європи та Азії / упоряд. С. Головатий. – Київ : Укр. правн. Фундація ; вид-во «Право», 1996. – С. 119–157.
204. Конституційне право зарубіжних країн : навч. посібник / М. С. Горшеньова, К. О. Закоморна, В. О. Ріяка та ін. ; за заг. ред. В. О. Ріяки. – 2-ге вид., допов. і переробл. – Київ : Юрінком Інтер, 2006. – С. 175–180.
205. Константий О. В. Суддівський імунітет як гарантія об'єктивного і неупередженого правосуддя в державі / О. В. Константий // Вісник Верховного Суду України. – 2010. – № 1 – С. 44–47.
206. Конституція республіки Албанія 1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.concourt.am/armenian/legal_resources/albani-r.htm.
207. Закон Российской Федерации от 26 июня 1992 г. N 3132-І «О статусе судей в Российской Федерации» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://pravo.gov.ru>.
208. Обрусна С. Ю. Адміністративно-правові аспекти Закону України «Про судоустрій і статус суддів» / С. Ю. Обрусна // Наше право. – 2010. – № 4. – Ч. 2. – С. 45–49.
209. Красноборов О. В. Адміністративно-правові засади діяльності державної судової адміністрації України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О. В. Красноборов. – Харків, 2010. – 19 с.
210. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України / В. Т. Білоус та ін. ; відп. ред. В. Т. Маляренко, д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. Акад. правн. наук України. – 3-тє вид., переробл. і допов. – Київ : Юрінком Інтер, 2007. – 350 с.

211. Городовенко В. В. Проблеми незалежності судової влади : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / В. В. Городовенко. – Харків, 2006. – 20 с.

212. Назаров І. В. Органи судової влади України. Верховний суд України [Електронний ресурс] / І. В. Назаров. – Режим доступу : <http://www.scourt.gov.ua>.

213. Лукаш О. Належне фінансування судів – гарантія їх незалежності / О. Лукаш, Д. Притика // Право України. – 2007. – № 2. – С. 12–15.

214. Хливнюк А. М. Участь Державної судової адміністрації України у фінансуванні судів / А. М. Хливнюк // Вісник Академії адвокатури України. – 2008. – № 3 (13). – С. 118–125.

215. Матюхіна Н. П. Управління персоналом органів внутрішніх справ України : організаційно-правові засади : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Н. П. Матюхіна ; [Національний університет внутрішніх справ]. – Харків, 2002. – 420 с.

216. Момот В. М. Робота з персоналом в органах та підрозділах ДПА України : теоретичні та організаційно-правові засади : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / В. М. Момот ; [Харківський національний університет внутрішніх справ]. – Харків, 2008. – 20 с.

217. Маркус Зіммер. Звіт «Державна судова адміністрація України : структурний аналіз та рекомендації» [Контракт No. AID-121-C-11-00002] / Маркус Зіммер. – 2012. – 55 с.

218. Комітет з питань верховенства права та правосуддя рекомендує парламенту прийняти за основу проект закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо забезпечення діяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та статусу працівників Державної судової адміністрації України) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua/print/80082.html>.

219. Проект «Справедливе правосуддя» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fair.org.ua>.

Наукове видання

Бурбика Михайло Михайлович,
Кібець Віктор Олександрович,
Резнік Олег Миколайович

**ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ СУДОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ:
ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ**

Монографія

Художнє оформлення обкладинки О. М. Резніка
Редактори: Н. З. Клочко, М. Я. Сагун
Комп'ютерне верстання О. М. Резніка

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 8,37. Обл.-вид. арк. 10,53. Тираж 300 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.